

DE ORIGINĒ² HAERESIVM NOSTRI

TEMPORIS.

Autore Domino Stanislao Hosio

Episcopo Vvarmiensi

in Prussia.

RIVS QVAM
excutiamus argumen-
ta Brentii, visum est de
variis huius temporis
sectis nonnulla præ-
fari, quod à præsentī
nostro instituto mi-
nimè fuerit alienum.

Etenim Sathanismus hic quem in hac
præfatione nostra recensēbimus, non ali-
unde sumpsisse videtur originem, quàm
ex his quatuor capitibus, quæ in hoc li-
bello suo Brentius asserit. Nam dum v-
nusquisque sibi de doctrina religionis iu-
diciū arrogat, dum arbitrato suo scri-
pturas interpretatur, dum nihil in eis dif-
ficile, nihil obscurum esse persuasum ha-
bet, dum præter eas nihil recipi, tradi-
tiones autem Patrum prorsus reiici debere
censet, dum Ecclesiam neque videri, neque

a ij

cognosci

cognosci posse credit, ita vnicuique cœtui liberum sit nomen Ecclesiæ vendicare, quis non videt, ex his doctrinæ Brentianæ capitibus, cuius primus autor fuit Martinus Lutherus, natum esse Sathanismum, qui nunc regnat in multis partibus Germaniæ, qui pedetentim etiam in Poloniæ regnum & adiunctas illi terras irrepere conatur? Quamobrem nihil ab instituto nostro fecerimus alienum, si nonnulla de eo præfati fuerimus.

Ante quadraginta hos annos is fuit orbis vniuersi status, quàm latè patet in eo nomen Christianum, vt rectè de illo dici potuerit, quod in Genesi scriptum legimus: Erat terra labij vnius & sermonum eorundem: quòdque scribitur in Actis Apostolorum de iis qui primi in Christum credere cœperunt: Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna. Sicut vnus Deus ab omnibus colebatur, ita fides vna retinebatur: vna fuit & eadem administrandorum Sacramentorum ratio, vnus & idem propè cæremoniæ vbiq; ritus. Idipsum dicebant, idipsum sentiebant, idem sapiebant omnes, vt facilè ciuitatem illam agnosceres, cuius participatio in idipsum. Quamobrem cùm vna & eadem essent omnes mente præditi, nomine quoque non nisi vno & eodem cenferi volebant.

Gene. 11.

Actor. 4.

Orbis christiani ante 40. annos in religione consensus.

bant. Non vocabantur alii Gnostici, alij Apostolici, alii Euangelici, non aliis quibuscunque nominibus censebantur, sed à Christo, quem vnanimiter profitebantur omnes, in quo sibi solo fas esse gloriari persuasum habebant, Christiani cuncti nominabantur: quo nomine, nullum sibi dari posse nomen gloriosius existimabant: Homines enim erant recti & simplices, ac timentes Deum, qui non in contentione sermonis, sed in simplicitate fidei regnum esse Dei crederent, nec aliud scirent Euangelium, nisi quod à Christi spiritu profectum, de Christo per Christi discipulos scriptum esset.

Hic fidei consensus, & concors omnium inter se Christianorum doctrina, cum apud alias nationes, tum apud finitimas nobis Germanos longo seculorum interuallo viguit: præcipuè verò apud eos populos omnes, qui sunt imperio Maiestatis tuæ subiecti, siue hi Poloni sint, siue Lituani, siue Rusi Catholici, siue Prussi, siue Masouii: ex quo tempore semel hæ gentes omnes Euangelium Christi receperunt, semper apud eas iam inde à sexcentis propè annis consensus hic fidei constans, perpetuus & inuiolatus permansit. Quòdque magis admireris, anni plus minùs centum quadraginta intercesserunt, cum vicinam regno

*Vvaldēsis
secta Bohe-
mos distra-
hit.*

Maieſtatis tuæ Bohemiam lepra Vvalden-
ſis infecit : ex eo factum eſt, vt bona pars
illius ab orbe reliquo Chriſtiano ſe præci-
derit. Quæ res quantas ei regno calamita-
tes attulerit, nihil hîc opus eſt commemo-
rare. Cùm autem communis noſtræ cum
illa gente lingua ſit, nullis Sathanæ fraudi-
bus adduci potuit, vt ſenſu & conſenſu
totius Eccleſiæ poſthabito, Bohemorum
partis eſſe vellet.

*Vigilantia
Epiſcopo-
rum, et Re-
gū pietas
in Polonia.*

Qua in re quid potiffimum prædicem?
Epiſcoporū ne regni vigilantiam, an ſan-
ctorum maiorum tuorum, penes quos tum
erant regni gubernacula, religionem ſin-
gularem? Vtrique digni, quorum nomina
laudibus omnium celebrentur. Nam & illi
memores, in qua eſſent à Deo ſpecula col-
locati, nihil curæ, ſolicitudinis, laboris
prætermiſerunt, quò poſſent à Chriſto ſibi
commiſſi gregis ſui ſaluti proſpicere.

Neque cuiuſquam potentiam reformida-
runt, ſed ſe murum pro domo Iſraël op-
poſuerunt, neque vllum bonorum paſto-
rum officium in ſe requiri paſſi ſunt. Et hi
pientiffimi Principes, alter proauus tuus
Vvladiſlaus Poloniæ Rex, alter frater eius
Vitoldus, cùm etiam regnum illis eſſet à
Bohemis delatum, qui nuper ad eò ſegre-
gauerant ſe, & à Chriſti corpore Eccle-
ſia præciderant, admirabili quadam animi

magni-

magnitudine regnum potius respuendum sibi esse duxerunt, quàm vt indignum aliquid Christianis Principibus committerent. Quin disertis etiam verbis legatis Bohemorum renunciarunt, sibi religionem esse, apud Hæreticos regnare. Quòd si verò illi in viam rectæ religionis, & ad societatem vniuersæ Ecclesiæ redire velent, Reipub. Christianæ causa, alterutrum de ipsis, quin regni gubernacula suscipiat, non esse recusaturum. Est ne autem, aut fuit multis seculis Principum aliquis, cuius religio cum horum Principum religione potuerit comparari? Mihi verò nihilò videntur etiam illis inferiores nostri fuisse, quos olim Christo dixisse legimus: Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te. Quid enim illi nisi nauiculas & retia piscatoria reliquerunt? isti verò delatum etiam sibi regnum repudiandum potius esse duxerunt, quàm vt illius consequendi spe, quò minùs liberè Christum sequi possent, impediri se paterentur: quàm vt à Christi corpore, vna, sancta, Catholica Ecclesia separati esse vellent.

Matth. 19.

Sonabat procul dubio semper in eorum auribus vox illa Christi, quam ex tuo quoque pientissime R E X, ore, in celebri Senatorum totiùsque populi corona prolatam aliquando audiuius.

a iij

Quid

Matth. 16. Quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Non illi cælestia regna terrenis, non sempiterna caducis esse commutanda putauerunt: sed sicubi Christi religio agebatur, nullum eis tam suaue fuit meritum, quin & spiritus ipse vilis eis erat, quem amittere priùs quàm religionis causam deserere, prompto semper & parato animo fuerunt. Hac igitur & Episcoporum vigilantia, & singulari Principum pietate, qui nec metuendum sibi quenquam præter Deum, nec illius charitati quicquam anteponendum esse putauerunt, factum est, vt per annos iam propè sexcentos integra & incontaminata in terris Maiestatis, tuæ Christiana, Catholica, & Orthodoxa fides permaneret.

Qua occasione Lutherus non sedit disfidia.

Cæterùm annus nunc agitur quadragesimus, cùm in lucem prodiit Martinus Lutherus, à quo primùm nostro hoc infelici seculo fax est in Ecclesia Dei discordiarum accensa. Ex quàm parua autem scintilla, quæ non difficulter opprimi nascens poterat, quantus ignis exarsit? Initiò non alia de re quàm de peccatorum condonationibus, vulgò vocant indulgentias, disputari cœptum est. Eas Lutherus oppugnabat, non quòd legitimum earum vsum

vsum prorsus damnaret, sed quòd abusum
 ferendum non esse putaret. Vt autem in
 hanc arenam descenderet, non recti zeli
 feruore, neque studio pietatis adductus
 est: sed cùm permolestè ferret, quòd sui
 ordinis fratribus prædicandarum indul-
 gentiarum antea munus mandatum erat,
 qua ex re non parùm etiam emolumentum
 capiebant, id ad Dominicanos translatum
 fuisse, sicque suis commodum illud inter-
 uersum: hæc illi causa fuit in certamen
 istud prodeundi. Quamobrem non aliò
 prima hæc illius velitatio, quàm ad deum
 ventrem referebatur. Quod etiam ipse
 dissimulare non potuit. Nam cùm ad di-
 sputationem cum Eckio ventum esset, ac
 inflammatus irâ Lutherus, modestiæ fines
 prætergressus, admonitus à quibusdam fu-
 isset, quandoquidem Dei causa tractare-
 tur, vt modestiùs eam in spiritu lenitatis
 ageret, in hæc verba prorupit: Non pro-
 pter Deum hæc res cœpta est, neque pro-
 pter Deum finietur. Sic ille morbum ani-
 mi sui celare diu non potuit. Nunc tu
 mihi diligenter illud animaduerte, quod
 ab Augustino scriptum est, duas radices
 in duobus agris à duobus agricolis plan-
 tari. Plantat vnam Christus in cordibus
 bonorum, plantat aliam Diabolus in cor-
 dibus malorum. Quæ plantatur ab hoc,
 radix

*Lutheri
confessio.*

*Aug. serm.
44. de tem-
pore.*

1. Tim. 6.
Eph. 3.

*Ex radice
cupiditatis
in Luthero
plantata
fructus no-
ue sectæ
processit.*

radix est malorum omnium cupiditas: quæ plantatur ab illo, radix est bonorum omnium charitas, de qua dicit Apostolus: In charitate radicati atque fundati. Nec de radice charitatis aliquid mali, nec de radice cupiditatis aliquid boni nasci potest. Simul illud considera, ex vtra harum radice nata sit causa Lutheri, vt quis illius agricola fuerit, intelligas. Quamlibet in eum suauiter effusus fueris, tamen velis nolis fatearis oportet, quòd non ex charitatis, sed ex cupiditatis radice processerit, quam in illius corde plantauit Diabolus. Certum est enim & indubitatum, quòd ne mutiuisset ille quidem contra indulgentias, si prædicandarum illarum negotium sui ordinis fratribus datum fuisset: sed quod per alios intercipi videbat, quod suis delatum esse maluisset, ea verò iusta illi causa visa est, quamobrem istas tantas tragœdias excitaret.

*Que Lu-
therū fece-
runt paula-
tim deterio-
rem.*

Habemus itaque iam, ex qua radice processerit prima Lutheri velitatio, nimirum ex radice cupiditatis, quæ crebris contentionibus magis etiam atque magis aucta est indies. Nam initiò non alia fuit quàm pecuniæ cupiditas: accessit postea cupiditas gloriæ, quam perniciosior etiam est consequuta cupiditas vindictæ, quæ postea in odium quoddam exarsit implacabile.

cabile. Satis constat, minus præfractum initio fuisse Lutherum, ut qui minimè recusaret, eorum quorum debebat iudicio scripta sua subijcere. Extant eius in epistola quadam ad Leonem Pontificem hæc verba, quæ scripsit ante annos duodequadraginta: Beatissime pater, prosternam me pedibus tuæ beatitudinis offero, cum omnibus quæ sum & habeo: viuifica, occide, voca, reuoca, approba, reproba, ut placuerit: vocem tuam vocem Christi in te præsentis & loquentis agnoscam. Sed verum est, quod à Philone scriptum est, quod contentio est materia iracundiæ, & ideo contentiosiores quique in disceptationibus cæterisque colloquiis ad iram mouentur. Et hoc iræ proprium est, quod facilè fallitur, fallitque, ut non temerè quenquam iracundum veracem reperire liceat, tanquam de uictum ebrietate animi, non corporis. Quanto maiore contentione actum est de rebus quæ videri poterant initio non maximo cum periculo coniunctæ, tanto longius est à veritate discessum.

Et est hoc ita naturâ comparatum, ut non ferè nascatur error aliquis, qui non secum plures trahat alios, vix ut quemquam reperire liceat, qui posteaquam in vnum aliquem errorem prolapsus est, non

*Luth. erga
Pontificem
summissio.*

*Phil. lib. 2.
Allegoria-
rum legis.*

*Error vnus
ferè plures
secūtrahit.*

non discedat indies à recta via longiùs. Quemadmodum in cantu si vel vna aliqua in re turbata sit harmonia, per omnia confusa quædam existit dissonantia: ita doctrinæ consensus vna aliqua hæresi & dogmate à veri symphonia discrepante interruptus, subinde fit ad maiorem confusio- nem progressio. Et sicut in humano corpore loco suo mota qualitatum temperata constitutione, ex qua sanitas & partium ac omnium inter se virium integritas consistit, alia ex aliis vitia & morbi consequi solent, ita si vel semel sanitas mentis læsa, nec rectè sit constituta, magis indies atque magis afficitur, & ægrotat periculosiùs. Hoc in Luthero quoque vsu venisse videmus: Sanabilis erat initio morbus, sed progressu temporis serpebat malum longiùs.

*Lutherus à
Põtifice op
pugnando
exorditur
sectam.*

*Cyprianus
lib.1. episto
la 3.*

Ac primùm quidem fecit, quod est Hæreticis omnibus commune, vt Romani Pontificis auctoritatem labefactare, & eum in ordinem cogere conaretur. In hunc rabiem suam conuertit omnem, summâque contentione perficere conatus est, vt plurimorum ab eo voluntates alienaret, & eum in ordinem redigeret, quò sic gubernatore sublato (sicut ait ille) atrociùs atque violentiùs circa Ecclesiæ naufragia sibi grassari liceret. Itaque facinus ingens aggressus

gressus omnes Pontificij iuris libros cum plerisque literis Pontificiis, vulgò bullas vocant, incendit. Nec ita multò post librum scripsit de Captiuitate Babylonica, in quo ne Sacramentis quidem intactis, sursum ac deorsum omnia miscere conatus est. Hanc illius insolentiam cùm per triennium tolerasset Leo Pontifex, ac multùm sæpèque monendo vt in viam rediret, nihil profecisset, fecit tandem pro officio suo, vt eum hæreseos condemnaret, & è cœtu piorum eiiceret: ex quo iam antea ipse se eiecerat. Hic ille magis atque magis furere, ac rationes omnes inuestigare, quibus odium erga Pontificem suum expleret, quem de gradu suo deiectum atque omni prorsus authoritate spoliatum cupiebat. Vna hac in re curæ illius cogitationesque consumebantur omnes. Itaq; non iam ille scribendis deinceps libris, quid esset, aut quid non esset cum pietate coniunctum, sed quid incommodare Papatui maximè posset, spectandum esse putauit, vt quicquid scriberet, quicquid diceret, quicquid faceret, omnia in odium & despectum Papatæ, conciliorum & Episcoporum faceret. Fatetur hoc adeò ipse in quadam epistola ad Argentinenses, ad quos in hæc verba scripsit: Hoc diffiteri, inquit, nec possum, nec volo, quòd si Carolstadius aut alius quis-

Lutheri certamen cõtra Ecclesie Sacramenta.

Damnatus à Pontifice Lutherus, nihil nisi Papatui incommodare cogitat.

Testimoni- um Lutheri.

quispiam, ante quinquennium persuadere mihi potuisset, in Sacramento præter panem & vinum esse nihil, ille magno beneficio me sibi deuinxisset: grauibus enim curis anxius, in hac excutienda materia multum defudabam, omnibus neruis extensis me obtricare & expedire conatus sum, cùm probè perspiciebam, hac re Papatui valde me incommodare posse. Nónne híc apertè confitetur ipse, peregrina sua doctrina populo inculcanda non hoc se spectasse, vt Christi gloriam propagaret, vtque veritatem illius patefaceret, sed vt odio ipse erga Papam excæcatus, eodem illius odio cæteros inflammaret? Tanta autem fuit mens illius infuscata malevolentia, Christum vt præsentem in Eucharistia libenter fuerit negaturus, dummodò per hanc occasionem incommodare Papatui potuisset.

*Lutherum
malo spiri-
tu actum
pleraque
persecisse.*

Cùm itaque in omnibus dictis, scriptis, factis suis, non alios quàm iram & odium pessimos consultores adhibuerit, erit adhuc quisquam qui dubitet, quæcunque ab eo profecta sunt, aliunde quàm à Diabolo profecta esse? Si quis est huiusmodi, tollet illi dubitationem hanc Lutherus ipse, qui in libro quem inscripsit de Missa angulari, quem habuerit authorem doctrinæ suæ, non obscurè fert. Inducit enim ibi Diabolum

Dei sed Diaboli verbum esse. Etenim Deus noster sicut à Paulo scriptum legimus: Deus est pacis & dilectionis, non dissensionis: qui verò diuidit inter fratres, Diabolus est, ait Propheta. Cùm igitur ex verbo Lutheri tanta diuisio, tanta separatio sit subsequuta, quantam nunc in Ecclesia (proh dolor) videmus, cùm ex eo tot sectæ tam dissectæ sint prognatæ, cuius id aliud quàm Diaboli verbum esse credemus? Omnis spiritus, ait Ioannes, qui soluit Iesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus. Soluit autem Iesum, quemadmodum vbi de traditionibus agebamus, ex Augustino pluribus docuimus, qui vel Ecclesiam à capite suo Christo, vel seipsum ab Ecclesia, vel Ecclesiam in seipsa separat ac diuidit. Christus propterea mori dignatus est, vt filios Dei qui erant dispersi, congregaret in vnum. Lutherus propterea & scripsit & fecit omnia, vt quos pretioso sanguine suo Christus congregauerat, eos dispergeret. Deinde verò mortis etiam suæ genere Christus declarauit, quàm sibi displiceret omnis diuisio. Nam neq; Ioannis mortem sustinuit capitis truncatu, neque sicut Esaias Propheta fetra dissectus est, vt & in morte sine mutilatione corpus integrum seruaret, & causa subduceretur iis, qui cupiunt Ecclesiam in partes discindere: At Lutherus per omne vitæ suæ tempus nihil

1. Cor. 13.
1. Cor. 14.
Osee 13.

1. Ioan. 4.
Iesum soluere.

Augustin.
tractatu 6.
in epistola
Ioannis.

Lutheri stu-
dia plena
dissensionis
ac diuisionis
in Ecclesia.

2. Tim. 3.

aliud maiore studio contendit, quàm vt quod integrum corpus Christi inter manus persecutorum in cruce permanferat, id inter manus Christianorum iam deinceps integrum esse desineret: Itaque quod non fecere tum impij milites, vt frangerent corpus Christi, fecit hoc iste, speciem pietatis habens, virtutem autem eius abnegans, vt in multas partes diuideret totum corpus Christi, vnam, sanctam, Catholicam, Apostolicam Ecclesiam. Et erit adhuc, qui dubitet verbum illius verbum Diaboli esse? Cuius ita proprium est diuidere, lacerare, spargere, sicut Christi proprium est, quæ dispersa sunt, congregare.

Sectarum
author Lu-
therus.

Ne verò putes, temerè nos Martinum Lutherum arguere diuisionis & dispersionis in Ecclesia Dei factæ, audi pientissime Rex, in quot ille sectas quàm dissectas nobilissimum Christi corpus disseauerit. Nam simulac licere sibi voluit, inflatus sensu carnis suæ, à communi sensu & consensu totius Ecclesie certis in dogmatibus discedere, vide quæso, quot & quantarum is discessionum ac separationum author aliis deinceps fuerit. Erat quasi frater illius iuratus Andreas Carolstadius, quem arctissima necessitudine sibi deuinctum habebat: is non totos duos annos in eadem cum eo sententia permansit. Nam dum
absens

Anreas
Carolsta-
dinus.

absens à Vuittenberga fuisset Lutherus, præter voluntatem illius Missam abrogauit, habitum religiosum abiicit, sacrosanctam Eucharistiam prophanis manibus atrectari fecit, concitataeque plebi fuit author, vt quasi portis effusa patentibus, infesta signa templis & aris inferret, & ex illis imagines eiiceret. Quamuis autem Vuittenbergam reuersus Lutherus rem ipsam non improbaret, quoniã tamen alio quàm seipso authore factum esset, quasi minùs rectè neque ordine factum, grauissimè reprehendit. Adeò ferre non potuit vel statui vel mutari quicquam ab vllò mortaliū, siue in doctrina, siue in ritibus, nisi priùs id per ipsum ita fieri debere sancitum fuisset. Tanta fuit in homine gloriæ cupiditas, vt quod ad illius amorem attinet, rectè dicere potuerit: Riualem possum non ego ferre Iouem. Scripsit is duos libros contra cælestes Prophetas, in quorum altero monet, vt prædicatoribus qui imagines per plebem eiici iubent, aqua & igni interdicator, aut tale in eos exemplum ædatur, vt abstinere deinceps necesse habeant, quòd ab imaginũ demolitione venit ad eadē. Boni Domini, inquit, nō hic est diaboli scopus, vt oppugnētur imagines, sed vult sibi foramē fieri, per quod sanguinē profundat, & cedes faciat in orbe terrarum.

*Lutherus
gloriæ
cupidissimus*

Spiritus iconomachorum non est bonus, spirat enim cædes & seditiones, etiamsi cælet & dissimulet ad tempus, quandiu non videt opportunitatem. Itaque acerbæ inter eum & Carolstadiū inimicitia exarserunt, & sic est alter in alterum debacchatus, vt vterq; sit alteri factus plusquam hæreticus. Inimicitiarum autem & contentionum hæc quoq; non minima causa fuit, quòd vterq; sibi gloriã hanc vendicabat, quòd primus ipse veritatem Euangelicam in lucem extulisset. Et constat primum fuisse Carolstadium, qui sacerdos cum esset, vxorem duxit, & ea fecit, quæ paulò antè commemorauimus: quo nomine laudem assertæ veritatis Euangelicæ sibi deberi putabat. Sed cum anteferri sibi Lutherum videret, qui & ingenio, & doctrina & eloquentia longè præstabat, visum est illi, quò suum quoque nomen celebre ad posteros transmitteret, nouum doctrinæ genus proferre: quod cum Lutherus nondum attigisset, nullam inuentæ huius gloriæ partem arrogare sibi posset.

Primus apud Germanos sacerdos, qui duxit vxorem Carolstadius.

Caluin. in defensi. 2. contra Ioa. elii. Vnest.

Cui doctrinæ proferendæ constat occasionem Lutheri scripta dedisse, qui, sicut Calvinus etiam fatetur, transsubstantiationem oppugnans, classicum canere visus est, ad Sacramentarium hæresim excitãdam. Docuit enim Lutherus, etiam post consecrationem

erationem panis & vini substantiam in Eucharistiæ sacramento remanere. Quod sic à nonnullis acceptum est, quasi quæm scripturæ produnt incarnatum, eum ipse Christum doceret impanatū, quem etiam extra summptionē in Eucharistia nefas esset adorari. Quasi verò non verbo Christi, sed summptione nostra Christi corpus in Eucharistia conficeretur, vt nisi ori nostro foret admotum, tanta vis esse verborum Christi non posset, vt illud Christi corpus efficerent. Quid autem hoc est aliud, quàm scripturæ verba peruertere, & loco illius, quod à Christo dictum est, Hoc est corpus meū, dicere, hoc erit quando sumetur? Cæterum Buceri fraudibus adductus est Lutherus ante annos viginti, vt in hanc sententiam illius iret: nam non aliter sibi persuaderi passus est, vt corpus & sanguinem Christi in sacra Eucharistia substantialiter esse confiteretur, quàm si vicissim hoc sibi Lutherus concessisset, quòd extra vsum non sit ibi corpus & sanguis Domini, quemadmodum articulum Louaniensem decimū tertium explicās vir insigni doctrina præditus Ruardus Tapper scriptū reliquit. Sic dolis Buceri captus Lutherus, dum in suam factionem pertrahere Bucerum conatur, factus est & ipse Sacramentarius. Nihil est enim quod magis valeat ad confirmandam

Luth. scripta seclæ Sacramentariorū occasionem dederunt.

Sacramentariorum hæresim, quàm hoc Buceri dogma, quod à Luthero fuit approbatum. Quæ de re non vno loco Ioannes Calvinus gloriatur. Hactenus progressus erat Lutherus. Huc tamen impietatis nondum proruperat, vt auderet negare, præfens in Eucharistia Christi corpus & sanguinem adesse. Primus hoc ætate nostra negare ausus fuit Andreas Carolstadius, cui Philippus Melanchtō hoc tribuit elogium, hac ipsa de re scribens: Carolstadius, inquit, primū excitauit hunc tumultum, homo ferus, sine ingenio, sine doctrina, sine sensu communi, quem nullum vnquam humanitatis officiū aut intelligere, aut facere animaduertimus, tantū abest, vt in eo manifestatio aliqua Spiritus sancti animaduersa sit. De quo & illud alibi scribit: Quod sicut Lutherus Papæ, sic ille vicissim odio Lutheri, nō aliqua pietatis opinione, controuersia hanc de Cœna Domini mouerit. Ac addit præclaram sententiam, cui vtinam ex animo faueret: Meo certè iudicio, inquit, magna est temeritas, dogmata serere non consulta Ecclesia veteri. Et tamen hictalis, qualis à Philippo describitur, ita multos reperit qui nefarium hoc dogma suum approbarent, vt plures iam Sacramentarios quàm Lutheranos videre liceat, & inter eos non paucos excellenti doctrina, & singu-

*In epist. ad
Frid Micouinum.*

*De Cœna
Domini cōtra Anabaptistas.*

lari quadam dicendi suauitate præditos, qui Carolstadium quàm Lutherum ducem sequi maluerunt. Itaque contra genus hoc hæreseos complures libros ædidit, in quorum vno cui titulum fecit, contra Zuinglium, OEcolampadium, aliosque novos Viccleffistas, grauitè in hoc sectæ genus inuehitur, & eos in decem fermè foramina atque effugia scripturam lacerasse scribit. Neque se legisse turpiorem vnquam hæresim, quæ ita-
 tim in initio tot inter sese capita, tot sectas habuerit, etiamsi in principali causa, vtpote in persequendo Christum, vnanimè existent. In eo verò libro quem inscripsit, quòd ista verba Christi, Hoc est corpus meum, adhuc firmiter stant, septem: In illo autem, quem paulò antè quàm fuisset mortuus, breuè confessionem inscripsit de venerabili Sacramento Eucharistiæ, enumerat octo diuersas & pugnantes inter se verborum istorum, Hoc est corpus meum, interpretationes. Quarum prima fuerit Carolstadii, secunda Zuinglii, tertia OEcolampadii, quarta Suenckfeldii, quem per contumeliam Stenckfeldium vocat, ac post alios nonnullos Campani septima, cæterarum enim authores nominatim non exprimit. Quòd si viueret is adhuc, plures etiam ei

*De Cena
Domini
cõtra Ana-
baptistas.*

*Octo inter-
pretationes
verborum,
Hoc est cor-
pus meum,
dissentien-
tes.*

enumerando recensere liceret. Eò enim iam amentiae sunt atque audaciae nonnulli progressi, ut etiam ipsa Christi verba in consecratione cœnæ Dominicæ mutare, próque eo quod ille dixit, Hoc est corpus meum, non fuerint veriti dicere, Hic est panis meus. Alij verò prorsus omittere verba consecrationis non dubitarunt, sic enim enunciant: Accipite, comedite, hoc facite in mei commemorationem: quemadmodum à Ioachimo Vvestphalo, & Erhardo Schnepio legimus annotatum. Quanquã etiam superstite Luthero quendam exortum fuisse terræ filium scribit Iulius Pflug (cuius tantã est pietas cum non mediocri doctrina coniuncta, ut etiam hostes Ecclesiæ Dei, quòd verè Episcopum agat, confiteri necesse habeant) qui negaret necessaria esse ad Eucharistiam verba Christi, quibus ea consecratur: quin nec speciem panis aut vini necessariam esse, sed satis esse, si motu interiori cordis Eucharistia capiatur.

Horrendi
fructus no
in Euange
ly.

Ecce fructus quos nobis attulit quintum istud Euangelium, per quod impij licere sibi volunt, etiam ipsa Christi verba in huius Sacramenti, quod est vnum omnium excellentissimum consecratione, vel mutare, vel prorsus prætermittere. Quod etiam in eius Sacramenti administratione, quod

*Ioach. in li
bell. quem
in scrip. su.
Rœta fides
de cœna
Dom
Schnep in
confessione
de Eucha
In epist. ad
Eras. Rot.*

quod solum de necessitate salutis est, (ut-
 cunque neget id Calui.) liberum esse vult
 hic ipse, cuius hic libellus quem confutan-
 dum suscepimus, tibi dicatus est, Ioan. Brē-
 tius. Nam cum disertis verbis hanc nobis
 formam Christus præscripserit, ut bapti-
 zaremur in nomine patris, & filij, & spiritus
 sancti, negat is baptismi virtutem ad certa
 verba Christum alligare voluisse, quod non
 instituerit magiam, quæ ad certam verbo-
 rum formam, aut certos ritus alligata sit.
 Itaque nihil in eo piaculi fore putat, si mu-
 tetur sonus, dummodò remaneat sententia
 verborum Christi. Hæc iste, quem numinis
 instar colit Vergerius, cuius scripta dictaq;
 pro diuinis oraculis haberi vult. Vides
 autem quàm fecundi monstroso suo partu
 sint Hæretici? Vix enim eorum quenquam
 reperies, qui vel nouam hæresim protu-
 lerit, vel veterem aliquam olim damnatam
 instaurauerit, qui non multis erroribus,
 portentis & monstris comitantibus stipa-
 tus incedat. Est autem Hæreticorum hoc
 proprium, ut corrigi nōlint: ac si repre-
 hendi videant errata sua, quæ vnicè admi-
 rantur, & modò non adorant tanquam ei-
 dola manuum suarum, tantùm abest, ut
 mitescant aut emendentur eiusmodi repre-
 hensionibus, maiore etiam ut eorum odio
 qui reprehenderunt inflammentur, atque
 ita pro-

*Formam
 verborum
 baptismi
 mutare sū-
 nit Brē-
 tius.*

*Hæretici
 reprehendi
 non susti-
 nent.*

1. Tim. 3.

ita proficiunt in peius indies errantes, & in errorem mittentes. Huc perducit eos scelerata quædam vindicandi cupiditas, qua sic mentes eorum excecantur, vt verum videre nequeant, sed falsa pro veris amplectantur. Documento nobis esse potest

Luther. de Capt. Bab.

Lutherus, qui scribit ipse, quòd à fratre quodam reprehensus fuerit, quòd senserit aliquando, pulchrum fore, si pro Laicis vtraq; Sacramenti species porrigenda statueretur in Concilio generali. Nunquid autem satis habuit ille reprehensionem hanc fratris de re non maximi momenti dilu-

Lutherus quam faustosus & arrogans.

isse? Minimè gentium. Sed video, inquit, illis otium & chartas abundare: dabo operam, vt negotium scribendi habeant copiosum: Præcurram enim, vt dum gloriosissimi victores de vna aliqua mea hæresi (vt eis videtur) triumphant, ego interim nouam moliar. Profert mox nouam hæresim, ac impios omnes declarat, qui Laicis vtriusque speciei communionem dene-gant. Atque illo quidem loco solos eos impietatis arguit, qui Laicos arcent à calice. Sed audi, quò paulò pòst progredia-tur maiore quodam furoris æstro percitus. Quam penes concilium prius potestatem esse volebat, vt Laicis vtraque species daretur statuendi, non ita multò pòst eam abrogat, nec veretur os impudens ita dicere

tere: Si quo casu Concilium statueret, minimè omnium nos vellemus vtraq; specie potiri, inò tum primùm in despectù Concilij vellemus, aut vna, aut neutra, & nequaquam vtraque potiri, & planè eos anathema habere, quicunq; autoritate talis concilij potirentur vtraque. Quid scribi potuit arrogantius? scilicet si concilium ad quod ex vniuerso terrarum orbe doctissimi, grauisissimi, sanctissimi viri conuocati fuerint, nullam esse causam declarauerit, cur à calice diutiùs abstinenceatur, irritum erit concilij decretum hoc & inane: sin autem hoc ipse Lutherus ita sanxerit, tum demum ratum & firmū erit. Caterùm posteaquam semel ille veterum doctorum scripta, sanctissimorum Pontificum decreta, conciliorum, hoc est, totius Ecclesiæ Catholicæ placita, contemnere cœpit & pro nihilo habere, tandem eò progressus est, vt, sicut paulò antè meminimus, & sacerdotium & sacrificium euerteret, quin ipsum etiam ex hoc Sacramento Christum extra manducationem tolleret, ac debitam ei venerationem exhiberi prohiberet: cùm priùs etiam post consecrationem in Eucharistia panem & vinum remanere docuisset. Inde sumpsit originem postea Sacramentarium hæresis. Et quemadmodum licere sibi voluit Lutherus priuata sua autoritate

veteres

*Luth. in d.
de formula
la Missæ.*

*Luther au-
tor sacer-
dotij & sa-
crificij e-
uertend.*

*Calvinus
in quo Lu-
therum se-
quatur &
superet im-
pietate.*

veteres abrogare, nouos ritus instituere: sic sibi quoque veniam hanc dari debere Calvinus cum suis existimauit, cum nihilo se Luthero vlla in re inferiorē esse iudicaret. Fecit igitur ille quod adhuc à Luthero & sectatoribus eius factum non fuit, vt & facras vestes, cum res diuina fieret, & luminarium vsum, & campanarū pulsū prorsus reijceret, ne quod esset inter sacra & prophana discrimen, néue si quid esset honoris habitum huic venerabili sacramento, plus aliquid in eo quàm panis & vinum esse crederetur. Quinetiam ex hac vita migraturis sacramentum Eucharistiæ dari vetuit, quod non sine causa tamē fuit à priscis illis viaticum appellatum. Neque enim putauit ad illud admittendos, nisi qui cum reliquo cœtu communicare possent: quibus neque confessis, neque absolutis dari Sacramentum hoc voluit. Dies prætereà festos, tum & Euangelij & epistolarum iuxta receptum Ecclesiæ morem sectiones abrogauit. Ac ne solūm esset Eucharistiæ Sacramentum, in quod sibi licerent omnia, etiam de Baptismi Sacramento nouam doctrinam protulit. Cum enim ex Luthero didicisset, eos Christi mortem euacuare, & alium præter Christum mediatorem quærere, qui putant opera sibi esse ad salutem necessaria, quoniam & Baptismus opus quoddam est, visum

visum est illi, quod aliud præter mortem Christi medium inducant, qui nos Baptismo fieri saluos docent, quòdque Christi sanguini reliquum nihil faciant, qui medicinam peti volunt in aqua Baptismi. Docet igitur infantes, modò sint ex Christianis parentibus prognati, citra Baptismũ etiam Christi membra fieri, in Dei filios adoptari, regnìque cœlestis hæredes effici. Itaq; cùm non multùm ad salutem intersit, baptizentur nec ne, facilè fert eos absque Baptismo ex hac vita migrare. Quid iam nobis intactum isti reliquerunt? Quorsum audaciæ & amentix non proruperunt? qui etiam ipsa Sacramenta, sine quibus saluus esse nemo potest, conuellere & labefactare veriti non sunt.

Habes iam igitur duo Euãgelia, si modò tam clarò nomine tam impias sectas appellare fas est, Lutheranorum vnum, Zuinglianorum alterũ. Nam vtraque pars quod ipsa sentit, solum id purũ putum Dei verbum & Euangelium esse deierauerit. Si doctrinã consideres, aut superiores, aut certè nihilò sunt inferiores Zuingliani Lutheranis: non pauciora quàm ij scripturarum examina proferunt, orationis verò splendore persuadendiq; vi multò præstare videntur. Si speciem spectes pietatis, non sunt hoc inficias etiã ipsi Lutherani, quòd
 ea sit

*Collatio
 Lutheran.
 & Zuing.
 & vtriusque
 præ-
 stant.*

Nicolaus
Amsdorff

ea sit maior in Sacramentariis. Sic enim scribit de illis Nicolaus Amsdorffius: Anabaptistæ & Sacramentarij iam imponūt Germaniæ suâ sanctimoniâ, quemadmodum imposuerunt Monachi vniuerso mundo. Si multitudinem inspicias, hac quidē longe superant, cūm ex Lutheranis plurimos in suam sententiâ pertraxerint. Fatentur hoc ipsimet: sic enim scribit Ioachimus Vvestphalus, Nulla falsa doctrina tam latè dispergitur, nulla tanto conatu & hypocrisi defenditur, nulla tam multos homines abripit in errorem, quàm falsa doctrina de Eucharistiæ Sacramento. Qui etiam alio quodam in libro contra Caluinum scribens, suos propter paucitatem vocat imbellem turbam præ copiis ingentibus, quibus gloriari Caluinum & confidere dicit. Palam autem illud est, quòd præter Saxonicas ciuitates, pauci admodum Lutheri susceperunt Euangelium: omnes alij siue apud Heluetios, siue in Germania, aut Catholicis sunt aut Sacramentarii. Quòd si pertinaciam intuearis in errore tuendo, tantum abest, vt hac in parte Lutheranis cedant Zuingliani, priores vt etiam eos ferre Caluinus gloriatur: qui dum alacriter ad mortem imprimis terrificam se obtulissent, suos quàm Lutheranos multò fuisse promptiores asserit ad fidei suæ, sicut ipsi videtur, veritatem

In lib. Re-
sta fides de
cena Domi-
ni.

ritatem sanguine suo obfignandam. Quin si Catalogum legas eorum martyrum, qui nostro seculo propter heresim suam oppetere mortem non dubitarunt, plures inter eos Zuinglianos quàm Lutheranos reperies. Cùm itaque nulla in re sint inferiores Lutheranis Zuingliani, neq; minùs ii, quàm illi de puro Dei verbo se iactent, vtrique tamen sunt alteris plus quàm Hæretici. Lutherani præsertim sic detestantur Zuinglianos, vt eos ne quidem audiendos esse putent, ac scepro potiùs magistratus eorum blasphemias, quàm stilo refutandas esse censent, vt querantur etiam de Lutheranis Sacramentarii, quòd non sustulerint, sed potiùs ad se pertraxerint Papæ tyrannidem: próque ligneo iugo Papæ collo excusso, ferreum ab illis impositum sit. Sed negat Ioachimus Vvestphalus, hanc esse tyrannidem, si quis obsistat Psychotyrannis Hæreticis, nec eos tyrannidem suam blandam illam quidem, sed sæuissimam & nocentissimam in ouile Christi permittat exercere, non quidem externo gladio, quo corpus tantùm occiditur, sed pestilentis doctrinæ veneno, quo Diabolus interimit animas blandiendo & mentiendo. Pastor, inquit, non agit tyrannum, qui repellit lupos: magistratus non exercet tyrannidem, si secundum

legem

*Ioachimus
Vvestphalus
lib.*

legem coërcet maleficos, & de fontibus sumit pœnas: Ecclesiastæ non sunt accusandi de tyrannide, qui noxios Ecclesiæ & pertinaces excommunicant, voce & scriptis seductores reprimunt, gubernatores politicos admonent sui officij, edicta & necessariam seueritatem magistratus approbant. Minus Ecclesia affligeretur à Psichotyranis, minus acciperet damni: non ita multi, vt nunc fit, seducerentur: seducti minus pertinaciter hærerent in suis erroribus, si magistratus & ministri Ecclesiastici seuerioribus remediis profligarét morbos grauiores, qui contagiis afficiunt membra corporis sani. Hæc ille verissimè non contra Sacramentarios magis quàm contra suos quoque. De Sacramentariis autem Martinus Lutherus hanc tulit sententiam: Hæreticos serio censemus, & alienos ab Ecclesia Dei esse, Zuinglianos & Sacramentarios omnes, qui negant Christi corpus & sanguinem ore carnali sumi in venerabili Eucharistiæ Sacramento. Qui etiam in epistola quadam ad illustre virum Albertum Marchionem Brandenburg. in Prussia Ducem, negat cum illis tractatus vllos habendos, quandoquidem ab initio quàm latè patet Christianus orbis, vna fuerit & concors omniũ de hoc Sacramento sententia. Proinde, inquit, si quis nunc de eo dubitat, perinde facit, atque si non

*Lutherus
quo dānat
Sacramen-
tarios, etiā
se & suos
damnat.*

si non

si non credat vnam, sanctam, Catholicam Ecclesiam: qui etiam non solum Ecclesiam vniuersam hærescos condemnare videtur, verumetiam & Christum ipsum cum Apostolis & Prophetis suis, quorum grauissimo testimonio corroboratus est hic articulus, quo nos credere profitemur sanctam Ecclesiam Catholicam. Sic enim ait Christus: Ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi. Et Paulus Ecclesiam vocat columnam & firmamentum veritatis. Deinde verò testimonium cōtra illos fert ipsa eorum propria opinio, cū in istius textus expositione sic inter se dissident, vt septem propemodum aut octo liceat interpretationes reperire. Hic Luth. nō contra Zuinglia. magis quàm contra seipsum suosque non minùs & dissidentes inter se, & consensum Ecclesiæ pro nihilo ducentes, verissimam tulit sententiam. Pergit autem ad eundem Ducem scribens: Quocirca moneo & peto Illust. vestram, velit eiusmodi homines vitare, nec eos in ditione sua ferre: nam illud necesse est, vt secum reputet: si permiserit in suis terris versari sectarios eiusmodi, cū prohibere possit, quod multum grauabit conscientiam suam, ac vix vnquam eam tranquillare poterit. Sic Luth. ne receptum quidem à suis dandum esse Sacramentarius censuit, quos etiam non du-

bitat vocare Sathanæ ministros, mendaces, imò ipsum mendacium, fucum & simulationē. Et in eo libro, qui inscribitur Confessio de Cœna Christi, monet vt haud aliter caueant sibi omnes à Zuinglio, quàm à Sathanæ veneno. Hæc est Lutheri de Sacramentariis censura.

Quid Sacramentarij de Lutheri his iudicent.

In dialogis aduersus Meiancht.

Nunc audi vicissim, quid illi sentiant de Luthero, deque sc̄c̄toribus eius: Speciem, inquit Occolampadius, verbi Dei adferunt Lutherani, verbum Dei non adferunt, id quod Hæretici passim facere solēt, omnesq; volunt videri verbo Dei niti. Bucerus verò scribit Lutherum ab omnibus accusari imperiosæ & acerbæ dicacitatis, & quòd non patiatur sibi ab aliquo contradici. Si exigit, inquit Bucerus, ne quis à se vlla in re dissentiat, probet se esse Deum. In vertendis & explanãdis scripturis manifesti sunt, neq; pauci eius lapsus. Sic non minùs Zuingliani sibi fas esse putauerunt dissentire à Luthero, quàm sibi licere Lutherus voluit dissentire ab vniuersa Ecclesia. Tigurini verò ministri, respondentes ei libello, quem paulò antè quàm fuisset mortuus, contra Zuinglianos ædiderat Lutherus, acerrimè contra eos inuectus, inter cætera sic aiunt: Prophetæ & Apostoli Dei gloriæ, non privato honori, non suæ pertinaciæ & superbiæ studebant, sed peccatorum salutem quære-

quærebant vnice: Lutherus autem sua
quærit, pertinax est, insolentia nimia ef-
fertur, & confestim Sathanæ tradit, quot-
quot illius sententiæ non ilicò subscribere
velint, & in omnibus correptionibus suis
plurimum maligni spiritus, quàm mini-
mum verò amici & paterni animi depre-
henditur. Hoc est vicissim Sacramenta-
riorum de Luthero, deque sectatoribus
eius, ac Lutheri de Sacramentariis iudi-
cium. Quin autem vtrunque verum &
rectum sit, cum ex eadem vnus Magistri
Sathanæ schola sint vtrique profecti, du-
bitandum non est. Ac iactatur quidem à
nonnullis, Confessionem esse factam inter
Zuinglianos & Lutheranos de Sacramen-
to Eucharistiæ. Cæterum ne quis erret,
quid hac de re compertum habeamus,
paucis perstringere visum est. Quanta fue-
rit contentio inter Lutherum, qui panem
esse affirmabat corpus Christi substantia-
liter & realiter: & Oecolampadium atque
Zuinglium, qui signum & figuram esse tan-
tùm dicebant, iam demonstrauius.
Quæ postea quàm semel efferbuit, sic
progressu temporis adaucta est & inflam-
mata, vt acerbissimè fuerit per annos plùs
minùs quindecim exagitata, cum sicut
scribit Calvinus, neutri alteros æquo a-
nimo & placido audire sustinerent:

Nam etsi, inquit, semel contulerūt inter se, tanta tamen animorum alienatio fuit, vt re infecta discesserint. Itaque cū ad concordiam aliquam accedendum esset, magis ac magis regressi sunt, nihil aliud spectantes, quā vt opinionē suam tuerentur, & contrariam refutarent. Id cū videret Calvinus, iudicem inter vtrosque se constituit, haud aliter atque Muncerus inter Papam & Lutherum, neque Zuinglii minus & Oecolampadii quā Lutheri sententiam damnauit, ac suam quandam attulit nouam, & à seculis inauditam, quæ non solūm priscis illis Doctoribus, verūm ipsis etiam nostri seculi Sacramētariis prorsus fuit incognita. Docuit enim, panē & vinum in mensa Domini proposita, nihil aliud esse, quā arrabonem & quasi sigillum, omnes promissiones in Christo nobis factas confirmans & stabiliens: idque sine scripturarū, sine Patrum, sine Collegarum etiam suorū autoritate. Qua quidem re non magis Lutherum, quā scholam etiam ipsam Tigurinam offendit: quæ cū Vlicum Zuinglium tanquam primum doctrinæ suæ autorē colat, ferre non potuit, eū à Caluino reprehendi, ac præter omnem scripturarū autoritatem nouam ab eo quandam opinionē de Cœna Dominica adferri: quam vt placaret postea Calvinus, scripsit Epistolā, in qua conatus est osten-

*Explicatio
de Caluini
doctrina
circa Eu-
charist.*

est ostendere, se non dissentire à Zuinglio, & aliis eius scholæ magistris, in doctrina de Cœna Dominica, cùm tamen reuerà plurimum ab eis dissentiret. Quin & illud vulgo persuadere conatus est, qui sunt Augustanæ Confessionis, eos habere se coniunctos in sua de Cœna Dominica doctrina. Qua de re ante septem annos libellum quendam ædidi, quem inscripsit, Summa confessionis de Sacramētis: in quo conatus est illud demonstrare, quòd qui sunt Confessionis Augustanæ, de Sacramento Eucharistiæ nihil diuersum ab eo sentiant, quod hi docēt qui sunt Confessionis Tigurinæ, cuius est ipse quoque Calvinus. Cùm autem vno vel altero anno nemo contra libellū scripserit quicquam videretur, plerique sic interpretabantur, quòd isto silentio Caluini consilium hoc fuerit approbatum. Iamque voces illæ vulgò iactabātur, eos qui sunt Augustanæ Confessionis, ex Lutheranis factos esse Zuinglianos. Hoc Lutheri quidā sectatores ferre non potuerūt, quòd à Luthero suo defecisse, & in castra Zuinglii transfugisse dicerentur, cùm quāta contentione dogma Zuinglii de Eucharistia Lutherus oppugnauerit, nemini sit obscurum. Itaq; non desuerunt, qui Caluini scriptum hoc scriptis contrariis refutarent: contra quos mox Calvinus ædidi ante biennium

libellum, cui titulum fecit: Defensio sanæ doctrinæ de Sacramentis, quam Pastores & Ministri Tigurinæ Ecclesiæ & Geneuensis antehac breui Confessionis formula complexi sunt, vnâ cum refutatione probrorum, quibus eam indocti & clamosi homines infamant. Aëdidi non multò post alteram quoque defensionem contra Ioachimi Vvestphali calumnias: cuius quidem Ioachimi libros quos nominatim contra Caluinum scripserit, nobis adhuc videre non licuit. Verum cùm hæc scriberemus, incidit in manus nostras libellus Ioachimi Vvestphali hominis Lutherani, cuius hæc est inscriptio: Iusta defensio aduersus insignia mendacia Ioannis à Lasko, quæ in epistola ad Serenissimum Poloniæ Regem, &c. contra Saxonicas Ecclesias sparsit. Scribit bis in epistola ad Senatores Francofordenses, etiam viuentem Luthero, fuisse Frâcoforti ad Mœnum qui insinuarunt animis errorem Zuinglij, idq; facerent astutè sub vmbraculo & prætextu, quasi à Saxonis Ecclesiis non disiderent: à quibus vt sibi diligenter caueret, scripto quodam suo Lutherus hortatus eos fuerit. Mortuo verò Luthero, multò maiore eos licentia & impudentiâ mendacia eiusmodi sparsisse, quòd de Sacramento Eucharistiæ cum Augustana Confessione consentiant: cùm plu-

*Ioachimus
Vvestphali-
lus.*

rimùm interesse dicat inter Augustanam & Sacramentariorù doctrinam: Cùm qui sunt Augustanæ Confessionis, doceant panem verè esse corpus Christi, carnem & sanguinem Christi verè distribui ministri manibus, & sumi in hoc Sacramento ore communicantium: Sacramentarii contrà, tantùm esse symbolum seu figuram absentis corporis dicant, & tantùm dispensari & accipi panem & vinum. Quamobrem hortatur Francofordenses, vt consilium Lutheri sequantur, eiusmodi Pseudoprophetas fugiant, & ex cœtu ciuium relegent. Morbida, inquit, ovis separatur, ne totum ouile corrumpat. Membrum corruptum refecatur, ne noceat reliquis: separantur corpora hominum, ne immunda lepra vel scabie inficiant sanos: quantò magis separari oportet immundos spirituali lepra mente corruptos, ne oves Christi inficiant & perdant. Apostolus prohibet in domum recipere non afferentes doctrinam Apostolicam, ne recipientes communicent ipforum operibus malis: quomodo admittendi sunt in consortium populi Christiani, qui afferunt doctrinam Apostolicæ veritati repugnantem. Sæpiùs commendat scriptura hospitalitatem, præcipit opera misericordiæ & charitatis exercere erga exules & peregrinos: verùm ita, ne fides violetur, & ne

*Hæreticos
seuerè tra-
ctandos &
puniendos
esse.*

aduersus multos lædatur charitas. Vt enim charitatis est, hospitio recipere peregrinos, & his benignè facere, si pro hospitalitate & beneficiis nõ malefacta rependant, si quieti non turbent Ecclesiam & Remp. ita charitati maximè repugnat, præbere hospitium ingratis, inquietis & noxiis communitati: his parcere, hos fouere, non piæ charitatis obsequium, sed impiæ peruersitatis exitiale nocumētum, non misericordia est, sed crudelitas. Hæc Ioachimus in ea quã ad Francofordenses hoc ipso anno 57. edita scripsit epistola. Qua de re Tymanus quoq; pastor Bremensis anno proximè superiore plura scripsit in eandem sententiam. Vidimus autem postea recens admodum æditũ à Caluino libellum, cui titulum fecit: Ultima admonitio Ioannis Caluini ad Ioachimum Vvestphalum, cui nisi obtemperet, eo loco postea habendus erit, quo pertinaces Hæreticos haberi iubet Paulus. In quo simul & Magdeburgenses, & Bremenses, & Ilhefainenses, & alias quasdam Saxonicas ciuitates, quæ communi consensu dogma suum damnauerant, grauissimis probris & maledictis insectatur: sic esse dicit errore suo fascinosos, vt quod pueris in Catechismo traditur, veterani Theologi non teneant. Quid valeat Cœna, quorsum spectet, nunquã gustasse brutos istos homines, ne guttã quidem

*Caluini iudicium de
pterisq; Lu
theranu.*

quidem ingenui pudoris in eis esse: nimis largam illis copiã cauillationum profluere. Dum Lutheri sui hyperbolas proiciunt, modò plebeculam suósq; fraterculos fascinent, popularis theatri plausu cõtentos, nec Dei nec Angelorum iudicium magnoperè curare. Tribuit illis furiosum impetũ, nugatoriam leuitatem, cæcã temulentiam, caninam improbitatem, diabolicam superbiam, quòd eis superbia sit loco pietatis, quòd eos ferocitas omni humanitate spoliauerit, quòd obstinatio nil moderaminis reliquum fecerit. Vocat eos vertiginosos homines, Cyclopes, superbam factionem Gygantum, latratores, phreneticos, bestias, proteruos, fastuosos, pertinaces, & aliis id genus coloribus depingit. Queritur de illis, quòd se suósq; indignos esse clamitent, quos terra sustineat, ita quòd nisi repentè exterminètur è mundo, non posse cum eis mitiùs agi, quàm vt ad Scythas vel Indos ablegentur: accusare eos Principum segnitiam, quòd non exerto gladio protinùs deleant Sacramentarium memoriam. Hæc in eo libello Calvinus. Ex quibus facile quiuis perspicere potest, falsum esse quod de consensu iactatur, cùm omnes ferè Saxonix ciuitates doctrinam Sacramentarium condemnauerint. Quàmuis interea dissimulandũ illud non est, quòd in eodem libello

libello duos Saxonie oculos, Vvittembergam & Lipsiam nil simile contra suam doctrinam decreuisse, quòdque secum facere Philippum gloriatur, quem non magis à se quàm à propriis visceribus in hac causa diuelli posse scribit. Sed non propterea statim verum est, quia sic scribit Calvinus: nos verò de Philippo meliora nobis pollicemur.

*De tertia
secta Ana-
baptistarū*

Existimas fortasse duas tantum sectas has esse: quæ sibi nostro hoc infelici seculo nomen & auctoritatem Euangelii vindicare sint ausæ? Erras si id putas. Est perniciosior etiam tertia, quæ quoniam à Catholicis legitimè baptizatos rebaptizat, Anabaptistarum secta vocatur. De quo genere videntur etiam fuisse fratres Vvaldenses, quos & ipsos non ita pridem rebaptizasse constat, quàmuis eorum nonnulli nuper adeò, sicut ipsi in Apologia sua testantur, iterare Baptismum desierint: in multis tamen eos cum Anabaptistis conuenire certum est. Ac scribit quidem in suis Dialogis Antonius Coruinus, quòd è Zuingliana secta potissimùm, haud aliter atque ex equo Troiano, prodierint. Sed si quis rem diligentius inspexerit, quàmuis idem illi quod Zuingliani de Sacramento Eucharistiæ sentiant, Anabaptismum tamen suū eos è Lutheri scriptis hausisse reperiet.

*Anto. Cor-
uini.*

Certè

Certè Balthasar Pacimontanus, qui primus autor huius sectæ fuisse videtur, idem secum sentire Lutherum gloriatur: quemadmodum ipse fatetur in libro quem scripsit ad duos Parochos de Anabaptismo. Testatur autem etiam Bucerus, vnde Lutheri, inde & Anabaptistarum Euangelium prodiisse, nimirum è Saxonia. Cum ad Vvaldenses scriberet Lutherus, inter alios eorum articulos reprehendebat & hūc, quòd paruulos ad futuram fidem baptizarent, quam adulti consequuturi sint. Ait igitur: Præstare prorsus omittere baptismum in paruulis, quàm baptizare sine fide: quia Sacramenta neque debeant, neque possint sine fide accipi. Si verò sine fide accipias Sacramentum, magno tuo malo accipies. Huic vestræ doctrinæ opponimus nos, inquit, verbum Christi: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Hinc occasionem arripuerunt Anabaptistæ. Nam cum absurdum illis videretur, quòd assererat Lutherus, habere suam propriam fidem paruulos, sicuti reuerà est absurdissimum, fatius illis visum est, omittere Baptismum in paruulis: & eos non nisi credentes baptizare, quòd hoc se verbo Christi niti dicerent, hoc in æternum esse mansurum vociferarentur, aduersus hoc ne portas quidem inferi præualituras esse gloriarentur.

Quorum

Balthasar
Pacimontanus.

Bucerus in
ca. 3. Mat.

*Memno
Phrisius.*

Quorum etiam vnus Memno Phrisius, qui cæteris eruditione præstare videtur: Certè, inquit, hac in re non possum decipi verbo tuo pater cælestis: credidi, illudque suscepi per Spiritum sanctum, vt certum veritatis verbum. Ac paulò post: Ego scio certò & firmiter, quòd hac mea doctrinâ, quod est verbum Dei, in die recti iudicij, non solùm Dominos & Principes, nō solùm mundum, sed ipsos etiam Angelos iudicabo. Sic ille non minùs confidenter & animosè, quàm Lutherus de sua doctrina tanquàm de puro Dei verbo se magnificè iactat. Cæterùm sicut Sacramentariorum, sic & hanc sectam Lutherus vehementer est infectatus, & scripsit librũ, cuius paulò antè meminimus, ad duos plebanos, in quo inter cætera iis etiam verbis vtitur: Quod dicunt Anabaptistæ, nusquam in scripturis haberi, quòd aut habeant fidem, aut baptizari debeant infantes, fatemur nos id nulla scriptura probare posse, quæ clarè & manifestè talibus aut similibus verbis dicat: Debetis pueros baptizare: nam & ipsi credunt: Si quis nos vrgeat ad demonstrandam eiusmodi literã, huic nos tanquam victori cedamus oportet: nusquam enim scriptum inuenimus. Boni autem & ratione præditi Christiani, tale nihil à nobis exigunt: faciunt id contentiosũ tantùm & præfracti homines, vt

*Luth. contra Ana-
baptistas
scribens se
ingulat.*

esse prudentes videantur. Contrà verò nullam ipsi scripturam proferunt quæ dicat, debetis adultos baptizare, non autem pueros. Mox ex Apostolorum traditione semper in Ecclesia Dei obseruata, docet paruulos esse baptizandos, etiamsi nulla scriptura faciendum id esse præcipiat. Ac sicut nuper in Eucharistiæ Sacramento, ita nunc in paruulorum Baptismo defendendo, potissimum Ecclesiæ nititur authoritate: quã tamen opponi sibi non vult, quoties ipse quacumq; tandem de re quamuis diuturna multorum seculorum consuetudine recepta, scripturam à nobis exigit.

Hoc ergo iam tertium est Euangelium, quàm illa duo superiora multò pestilētius. Nam præterquàm quòd cum Lutheranis legitimum sacrificium & sacerdotium abrogat, & cum Zuinglianis in Eucharistiæ Sacramento realem Christi præsentiam negat, multa habet alia, & blasphema & seditiosa. Publicum enim verbi ministerium prohibet, Deum humanam ex Maria naturam non suscepisse contendit, Chiliastarum errorem renouat, dominationē spernit, nec legitimæ potestati subiectos homines esse vult. Itaque quocumque peruaferit hæc secta, turbas & seditiones ingētes excitat. Documento esse possunt cùm aliæ quædam inferioris Germaniæ, tum præcipuè

*Anabaptista reliquæ
sectarij seditiores.*

*Exemplum
à ciuitate
Monaste-
riensi.*

cipuè Monasteriensis ciuitas. Nam, sicut Henricus Dorpius Lutheranus, & qui historiam eius ex Germanica Latinam fecit Ioannes Sleidanus Zuinglianus, literarum monumentis prodiderunt, eò primùm uenerant ante annos quatuor & viginti, qui populo pro Christi Euangelio Lutheri doctrinam annunciarent, quos cùm Sacerdotes Catholici non esse ferendos putarent, fecit Bernardus Rothmannus cum suis, quos ad propagandam Lutheri doctrinam Philippus Lantgrauus Hesiæ miserat, quod Hæretici facere consueuerunt, ut certis doctrinæ Catholicæ capitibus conscriptis, Catholicos ad disputationem prouocarent, idque iudice profano ciuitatis magistratu: coram quo se probaturos ostendebāt, falsam esse Catholicorum doctrinam. Cùm autem Catholici Sacerdotes disputationem refugissent, migrarunt è ciuitate, posteaquàm eis officio Dei uerbi prædicandi fuerat interdictum. Unus integer annus non intercessit, cùm suam quoq; doctrinam in eadem ciuitate pro Christi Euangelio disseminare cœperunt Anabaptistæ. Cùmque itidem alteri alteros ad disputationem prouocassent, sed eadem illa lege quæ Catholicis antea lata fuerat, ut nihil præter scripturas Canonicas adduceretur, ecce qui paulò antè eadem hac lege

Catho-

Catholicos ad disputandum prouocauerat Bernardus Rothmannus, primus in illa ciuitate Lutherani Euangelii buccinator, conditionem non accepit. Sic factum est, vt nulla disputatione habita, Lutherani qui non ita pridem eiecerant ex ciuitate Catholicos, fuerint & ipsi non ita multò post per Anabaptistas ex ea exterminati. Nam & Senatus loco motus est, & templa direpta atque incensa, & quicumque factionis Anabaptistarum esse nolissent, per vim ciuitate pulsi sunt. Bernardus verò Rothmannus, Henricus Rolius, & Godefridus Stral- len ex Hesia missus, sicut ex Christianis Lutherani, sic paulò post ex Lutheranis facti sunt Anabaptistæ, & Anabaptistarum Euangelium summa vi propagarunt, verùmque illud esse ostenderunt, quod scriptum est: Impius cum in profundum venerit, contemnit. Nam si semel aliquis deserit religionem Christianam, cuicumque tandem sectæ nomen dederit, ei ludus quidam esse videtur, de vna secta in aliam transilire.

Est autem & hæc Anabaptistarum secta valde dissecta. Neq; enim doctrinæ capitibus inter se conueniunt. In quibusdã Germaniæ ciuitatibus quidam tanquam cæstro perciti nudi circumcursabant, populum ad pœnitentiam hortantes: in omnem inter eã

seditio-

Anabaptista inter se dissecti.

seditionis excitandæ occasionem intenti. Neque heri aut nudiustertius hæc hæresis nata est, fuit etiam Augustini sæculo, & sicut aliæ pleræq; omnes hæreses, sic & hæc, statim ab initio multas in partes fuit diuisa. Nam alii vocabantur Donatistæ, alii Rogatistæ, alii Maximianistæ, Circenses alii, qui conuersi tandem sunt à factione Donatistarum (hoc enim nomen cæteris erat celebrius) ad Ecclesiæ Catholicæ societatem: alii Circumcelliones, qui haud aliter atque nostro seculo Monasterienses reliquos omnes immanitate superabant, quemadmodum & Augustinus non vno loco, & qui vitam eius conscripsit Possidonius memoriæ prodiderunt. Sed neque nunc pauciora sunt huius hydræ capita: sunt enim alii Muncerani, alii Orantes, alii Silentes, Somniantes, pueris similes, Synceri, Impeccabiles à Baptismo, Liberi, Binderliani, Sabbatarij, Maderani, Hoffmannici, & post eos exorti Circuncisi: fortassis & Adamitæ ad Anabaptistarum sectam pertinent. Sunt qui originem huius sectæ ad Thom. Muncerum quàm ad Balthasarum referre malunt, qui ante annos triginta duos seditionem Rusticorum in Thuringia excitauerat: quo nomine cum debitas pœnas persoluisset, priusquam capitis supplicium lueret, non mediocrem dolorem ostendisse dicitur de

seducta

Aug. epist.
 50. & 30.
 de here
 sibus, her.
 69.
 Post. in vi
 sa Augus.
 cap. 10.

Thomas
 Muncerus
 ex Anaba
 ptista Ca
 tholicus.

seducta plebe, quin & errores suos reuocasse, peccata sua ritu Catholico confessus sub vna specie Sacramentū venerabile Eucharistiæ percepisse. Sed qui scripsit eius historiam Philippus, nullam eius rei mentionem facit, quòd rebaptizare docuerit. Immanis hæc est Anabaptistarum secta, si vlla alia. Interea tamen, qui nomen illi dederunt, æquè vt Lutherani vel Zuingliani, firmiter credunt & certò statuunt, sibi peccata propter Christum esse remissa, se esse in gratia, seq; possessuros omninò regnum cælorum: & idem vt quilibet credat, certòque statuatur à suis omnibus exigunt.

Ex quo videre licet, quàm falsum sit Lutheranum illud axioma, cuius homini ad peccatorum remissionem assequendam esse necessarium, vt firmiter credat, certòq; statuatur, absque vlla hæsitacione propriæ infirmitatis & indispositionis esse peccata sibi remissa. Quòd sicut omnibus Hæreticis inter ipsos fuit semper & est commune & proprium, sic apertè scripturis fideiq; Catholicæ aduersatur. Quid esse potest illa scriptura apertius: De propitiato peccato noli esse sine metu? Etiam si certò sit remissum peccatum, non vult tamen Spiritus sanctus, vt omnino securi simus. Isti contrà capitale crimen esse putant, si quis vel minimùm dubitet, sibi remissum esse peccatū.

Falso doceri fidē specialē, qua certò quisque statuatur remissa sibi esse peccata.

Eccle. 5.

Eccle. 7.

Dicit eadem scriptura: Non te iustifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipse est. Huic scripturæ an non contradicant, qui certò de se statuere & pronunciare audent, sibi peccata esse remissa, seque esse in gratia? cùm præsertim iustificatû esse, nihil aliud sit apud illos, quàm peccatorum remissionem esse consequutum? Loquitur

Eiere. 17.

alia scriptura: Præuum est cor hominis & inscrutabile, quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor & probans renes. An verò isti non sibi quod Dei proprium est arrogant, qui se corda sua scrutari & cognoscere posse confidunt? quod ille certè sibi non fuit ausus arrogare qui dixit: De-

Psal. 18.

licta quis intelligit? Ab occultis meis munda me? Neq; ille qui dixit: Verebâr omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti. Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ, tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta meæ. Monet Paulus:

Iob 9.

2. Cor. 4.

Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Ac ne quis putet ipsum de eo tantum quo alios, nō autem quo nos ipsos iudicamus iudicio, loqui, quæ paulò antè præcedunt, de quo loquatur, manifestû faciunt: Sed neque meipsum, inquit, iudico.

Nil

Nil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum: Qui autem iudicat me, Dominus est. Ecce Paulus vas electionis nihil habebat, in quo reprehenderet eum cor suum, eò tamen audaciæ progressus nõ est, ut ipse se iudicare vellet, Domini qui solus agnitor cordis est, iudicium de se esse voluit. Et tu quod solius Domini proprium est, audes tibi vindicare? audes illius de te sententiam antevertere? audes pronunciare certòque statuere, te iustificatum esse, hoc est, peccata tibi remissa esse? Monet Christus: Cùm feceritis omnia quæ præ-

cepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus: & tu contra præceptum hoc Domini te servum utilem esse pronunciare non dubitas? Quisquis enim certò statuit sibi remissa esse peccata, se esse in gratia, quid is aliud quàm se servum utilem esse pronunciat? Ait scriptura: Nescit homo an amore, vel odio dignus sit: & tu contra scripturam scire te, quod sis amore dignus affirmas? Nã si certò scire te gloriaris tibi peccata esse remissa, teque esse in gratia, quid aliud quàm scire te, quòd sis amore dignus asseris, & mendacij Dei spiritum arguis? Dicit beatus Iob: Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me: si innocẽtem ostendero, prauum me comprobabit: etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea.

Luc. 17.

Eccle. 9.

Iob. 9.

Num illo tu sanctior? num de prædeterminatione diuina quàm ille certior? vt quòd ille suam animam ignorasse fatetur, tu quòd simplex & innocens sis, certò statuere de te audeas? Non metuis, ne quod olim audiuerunt Pharisei, quos de albata sepulchra Christus vocat, idem audias tu quoq;: Vos estis, inquit, qui iustificatis vos coram hominibus, Deus autem nouit corda vestra, quia quod hominibus altum est, abominatio est apud Deum? Nulla potest esse apud Deum maior abominatio, quàm sit Hæreticorum hæc tanta præsumptio.

Matth. 23.
Lucæ 16.

*Obiectio
prima sol-
uitur, ut si
de specia-
lis negetur*

Dicet aliquis: Quid igitur? tu me non iubes credere, quam in symbolo profite- mur, remissionem peccatorum? Absit. Imò iubeo te firmiter credere, certòq; statuere, quòd sit remissio peccatorum in Ecclesia, quòdque remissionem hanc & mihi, & tibi, & Iudæ proditori, & singulis adeò mortali- bus, etiam iis qui vel iam sunt, vel deinceps etiam futuri sunt apud inferos, abundè Christus promeruit vniuersis: qui pèndens in cruce factus est propiciatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi: qui per mortem suam nos Deo patri suo reconciliauit. Vt autem credas omnes hanc remissionem esse consequutos, omnes aut possidere iam, aut possessuros regnum cælorum, non ego, sed

1. Ioan. 2.

1. Cor. 5.

sed scriptura te prohibet credere. Gustauit *Heb. 2.*
 quidem ille mortē pro omnibus, sed mor-
 tis illius fructum nō omnes in se transferre
 conantur: factus est causa salutis omnibus:
 sed addit scriptura, obtemperantibus sibi: *Heb. 5.*
 patefecit ingressum ad vitam omnibus, sed
 adiecit Christus ipse, Si mandata seruaue-
 rint. Si quis autem non obtemperauerit, si
 quis eius mandata non seruaerit, si quis ad
 finem vsque non perseuerauerit, cum qui
 nihilominus certō saluum fore statuit, quid
 is aliud, quā negat vocē Euangelij, quam
 audituri sunt ad læuam inter hædos collo-
 cati: Discedite à me maledicti in ignem *Matth. 25.*
 æternum, qui paratus est Diabolo & An-
 gelis eius. Ita vt docere, necessarium esse
 unicuique ad salutem consequendam, vt
 firmiter credat, certōque statuatur, sibi pro-
 pter Christum peccata esse remissa, se esse
 in gratia, se certō possessurum regnum cæ-
 lorum, nihil aliud sit, quā docere, nullas
 esse gehennæ pœnas impiis cōstitutas, quos
 ad illas peruenturos nemo dubitat, qui
 Christo credit: non Christi culpa, quasi
 Crux illius & mors parū efficax fuerit ad
 salutem illis adferendam, sed suo ipsorum
 vitio, qui per digna pœnitentię opera, pas-
 sionis & mortis Christi fructum in se trans-
 ferre non sunt conati. Quamobrem si non
 teneor de omnibus credere, quòd sunt re-
 d iij missio-

missionem peccatorum consequuti, si non teneor de hoc aut de illo, certè neque de me credere teneor, nisi mihi specialiter fuerit à Deo reuelatum.

*Obiectio
secunda.*

Hic dicent isti: Tu perindè nobiscum agis, ac si nos impios in impietate sua perseverantes firmiter credere iuberemus, quòd sint in gratia, cum nos de conuersis loquamur. Atqui huc ibam, hanc à vobis confessionis vestrae vocem extorquere cupiebam. Aliquid igitur in nobis esse conceditis, quod nos firmiter credere certòq; statuere faciat, nimirum vt à peccatis auersi, ad Deum autem simus conuersi. Sed obsecro vos, quid si conuersus sibi videatur, qui conuersus non est? verbi gratia, videtur sibi conuersus peruersus Lutheranus, videtur sibi conuersus magis etiam peruersus Zuinglianus, videtur sibi conuersus peruersissimus omnium Anabaptista, vel Seruetus, vel Suenckfeldius, vel quicumque tandem alius pestilentissimus Hæreticus, num ideo dices eum esse cum Deo in gratia? Sicut autem nulli magis opinione doctrinae sunt inflati, quàm qui quàm minimã illius partem habent, vt non sine causa prouerbio celebratum sit illud, quod à Thucydide scriptum est: Inscitia confidentiam, eruditio cunctationem parit: sic non rarò fit, vt firmiter credant certòque statuunt, se conuersos

*Thuc. li 2.
bel. Peio-
ponnesiaci*

uersos esse, qui vel maximè sunt peruersi. Vidit hoc etiam ille sapiens, qui dixit: Sunt impii qui ita securi sunt, quasi facta iustorum habeant. Saulus dum adhuc spiraret minas & cædes in Discipulos Domini, & ignorans Ecclesiam persequeretur, nonne sibi visus est singulari quodam zelo pietatis ardere? nonne securus erat se toto corde Deum quærere? se persequendis Christianis obsequium illi gratissimum præstare? cùm quicquid eius fecerit, fecerit sicut ipse fatetur, secundum æmulationem, quòd abundantius æmulator existeret paternarum suarum traditionum. Habuit igitur zelum, sed non secundum sciētiam, & ideo misericordiam consequutus est, quia ignorans fecit. Verum igitur est quod scribit Sapiens: Est via quæ videtur homini iusta, nouissima autem eius deducunt ad mortem. Et rursus: Omnis via viri recta sibi videtur, appendit autem corda Deus. Mittamus autem infideles & Hæreticos, quàmuis æquè sibi non videntur Hæretici Zuingliani vel Anabaptistæ atque Lutherani. Sed loquamur iam de Catholicis. Etiã inter illos reperire licet, qui sibi conuersi videntur, cū non sint. Preclare Sapiens: Quis possit dicere mundum est cor meū, purus sum à peccato? In multis offendimus omnes. Ac si maximè toto corde ad Deū essemus conuersi, non id nos ipsi

Eccle. 5.

Actor. 9.

Philip. 3.

Gala. 2.

Rom. 10.

1. Tim. 1.

Prouer. 14.

Prouer. 21.

Prouer. 20.

Iacob. 3.

certò statuere, sed in misericordia Dei fiducia nostrâ collocatâ, illius qui scrutatur corda & renes, iudicio rem permittere debemus. Quamobrem execrâda est istorum superbia, qui dum se conuersos pronuntiant, certò sibi peccata remissa, seque esse in gratia statuunt.

*Obiectio
tertia de fi
de speciali*

Dices iterum: Nos nō dignitati nostræ, sed misericordiæ Dei & promissionibus fidimus, & insulsam vestram cauillationem ridemus, cūm dicitis, dubitandum esse propter nostram indignitatem. Nam ideo filius Dei mediator constitutus est, quia nos indigni sumus, & vt pater propter ipsum passum, resuscitatum & deprecantem pro nobis, & habitantem in nobis, ac vestientem nos iustitia sua, certò sit propicius huic miseræ massæ, indignæ & plenæ sordium, iuxta illud: Nulla nunc condemnatio est iis, qui in Christo Iesu ambulant. Rectè vos quidem, si nuda Christi esset promissio, si dignaretur ille misericordiam impartiri etiam non conuersis. Nunc autem cūm promissio sit: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata, cūm non aliis præstet misericordiam, quàm qui pœnitentiã egerint, quique conuersi fuerint à peccatis suis, vestrū hoc dogma consistere non potest. Insulsa vobis cauillatio videtur, si quis dicat, rectè nos dubitare posse propter nostrâ indignitatem

Roma. 8.

Matth. 19.

tatem

tatem : quid igitur ? Num infulsum iudicatis illum, quo Christus neminem maiorem surrexisse testatur, qui dixit : Facite fructus dignos pœnitentiæ ? Infulsum Paulum, qui gentibus annunciabat, vt pœnitentiã agerent, & conuerterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes ? qui ad Corinthios quoque de Eucharistia scribens : Quicumque manducauerit panem hunc, & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini : qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Digna pœnitentiæ opera à nobis Paulus & Ioannes exigunt, ne indignè ad Sacramentum accedamus prohibent : & vos non vultis nos de dignitate nostra esse sollicitos ? Quin vos potiùs non infulsi modò, verùm & impii censendi estis, qui Spiritum sanctum per electa sua vasa loquentem, infulsitatis arguere non dubitatis, quòd is dignos fructus à pœnitentibus exigit, quòd indignè sumi Sacramentum prohibet. Est ita, quòd propterea filius Dei mediator cõstitutus est, quia nos indigni eramus, sed nunquid vt indigni permaneremus ? Minimè gentium : sed vt nos ex indignis dignos faceret, sicut scribit Paulus, in partem fortis sanctorum. Nam nisi mediator ipse noster factus esset, nisi dedisset semetipsum redemptionem pro nobis

Matth. 11.
Matth. 3.
Actu. 26.

1. Corin. 12

Coloss. 2.

nobis indignis, etiamsi & faceremus & pateremur omnia, etiamsi traderemus corpus nostrum ita vt arderet, nunquam dignos poenitentiae fructus faceremus. Sunt itaq; digni fructus poenitentiae faciendi, si volumus remitti nobis peccata, & cum Deo esse in gratia, quos an secerimus, nos ipsi certo statuere nec possumus, nec debemus, illius est ea de re iudicium, qui solus cordis est agnitor. Si verò secerimus (quod ipse iudicet, non nos) tunc pater caelestis propter filium passum, resuscitatum, & deprecantem pro nobis, & habitantem in nobis, ac non tam vestigentem nos, quam quod nostrae deest donatae nobis ab illo iustitiae, iustitia sua compensantem, certo propicius erit huic massae, non iam indignae & plenae sordibus. (Absit à piorum cordibus haec tam impia vox, vt de cruce & morte Christi tam indignè sentiamus: quasi non potuerit nos facere dignos in partem sortis sanctorum in lumine, vt iam indigni habeamur illo seculo: quasi non potuerit abluere sordes filiarum Syonis, de quo scriptum est, quod lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Et iterum: Sanguis Iesu Christi emundat nos ab omni peccato. Et iterum: Sanguis Christi emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis, non ita sanguini Christi detrahemus, vt eum abluere sordes nostras potuisse, negemus.

Luc. 20.
 Eja. 4.

Apoc. 1.
 Ioan. 1.
 Heb. 9.

Tum autem quomodo Deus habitabit in nobis, si pleni sordibus fuerimus? cùm scriptum sit, in maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis? Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? quæ societas luci ad tenebras? quæ conuentio Christo ad Belial? Non igitur habitabit Deus in massa, neq; propicius erit massæ plenæ sordium? Sed in iis habitabit, iis erit propicius, qui fuerunt quidem aliquando pleni sordium, sed posteaquàm conuersi ad Dominũ, dignos pœnitentiæ fructus fecerunt, sanguinis Christi beneficio sunt abluti, vt eis dici deinceps queat: Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi. Quoniam verò nos an fecerimus dignos fructus pœnitentiæ, nescimus, remissa nobis peccata, & esse nos in gratia, certòque possessuros regnum cœlorũ, certò statuere non possumus, vel propter ea ipsa verba, quæ vos ad axioma vestrum confirmandum adfertis: Nihil damnationis est iis qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant. Nam etsi nos per fidẽ & fidei sacramentũ simul vt in Christo baptizati, Christũ induimus, incorporatos nos esse Christo nõ dubitamus, vtrũ tamen in illo manserimus dubitamus, maximèque nos

Sap. 1.
2. Cor. 6.

1. Corin. 7.

Rom. 8.

Galat. 3.

nos terrent illa verba, qui nō secundū carnem ambulāt : cū nō solūm conscij nobis simus, sæpe secundū carnem nos ambulasse, verūm etiam eo ipso tempore, quo nobis conuersi videmur, satis perspectum habere non possimūs, nihil restare in nobis de carnis reliquiis. Scriptum autem est: Qui sunt in carne, Deo placere non possunt.

Rom. 8.

Obiectio
quarta de
fide specia
li hereti-
corum.

Dicent iterum isti: Quid igitur, desperare nos iubet? Absit. Imò sicut constanter nego teneri quenquam, firmiter vt credat, certóque statuatur peccata sibi remissa esse, sic non minùs constanter affirmo, teneri fidelem quemlibet, facientem quod in se est, vt firma & certa spe expectet, in hac quidem vita per Sacramentum Baptismi & Pœnitentiæ, peccatorum remissionem: in seculo autem futuro, vitam æternam. Quam spem nisi firmam & solidam habuerimus, frustra Christiani sumus. Spes autem hæc nostra non in nos, sed in Deum defixa esse debet, quem cū spectamus, certissimum nobis est, eum esse fidelem & in promissis & in comminationibus. Cū autem nos ipsos respicimus, fieri non potest, quin horrorem quendam concipiamus, etiamsi nihil nobis conscii simus, vel propter infirmitatem saltem nostram. Cū enim lapsum esse sciamus **C H E R V B** Angelorum nobilissimum, Solomonem hominum sapientissimum,

mum, Israhelem populorum electissimum,
 cum & hoc intelligamus, non magis debe-
 re nobis Deum perpetuam nostri tutelam
 & gratiam, qua nos ab omni casu præseruet,
 nec vnquam cesset in viam salutis æternæ
 deducere, quàm aut illis, qui iam sunt à no-
 bis nominati, aut Iudæ vocato Apostolo,
 aut Saul electo Regi, aut Nicolao consti-
 tuto Diacono, non possumus omni metu
 prorsus esse vacui: cum præsertim per ele-
 ctum suum vas nos Deus moneat: Noli al-
 tum sapere, sed time. Si enim Deus natura-
 libus ramis non pepercit, ne fortè nec tibi
 parcat. Cum per eundem, vt cum timore &
 tremore salutem nostram operemur, hor-
 tetur: Cum per alium, beatum hominem
 pronunciet, qui semper est pauidus: Per
 alium autè dicat: Qui sine timore est, non
 poterit iustificari. Hæc tamen trepidatio
 nostra non debet animos nostros deicere,
 sed magis Christo subicere, & fiducia erga
 illum nostram excitare, vt cum beato Iob
 dicat vnusquisque nostrum: Etiam si occi-
 derit me, in eum sperabo. Quòd si verò pa-
 radoxum hoc alicui videtur, quod firmiter
 credere certoque statuere non iubemus,
 firma autem & certa spe vnumquenq; esse
 iubemus, quòd in præsentis peccatorum re-
 missionem, in futuro verò seculo sit vitam
 æternam consequuturus, is ita rem accipiat,
 nihil

Rom. II.

Philip. 2.

Prouer. 28

Eccle. 7.

Iob 13.

DE HAERESIBVS

nihil à nobis rectè credi (de fide Catholica loquimur) cui subesse falsum potest: speramus autem etiam ea rectè, quæ secùs nonnunquam euenire possunt. Quoniam igitur fieri potest, vt credat aliquis firmiter, certòque statuatur se esse in gratia, & vitã æternam consequuturũ, & hæc eum opinio sua fallat, sperare iubemur magis quàm credere: fidei enim ratio in veritate tanquàm à Dco reuelata, sita est. Spei autem sufficientissima ratio sita est in possibilitate eius acquirendi, quod secundum Dei mandatum & promissum speres. Deinde verò si fidem pro fiducia accipias, quemadmodum accipere videntur isti, fiducia timorẽ excludit, spes comitem ducit metum. Quamobrem rectiùs certa spe, quàm certa fide iubemur expectare peccatorum remissionẽ, vt non omninò simus absque metu. Quanquã nec credere quidem quisquam prohibetur, absit modò nimia securitas. A qua sententia ne Calvinus quidẽ abhorre videtur, cum dicit: Sic certos Dominus suos esse iubet, vt tamen securos esse nolit. Et iterum alio loco: Nos dum fidem docemus esse debere certam ac securam, non certitudinem aliquam imaginamur, quæ nulla tangatur dubitatione: nec securitatem, quæ nulla sollicitudine impetatur: quin potiùs dicimus, perpetuum esse fidelibus certamen cum sua
 ipforum

Caluin. in
 u. Ioan. 5.

Idem in
 Institutione
 sue
 cap. 5.

ipforum diffidentia : tantùm abest , vt eorum conscientias in placida aliqua quiete collocemus, quæ nullis omninò turbis interpelletur. Rursus tamen, qualemcunque in modum afflicentur, decidere ac desciscere negamus à certa illa, quam de misericordia Dei concepimus fiducia.

Verùm libet, quid de hac re Patres in Concilio Tridentino congregati decreuerint, adscribere. Verba eorum hæc sunt: *Concil. Trid. sessio 5. cap. 9.*
 Quàmuis necessarium sit credere, neq; remitti, neque remissa vnquam esse peccata, nisi gratis diuinâ misericordiâ propter Christum: nemini tamen fiduciam & certitudinem remissionis peccatorum suorum iactanti, & in ea sola quiescenti, peccata remitti, vel remissa esse dicendum est, cùm apud Hereticos & Schismaticos possit esse, imò nostra tempestate sit, & magnâ contra Ecclesiam Catholicam contentione prædicetur vana hæc, & ab omni pietate remota fiducia. Sed neque illud asserendum est, oportere eos qui verè iustificati sunt, absque vlla omninò dubitatione apud semetipsos statuere, se esse iustificatos, neminẽque à peccatis absolui ac iustificari, nisi eum, qui certò credat se absolutum ac iustificatum esse, atque hac sola fide absolutionem & iustificationem perfici: quasi qui hoc non credit,

credit, de Dei promissis, deq; Christi mortis & resurrectionis efficacia dubitet. Nam sicut nemo pius de Dei misericordia, de Christi merito, deque Sacramentorum virtute & efficacia dubitare debet: Sic quilibet dum seipsum suamque propriam infirmitatem & indispositionem respicit, de sua gratia formidare ac timere potest: cum nullus scire valeat, certitudine fidei cui non potest subesse falsum, se gratiam esse Dei consequutum. Non quamuis hinc Patres certitudinem excludunt, verum fidei tantum certitudinem, cui non potest subesse falsum. Ista certitudine scire quenquam posse negant, quod sit gratiam Dei consequutus. Quo minus autem vel morali, vel probabili certitudine scire queat, aut ex facta sibi diuinitus reuelatione, sicut de Maria virgine, deq; Apostolis certo creditur, de eo pugnare non videntur. Deinde non iubent hinc Patres dubitare, quod isti falso asserunt, sed posse dicunt quemlibet, dum seipsum suamque propriam infirmitatem & indispositionem respicit, de sua gratia formidare & timere, nihil ut ea res impediatur, quominus aliquis in gratia sit, etiamsi de propitiato reuera peccato non sit sine metu. Hanc nobis propterea visum est pluribus persequi, quod in proximis superioribus comitiis grauitur a quibusdam minus rem

*Explicatio
verborum
Synodi.*

intelligentibus, Louaniensium hunc articulum, qui tamen est in Concilio Tridentino confirmatus, reprehensum audiui.

*Articulus
Louaniens.*

Qui sic habet: Fides qua quis firmiter credit, & certò statuit, propter Christum sibi remissa esse peccata, seque possessurum vitam æternam, nullum habet in scripturis testimoniũ, imò eisdem aduersatur. Etiam si firma & certa spe expectare debemus, in hac quidem vita, per Sacramentum Baptismi & Pœnitentiæ, remissionem peccatorum, in seculo autem futuro vitam æternã. In huius igitur articuli defensionem hæc obiter adscribere libuit. Nunc vnde deflexit, cò redeat oratio.

Quàmuis magis etiam impij sint Anabaptistæ, quàm vel Lutherani, vel Zuingliani, non minùs tamen & ipsi firmiter credunt; certòque statuunt, sibi peccata propter Christum esse remissa, se Dei gratiam esse consequutos, se vitam æternam possessuros, quàm vtrique hi: neque verò verbis id magis quàm factis etiam ipsis. Ad mortem enim oppetendã, ac durissimos quosq; cruciatus pro fide sua perferendos, non paulò quàm vtrique sunt alacriores. Nam ad quæuis quàmlibet horrenda supplicia non aliter quàm ad epulas currunt: vt si quis inde velit argumentum sumere vel doctrine veritatis, vel eorum gratiæ certitudinis

*Anabapti-
ste reliquias
propiores
ad quæuis
perferenda.*

dinis, facile possit in eam opinionem adduci, nullam ut aliam sectam esse credat, in qua tanta sit vel fidei veritas, vel gratiæ certitudo. Sed verum est, quod à Paulo scriptum est: *Etiam si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Non habet autem charitatem, quisquis diuidit vnitatem.* Tales, inquit Cyprianus, etiam si occisi in confessione Christi nominis fuerint, macula ista nec sanguine abluitur: inextinguibilis & grauis culpa discordiæ nec passione purgatur. Esse martyr non potest, qui in Ecclesia non est: ad regnum peruenire non poterit, qui eam quæ regnatura est, derelinquit. Pacem nobis Christus dedit, concordantes atque vnanimes esse præcepit: dilectionis atque charitatis fœdera incorrupta atque inuiolata seruari mandauit: Exhibere se non potest martyrem, qui fraternam non tenuit charitatem. Beati qui persecutionem patiuntur, dicit Christus, sed addit, propter iustitiam. Nō ergo qui propter iniquitatē, inquit Augustinus, & propter Christianæ unitatis impiam diuisionem, sed qui propter iustitiam persecutionem patiuntur, hi martyres veri sunt. Ipse Dominus cum latronibus crucifixus est, sed quos passio iungebat, causa separabat. Potest impiorum similis esse pœna, sed dissimilis

1. Cor. 13.

Cyp. tract. 3. de simplicitate Prælatorum.

Extra Ecclesiam nullum martyrem.

Matth. 5.

Non pœna sed causa facit martyrem.

milis est martyrum causa. Et ea est quæ facit martyres, non pœna, sicut nõ vno loco repetens docet Augustinus. Quamobrem nihil est, quòd hoc nomine se suosque magnificè Calvinus efferat, quòdque propterea Lutheranis eos anteferendos esse putet, quòd promptiores paratiorésque sint ad quæuis genera suppliciorum perferenda.

Nam si, vt quisque promptissimus est ad mortem pro fide suæ partis obeundam, sic eius fidei veritas censerì debet exploratissima certissimáque, nulla fides erit certior, neque verior, quàm sit Anabaptistarũ, cum nulli sint neque fuerint, iam inde à mille ducentis annis, de quibus pœne fuerint expectatæ grauiore, quique fortiùs, constantiùs, alacriùs ad eas, tum ad mortẽ etiam ipsam quamlibet horrendam, vtrò se obtulerint.

Etiam Augustini seculo, quemadmodum ipse narrat, prodigiosa quædam fuit in illis mortis cupiditas. Nam quo tempore cultus adhuc eïdolorum durabat, ad Paganorum celeberrimas solennitates ingentia Donatistarum agmina sæpè venisse scribit, vt à cultoribus eïdolorum interficerentur.

Quidam etiam, inquit, se trucidandos armatis viatoribus ingerebant, percussuros eos se, nisi ab eis perimerentur, terribiliter comminantes. Nonnunquam & à iudicibus transeuntibus extorquebant

August.
epist. 50.
Calvinus
iacet suo-
rum in pa-
tendo ala-
critatem.

August.
epist. 50.

Donatista
mortis ap-
petẽda cu-
pidi.

violenter, vt à carnificibus vel ab officio ferirentur. Vnde quidam illos sic illulisse perhibetur, vt eos tanquam percutiendos ligari & dimitti iuberet, atque ita eorū impetum incruentus & illæsus cuaderet. Iam verò per abrupta præcipitia, per aquas & flammæ occidere seipfos, quotidianus illis ludus fuit. Neque verò tantum Augustini seculo tales fuerunt: Antè quadringentos etiam annos, quibus Bernardus vixit, fuerunt Anabaptistæ non minùs vitæ prodigi, quàm Donatistæ. Mirabantur, inquit, aliqui, quòd non modò patienter, sed & læti, vt videbatur, ducebantur ad mortem: sed qui minùs aduertunt, quanta sit potestas Diaboli, non modò in corpora hominum; sed etiam in corda quæ semel permissus possederit. Nónne plùs est hominem sibi met manus iniicere, quàm id libenter ab alio sustinere? Hoc autem in multis potuisse Diabolum frequenter experti sumus, qui seipfos aut submerferunt, aut suspenderunt. Denique Iudas suspendit seipsum, Diabolo sine dubio immittète. Ego tamen maius existimo, magisque admiror, quòd potuit immisisse in cor eius, vt traderet Dominum, quàm vt seipsum suspenderet. Nichil ergo simile habet constantia martyrum & pertinacia horum: quia mortis contemptum in illis pietas, in istis duritia cordis operatur.

Bern. ser.
66. in cãth.

Aliud constantia martyrum, aliud duritia Hereticorum.

operatur. Nec à maioribus suis degenerarunt nostri quoque temporis Anabaptistæ, neque minùs fortes fuerunt & alacres in omni mortis genere pro fide sua subeundo, quæ admodum inter alios oculatus etiam eius rei testis Iustus Menius in eo libro, quo errores eorum confutat, scripto prodidit. Sic statim ab initio feruere cœpit Anabaptistarum hæresis, neque deinceps etiã quoties exarsit, de feruore suo quicquam remisit. Non ita Sacramentarii, quorum primus autor cùm fuerit ante quingentos plus minùs annos Berengarius, tantùm abest, vt qui fuerunt eius tum sectatores, pari alacritate, quibusuis discriminibus vitã suam obtulerint, vt ipse etiã eorũ Doctor, bis aut etiam ter errorem suum recantasse legatur & abiurasse. Qui cùm aliquantò post graui morbo oppressus, ex hac vita migraturus esset, non mediocrem dolorem præ se tulit moriens, quòd ita multos in tam scædum errorem hunc adduxisset, ac suspirando dixisse fertur: Deus meus, hodie mihi apparebis ad meam saluationem, vt spero, propter pœnitentiam meam: aut ad duram meam damnationem, sicut timeo, propter eos, quos peruersa doctrinã decepi, quos nequiuì reducere ad veram viam tui Sacramenti: quemadmodum cõtra Romantium de Rosa scribens narrat Ioannes Gerson.

Iustus Menius.

*Berengarius
& eius pœnitentia.*

DE HAERESIBVS

Hac primùm tempestate nostra gloriari de suis martyribus cœperunt, quos tamen & numero & laude tolerantiae longè superarunt semper, & hoc etiã nostro seculo superant Anabaptistæ, vt si suorum illi martyrologiũ conscribere vellent, multò maiora quàm Sacramentarii volumina conficere possent. Nihil est igitur, quòd gloriatur de doctrinæ suæ certitudine Calvinus, quòd illius fiducia nec mortis terrores, nec Dei tribunal formidet: nihil est quòd iactet persecutiones, quas patitur, quòdque suos esse dicat oues mactationi destinatas. Et dicunt, & faciunt hæc omnia fortiùs etiam Anabaptistæ, & fecerunt multis antè seculis, quàm vel auditum fuisset nomen Sacramentariorum. Legat qui volet epistolam Petiliani, quam confutat Augustinus, videbit quàm ille multa conquestus fuerit de persecutione suorum: quomodo Sacerdotes etiam Catholicos carnifices vocauerit, qui fuerint autores Imperatoribus, vt in ouiculas innocentes tam grauitè sæuirent, quas etiam suis pœnis & sanguine æternas diuitias cœli mercari gloriatur: Legat & duas epist. Gaudentij, contra quas & ipsas duos libros scripsit August. inueniet ibi, quòd suos ille gaudere scribit, quòd persecutores in fide Christi cõstituti sustineãt, quòd pro sua parte verba Christi & Apo-

Ang. lib. 2.
contra lit.
Petil. c. 19,
ibid. c. 99.

Idem lib. 1.
cap. 5.

lib. 2. ca. 12.

stoli vsurpant: Beati qui persecutionē patiuntur. Qui piē volunt viuere in Christo Iesu, persecutionē patientur. Sed preclarē Aug. Si semper esset laudabile persecutionē pati, sufficeret Domino dicere: Beati qui persecutionem patiuntur, nec adderet, propter iustitiam. Item: Si semper esset culpabile persecutionem facere, non scriptum esset in sacris literis: Detrahentem proximo suo occultē, hunc persequer. Aliquādo ergo & qui eam patitur, iniustus est, & qui eā facit, iustus est. Sed planē semper & mali persequuti sunt bonos, & boni persequuti sunt malos: illi nocendo per iniustitiam, hi consulendo per disciplinam: illi immaniter, hi tēperanter: illi seruientes cupiditati, hi charitati. Nam qui trucidat, nō considerat quēadmodum laniet: qui autē curat, considerat quēadmodum secet: ille enim persequitur sanitatē, hic putredinem. Occiderūt impij Prophetas, occiderunt impios & Prophete: flagellauerūt Indæi Christū, Iudeos flagellauit & Christ⁹: traditi sunt Apostoli ab hominibus potestati humane, tradiderunt & Apostoli homines potestati Sathanę. In iis omnibus quid attēditur? nisi quis eorū pro veritate, quis pro iniquitate, quis nocēdi causa, quis emēdandi. Nō ergo similitudo pœnę facit martyres: sceleratus enim potest habere similitē martyris pœnā,

Matth. 24
2. Timo 30

Aug. epist.
48.

Psalms. 100

Nō pœna,
sed causa
similitudo
martyres
facit.

sed tamen dissimilem causam. Tres erant in cruce, vnus Saluator, alter saluandus, alius damnandus. Quamobrem quisquis ad Hæreticos & Schismaticos ab Ecclesia transit, etiamsi occisus propter nomē Christi postmodum fuerit, extra Ecclesiam cōstitutus, atque à charitate diuisus, coronari (inquit Cyprianus) in morte non potest. Cū Deo manere non possunt, qui esse in Ecclesia Dei vnanimis noluerunt. Ardeant licet flammis & ignibus traditi, vel obiecti bestiis animas suas ponant, non erit illa fidei corona, sed pœna perfidiæ: nec religiosæ virtutis exitus gloriosus, sed desperationis interitus. Occidi talis potest, coronari non potest. Nihil igitur habent, cur martyrum sibi gloriam vendicent, qui tam procul absunt à martyrum causa, qui pro impia diuisione mortem oppetere non dubitarunt. Habes itaque iam tria Euangelia, & ea quidem inter se valde pugnātia. Si spectes alicritatem in tollerandis persecutionibus, longo post se interuallo cæteros vtrosque relinquunt Anabaptistæ. Si numerum inspicias, verisimile est, nisi tam grauitur in eos animaduertetur, quòd eò quoq; futuri essent superiores: si speciem pietatis, quod vtrique fateri necesse habent, longè eos antecellunt: Si de verbo Dei iactantiā, non minus & isti confidenter prædicant quam

Cyp. lib. 4
epist. 2

Cypria de
simplicitate
Vr. alato
rum.

quàm Calvinus, quòd doctrinam suam super omnem mundi gloriam sublimem, supra omnem potestatem inuictam, stare oporteat, quòd non eorum sit, sed Dei uentis. Neque minùs clara voce denūciant quàm Lutherus, quòd etiam Angelos doctrina sua, quòd est uerbum Dei, iudicaturi sint. Et certè quotquot contra hæresim hanc scripserunt, siue Catholici, siue Hæretici, non tam scripturis quàm Ecclesiæ auctoritate eam conuincere potuerunt.

Finem iam fortassis Euangeliorum horum esse putas? Longiùs adhuc absumus à fine. Quartum etiam Euangelium ædidit in lucem Suenckfeldius, contra quem scriptos uidimus linguâ Germanicâ quinque libros, quibus Flaccus cum eo rixatur. Is cùm uideret & Lutheranos, & Sacramentarios, & Anabaptistas, & omnes non huius modò tempestatis, uerùm etiam priscorum seculorùm Hæreticos è scripturis errores suos confirmare: quòd usque adeò uerũ & certum est, ut etiam nostri temporis hærese òn architectus Martinus Lutherus id inficias ire non potuerit, qui propterea dicit ad extremum, nomen hoc esse consequutã scripturam Canonicã, quòd uocetur liber Hæreticorum, quòd ex eo ducant originem omnes hæreses: quandoquidẽ omnes Hæretici scripture presidio nituntur. Hoc igitur cùm

*De quarta
secta Suce.*

*Luth. in eo
lib. quem
inscripsit:
Quòd hæc
uerba Chri
sti, hoc est
corpus me
um, adhuc*

*firmiter
stant cōtra
Suermeros*

cūm animaduertisset, ac fortassis in ipsis
etiam Lutheri libris legisset Suenckfeldius,
excogitauit & ipse nouam heresim, ac scri-
pturarum nixus præsidio, scripturis autori-
tatem omnem abrogare conatus est. Sic e-
nim loquitur cum suis: Non oportet legis
aut scripturæ esse peritum, sed à Deo do-
ctum. Etiam si millicies percurreris Bibliorū
lectionem, tamen non nisi scripturæ peritus
euades, & nunquam à Deo doctus. Vanus
est labor qui scripturæ impenditur: scri-
ptura enim creatura est. Non cōuenit Chri-
stiano nimium creaturæ addictum esse.
Deum audire oportet: huius voces de cæ-
lo expectandæ sunt, vt erudiant. Beatus vir,
inquit Dauid, quem tu erudieris Domine.
Aequè nos docet hodie, atque olim Patri-
archas & Prophetas visionibus: somniis
attendendum, illis enim loquitur nobis
Deus. Vox Dei rectè docet, scriptura non
est verbum Dei, sed mortua tantum litèra,
& inter alias creaturas reputanda. Ne putes
te ex scripturis doctum, è cælis illud expe-
ctandum erit, non è libris. Spiritus sanctus
è supernis elabatur citra omne mediū, non
per externum auditum & vocalem prædi-
cationem, seu scripturarum lectionem. Et si
autem visionum, somniorum & reuelatio-
num eiusmodi primus autor fuisse videtur
Thomas Mūcerus, qui primus etiam à Lu-
theri

Psalm. 91.

*De Thoma
Mūcero.*

theri secta descivit, quemadmodum in historia, quã de illo scripsit, narrat Philippus, ita vt non minùs Lutherum quòd nimium laxasset, quàm Papã quòd nimium adstrinxisset consciẽtias, damnandum esse putaret: tamen inter errores, quos illi tribuit Philippus, hos tantum enumerat, quòd amplectendæ pietatis Christianæ vias has & rationes commonstrarit: Primùm vt à manifestis criminibus, qualia sunt, adulteria, cædes, blasphemie, sibi temperarent homines. Deinde vt corpus castigarent ieiuniis, vilitate vestium, pauca loquẽdo, toruum obtuendo, barbam non radendo. Tum vt secreta loca peterent, deque Deo sæpè cogitarent: quid sit, num nostri curam gerat, num vera sit fides nostra: signa simul à Deo postularent, quibus ostenderet, quòd sumus illi curæ, quòdque nostra fides recta sit, Scripturis non fiderent: accepti verò Spiritus sancti somnia certissima esse signa persuasum haberent. Dicebat Muncerus idem habere se mandatum, vt mutaret regimen seculare. Quamobrem cum esset Alsteti, Codicẽ confecit, in quo conscripsit omnes, qui secum coniurassent ad castigandos minimè Christianos Principes, & magistratum Christianum instituendum. Hæc sunt quæ Muncero tribuuntur à Philippo. De Suenckfeldio verò, quem per cõtumeliam

Stenck-

Philipp. in
historia
Munceri.

Philippus
de Stenck-
feldio.

Stenckfeldium vocat, scribit idem in præ-
fatione commentariorum, quos anno pro-
ximo superiore ædedit in epistolâ ad Ro-
manos, Stenckfeldius cõtimanus est: Habet
milites passim, qui ipsius nomine non so-
lùm scripta spargunt, sed etiam seditiones
mouent: iactitant afflatus, & abducunt ho-
mines à publico ministerio, & à lectione &
cogitatione doctrinæ. Ac nunc quoq; ad-
uersus me æditis aliquot pagellis nomine
Stenckfeldij, repetitur ille $\kappa\omicron\iota\sigma\mu\theta$, gratif-
sima cantilena fanaticis hominibus, nō co-
gitatione scriptæ doctrinæ Deum com-
municare se hominum mentibus, sed sine
medio. Neque solùm Philippus, verùm &
Calvinus, & alii nonnulli videntur hæc ad
Suenckfeldium tanquam primum autorem
referre. Quàmuis enim ante eum fuerunt
cælestes Prophetæ, contra quos iusta duo
volumina conscripsit Lutherus, quorũ dux
& antesignanus fuisse creditur Thomas
Muncerus, non tamen ij tam apertè à pub-
lico verbi ministerio, & à lectione scriptu-
rarum homines deterrebant, sicut nunc fa-
cit cum suis Suenckfeldius: qui non dubi-
tant etiam ad patrocinium insanix suæ tra-
here Pauli locum illum, vbi confert præsen-
tis vitæ cognitionem, quæ est per verbum,
cum perfecta & reuelata cognitione, qualis
erit in altera vita. Hæc isti detorquent ad
hanc

Cælestes
Propheta.

1. Cor. 13.
Quibus
scripturis
pro sua se-
ctamitatur
Stenckfel-
diani.

hanc vitam, tribuentes quod est ex parte scripturæ sacræ, quod perfectum est spiritus reuelationibus, ad quas cum peruentum fuerit, illud quod est ex parte, putà tractationem & vsum scripturæ, somniant aboleri. Huc pertrahitur etiam ille quàmlibet repugnans eorum entusiasmo Petri locus, vbi monet, vt attendamus Prophetico sermone tanquã lucernæ lucenti in tenebroso loco, donec exoriatur Lucifer in cordibus nostris. Sathanæ illusiones habent pro illuminatione Spiritus sancti & pro Lucifero: quo exoriente, iam nihil sit opus lucerna Prophetici sermonis. Proferunt & illas scripturas, quas in libello quoque suo de abroganda Missa produxerat Lutherus, ad confirmandum errorem suum. Non docebit vnusquisque proximum suũ, & vnusquisque fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum. Omnes enim scient me à minore vsque ad maiorem eorum. Nolite plures magistri fieri, vnus est enim magister vester in cælis. Non habetis necesse, vt aliquis doceat vos, vnctio eius docet vos. Ad hunc igitur magistrum, qui in cælis est, confugere iubent, vt ab eo doceantur, non à scriptura mortua, aut ab hominibus.

Vide pientissimè REX, quò tandem istam perduxerint. Posteaquàm exemplo Lutheri licere sibi quisque voluit, à sensu & con-

2. Pet. 1.

Heb. 8.

Hier. 31.

Iacob. 3.

Matth. 23.

1. Ioan. 2.

Quod Euāgelium per Lutherum orsus est Sa

Sathanas, ab
soluit per
Suenckfeldium.

& consensu totius Ecclesie recedere, & peculiari suo sensu scripturas interpretari, ut quod ipse sensisset, id esse Dei verbum existimaretur, eò ventum est ad extremum, ut scripturarum autoritate scripturis autoritatem omnem detraherent, hominesq; docerent, non tam scripturis quàm somniis & reuelationibus fidere. Sustulerat Lutherus externum sacerdotium & sacrificium: hoc ei cum non impunè modò cedere videret Suenckfeldius, verumetiam probari factum à multis, ipse quoque sustulit externum verbi ministerium, eadem autoritate qua sacrificium Lutherus abrogauerat. Cur enim Lutheri autoritas maior esse debet, quàm Suenckfeldii, cum praesertim scripturarum hic maiore praesidio niteretur? Nam sacrificare plures nulla scriptura prohibuit, magistros autem fieri plures apertè non vno loco prohibuit. Cum enim vnus magister noster sit in caelis, videtur eius obscurari gloria, videtur eius dignitati detrahi, si quis alius audiatur praeterea, quasi parum idoneus ille sit ad docendum nos, neq; tantum sit in eo facultatis, ut citra ministerium hominis id praestare queat. Sic quod Euangelium per Lutherum orsus est Sathanas, absoluit per Suenckfeldium, ut sublato sacerdotio, sublato sacrificio, sacris omnibus in summum contemptum adductis, externum quoque

quoque verbi ministerium sublatum iam esse videamus: Scripturas autem Canonicas vsque a deò dignitate sua prorsus omni spoliatas, nihil vt illis fidere iubeamur: quòd scriptura non sit verbum Dei, sed mortua tantùm litera, quæ sit inter alias creaturas reputanda, cui nimis addictum esse, minimè Christianum decere videatur. Neque verò contēendus aliquis est Suenckfeldius hic. Scribit Philippus cum esse cētimanum, habere milites passim, qui non solùm scripta spargunt ipsius nomine, sed etiam seditio- nes moueant. Grassatur lues ista Suenckfeldiana, non modò per Germaniam vniuersam ferè, verùm etiam per Heluetiam: & est ingens eorum numerus, qui iactant hunc assatum, ita vt ex vulgo plures in maioribus nonnullis ciuitatibus Suenckfeldiani reperiri dicantur, quàm vel Lutherani, vel Zuingliani. Equidem neque noui hominem, nec eius scripta vidi: sed quod scripsit olim de iis, qui se falsò iactant Evangelicos Erasmus Roterodamus, quotquot ad eorum se cœtum adiunxerunt, neminem se scire, qui non seipso sit factus deterior, contrarium eius cùm tuæ Maiest. nomine legatione fungerer, apud Christianissimum Imperatorem verèque Catholicum Regem C A R O L V M Q V I N T V M de Suëckfeldio dici audiui, idque

*Suenckfeldianorū im-
gēs multi-
tudo ac vlt*

idque à viris quibusdam grauibus, & omni fide dignis: quotquot eius essent amplexi doctrinã, eos de repẽte quasi numine quodam afflatos in alios viros mutari, veterem hominem exuere, nouum induere, neque secundum carnem iam, verum spiritu deinceps ambulare, planũ vt omnibus & perspicuum esse queat, carnem suam cum vitiis & concupiscentiis eos crucifixisse. Hic videre licet, quemadmodum Sathanas non rarò se transfigurat in Angelum lucis, vt per umbram sanctitatis audientiũ decipiat simplicitatem. Quomodo quasdam illecebras escarum aucupes proponunt, vt facilius aues per oblectamenta gulæ capiant, sic est quædam etiam Diaboli sanctitas, id est, decipula humanæ animæ, per quam facilius capere possit, & falsis sermonibus irretire: sicut Ezechielem enarrans pluribus verbis persequitur Origenes. Talem sanctitatẽ olim in Psalbanis, Euchitis, Anthropomorphitis, Ebionitis, Tacianis, & aliis eiusdem generis hæreticis: nunc autem in Pycardis & Suenckfeldianis videre licet, quæ nihil aliud est, sicut ab illo viro doctissimo dictum est, quàm decipula quædam humanarum animarum, insidiis Diaboli collocata.

*Sanctitas
Hæretico-
rum diabo-
lica decipu-
la anima-
rum.*

Origenes.

*Epilogus
de quatuor
Euangelijs
notis.*

Quatuor iam habes Euangelia, sed non secundum Matthæum, Marcum, Lucam, Ioannem,

Ioannem, sed secundum Lutherum, Zu-
nglium, Muncerum, Suenckfeldium. Por-
tentosa nomina, sed ipsa magis Euangelia
portentosa, quæ Cacangelia, rectius quàm
Euangelia dicere possis, vt quæ malorum
secùm Iliadem tulerint: non à Christo, ve-
rùm ab autore Diabolo profecta: quã etiam
ob causam Euangelici malunt, quàm Chri-
stiani vocari, quòd conscii sibi sunt, nihil
habere se cum Christo commune. Quàm
parua autem scintilla, quæ simul vt emicuit,
nullo prorsus negotio restingui statim ini-
tiò potuit, ecce quantum (proh dolor) no-
bis incendium conflauit: quàm multis in
locis etiam cum puluisculo (quod aiunt)
Christianam pietatem omnẽ euertit? Ab-
solutum existimas iam Euangeliorum nu-
merum? ingens adhuc eorũ restat aceruus.
Cùm enim peccandi magna quædam sit il-
lecebra impunitas, hac proposita certatim
proruperunt, qui vetera fastidientes, noua
facere omnia, ac nouo aliquo doctrinæ ge-
nere excogitando, nomen suum immorta-
litati consecrare contenderent. Sed quis
enumerando singulos recensere, vel cuiusq;
proprijs errores explicare queat? cùm pri-
mis id operosum, neque præsentis est insti-
tuti. Quamobrem nolo esse longior in cõ-
memorandis trecētis illis apud Apocellam
in Heluetiis, qui post decãtatas Dei laudes
f
extinctis

*Horrenda
& obsecra
secta sub
Luthero nu
ta, qua.*

*Erasmus
De amabili
Des Eccle-
siae concor-
dia.*

*David ter-
tius.*

extinctis lucernis cum brutorum instar sceda se libidine contaminassent, in montem nihilominus quendam editum ascenderunt, unde se cum corporibus & animis sublimes raptos iri persuasum habebant. Deque aliis quibusdam conuenticulis, quorum Erasmus meminit, in quibus matres ultro tradebant suos infantes occidendos: & tam immane facinus hilari vultu spectabant, persuasae, sic interfectos inter praecipuos Sanctos habendos. Qua re quid magis horrendum dici potest? Quin & de Sacerdote quodam in Sueuia capto, nihil est quod multa dicam, qui finem iam instare Christianae fidei docebat: quod cum lex Mosis mille quingentis annis durauerit, Christi quoque lex non sit diutius duratura: quamobrem adesse iam tempus, ut alia lex aliaque fides hominibus tradatur. Deque alio quodam non procul a Vvittembergae, qui certum diem & horam colonis significauerat, quo Dominus ad iudicium esset venturus. Quod adeo verum esse persuasum illis fuit, ut ab omni opere rustico cessarent, horam illam expectantes: cumque frustrati expectatione sua fuissent, in discrimen veniebant, ne fame morerentur, quod cum nihil seminassent, nihil erat, quod meterent. Deque Davide tertio, qui in oppido Embda veterem Saducaeorum haeresem renouauit,

uauit, cū & resurrectionem carnis negaret, & extremum iudicium, Angelos, Dæmonēs, Baptismum, Matrimonium, Scripturas, Regnum cœlorum. Itidem de Apostata illo Præmonstratensi, qui docuit, non esse infernum, neque descendisse Christum ad inferos (quod in ea quam scripsit Christianæ fidei institutione, Caluinus etiā affirmat) sanctos Patriarchas & Prophetas in inferno non fuisse, quin Christum etiam ipsum, quoniam cū diceret, Deus Deus meus, quare me dereliquisti? desperare visus est, hoc nomine condemnatum esse. Potuit ne dici magis blasphemum aliquid? Sed & illos præteribo silentio, quibus horror est, si quis Mariam vocet Deiparam, in quibus in Ephesino Concilio pridem damnata hæresis Nestorij resuscitata videtur. Sed nec illorum mentionem faciam, qui decies per diem Diabolum adorant, quam etiam ob causam Dæmoniaci vocantur. Cæterum exorti sunt demum è schola Lutheri Ioannes Campanus, & ex Hispaniis Michael Seructus, qui libros aliquot de Trinitatis erroribus, plenos erroribus & blasphemis ædiderunt, in iis nunc tandem veteres Arrii & Macedonii errores in lucem reuocare, fidemque, quam in Nicæno & Constantinopolitano primo Conciliis, Patres congregati nobis tradiderunt,

*Apostata
Præmon-
stratensis.*

Novi Nestorians.

*Dæmoni-
aci.*

*Ioannes
Campanus
Michael
Seructus.*

labefactare conantur. Solum enim Deum patrem, & neminem alium adorari & inuocari debere contendunt, quòd ille solus videt corda nostra, quod nulla creatura facere potest: & est præceptum veteris legis, vt qui quemquam alium adorauerit præter Deum solum, occidatur. Ad quem Deum alium intercessorem, procuratorem, & mediatorem habemus nullum, præter vnum Dominum Iesum Christum. Quid autem aliud his verbis, quàm adoratio inuocatioque Dei filii & Dei Spiritus sancti prohiberi videtur?

*Ex paruis
Lutheri in
itijs quàm
horrenda
impietas
prodierit.*

Ecce quò ventum est ad extremũ? Abrogato sacerdotio, euerso sacrificio, Sacramentis omnibus modò non conculcatis, eò tandem res perducta est, vt nec infernus, nec cælum esse credatur, & Christus à multis Deus esse negetur. Quis vnquam futurum existimasset, vt ex tam paruis initiis ad has tam horrendas blasphemias, quas paucis perstrinximus, ad extremum perueniretur. Sed scitum est illud:

Principijs obsta, serò medicina paratur,

Cùm mala per longas inualuere moras.
Quòd si venienti morbo statim occursum fuisset ab initio, minùs magnis nunc difficultatibus Ecclesia Dei premeretur. Longè latèque sparsa sunt & hæc Seruetica contagia. Atque vtinam serenissime REX, sicut
alia

aliæ quas recensuimus hæreses ex magna parte, sic & hæc regni tui fines non attigisset: quæ cum impietate superare cæteras videatur, nulla tamen est ex omnibus nostri temporis hæresibus, quàm sit hæc, scripturarum armis instructior: nihil enim crepat aliud, nisi scriptura scriptura, Euangelium Euangelium. Ac vide quæ fuerit hominis confidentia. Quamuis Caluini scriptis fuerit error hic ipsius oppugnatus, ausus est tamen proficisci Geneuam, & cum eo sermonem conferre. Tandem post multã & acerbam disputationem, cum dogma suum pertinaciter tueretur, capitis est dånatus, quod urgente Caluino factum esse, dũbium non est: qui mox librum etiam ædidi, quo doctrinam eius explicat, & rem omnẽ, quemadmodum acta sit describit, simulq; in Hæreticos rectè gladio vindicari docet. Neq; dissimilia scripsit pastor quidam Bremensis Timannus in Farragine sententiarum, quas collegit, non solùm ex priscorum Patrum, qui fuerunt Christiane, verùm etiam eorum scriptis, qui sunt Confessionis Augustanæ: vbi Lutheri, Philippi, Urbani Regij, Nicolai Amsdorffij, Viti Theodori, productis testimoniis ostendit, Calinum cum Sacramentariis omnibus & Anabaptistis, ac aliis Hæreticis scepro magistratus potius, quàm vel stilo vel disputationibus esse re-

*Seruetus à
Caluino
damnatus
et occisus.*

*Timannus
pastor Bre
mensis do
cet pũiri
Hæreticos.*

futandos. Interea tamē de se suisque tacet,
 quasi non in eadem & ipsi causa sint, cū
 quod Lutheranorum de Sacramentariis,
 idem sit Sacramentariorū iudicium de Lu-
 theranis. Nam quòd Lutherus inde sumit
 argumentum, Sacramentariorum doctri-
 nam ab autore Sathana profectā esse, quòd
 hæc secta in ipso statim exordio in tot ca-
 pita est dissecta, tam inter se dissidentia, de
 verborum horum interpretatione, Hoc est
 corpus meum, prudenter id quidem & ve-
 rè colligit. Verissimum enim est, quod à
 Gregorio Nazianzeno scriptū est: Verum
enim quod est, vnum est: mēdacium autem
multiplex. Ante quem etiam Athanasius:
 Ibi est, inquit, vt Patres tradiderunt, vere
 disciplinæ & magisterii argumentum, vbi
 eadem confitentur omnes, nec à se inuicem
 aut à maioribus dissentiunt. Qui autem hoc
 animo non sunt, improbi potius quàm veri
 Doctores appellari debent. Certè Ethnicū
 cū nec eadem profiteantur, sed inter se
 discrepent, veram disciplinam non habent.
 sancti contra sinceræ sunt veritatis preco-
 nes, eò quòd sententiis inter se conueniunt,
 & nullo dissidio inter se laborant, qui tam-
 etsi diuersis temporibus vixerunt, æque
 tamen simul eodem tendunt, vt eiusdem
 Dei Prophetæ, & eiusdem sermonis inter-
 pretes. Est itaq; certissimum argumentum

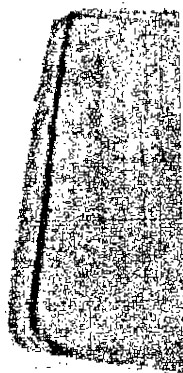
Nazianz.

Athana in
 ep. de syn.
 Nic. de re.
 cōtra Arri-
 anā here-
 sim.

hoc eorum inter ipsos dissidium, quod non Dei sed Sathanæ spiritu agitentur. Sed quid? Si eadem ratione probare contendunt Sacramentarii quoque, quòd Lutherus Euangelium in lucem à se productum esse gloriatur, id similiter à Sathana profectum esse? quandoquidem non minus inter Lutheranos quàm inter Zuinglianos dissidiorum videre licet. Ac illi quidem, quamuis hæc Christi verba non ad eundem modum interpretentur, in hoc tamen unanimiter idem sentiunt omnes, quòd in Eucharistiæ Sacramêto præsens adesse Christi corpus & sanguinem, impiè negant. Lutherani verò non de vnius alicuius scripturæ sensu, sed de dogmatibus ipsis mirabiliter inter se pugnant.

Vis autem eorum dissensiones & pugnas audire? Equidem recensere non grauabor, verùm non ita vt ordinem temporum obseruem, verùm vt à leuioribus exordio sumpto, deinceps ad grauiores progressum faciam. Biennio postquàm ex hac vita migravit Martinus Lutherus, cùm quasi de tribunali pronuncians Deus apertè causam Lutheri condemnasset, admirabili quadam victoria Christianissimo Imperatori C A R O L O contra factionis eius homines concessa, quorum ingentem exercitum, nullo prælio commisso,

Hereticorū inter se dissidiū arguit, quo spiritu agitentur.

per exigua manu, solius Dei praesidio adiutus, in fugam conuertit, neque multo post paucis comitatus Angeli ductu Albi fluuio transmissis, multo numerosiores eorum copias fudit, ac Principem etiam ipsum factionis in potestatem suam redegit. Post hanc igitur admirabilem victoriam, in qua Deus ipse pro ministro suo Caesare causam suam agere pugnauit, statim in tres sectas Lutherana secta dissecta est. Nam alii facti sunt

*Interimista-
starum ge-
nus primum*

Interimistae, alii Adiahoristae. Interimistae porro duplices, vni ex permisso Caesaris Maiestatis, qui nulla in re alia se Lutheranos profitebantur, praeterquam quod neq. calicis usum a Laicis intermitteri, nec vxores Sacerdotibus relinqui volebant. Quod ad reliquos ritus & doctrinam attinet, quin per omnia cum orbe reliquo Christiano consentirent, non recusabant. Hos ex Comitiorum decreto saltem ad Oecumenicum vsque concilium tolerandos esse Caesar censuit. Sed vbi Christiani totius orbis Oecumenici decreta non valent, cur ibi plus ponderis habere debeat, quod in vno aliquo regno aut imperio fuerit constitutum? Quamuis itaque Mauritius Princeps Elector, non grauatim Comitiorum imperialis decreto se parituum ostenderat, ausu tamē hoc sibi sunt arrogare Lipsici Theologi, vt libellum qui Comitiorum decreto fuerat

*Lipsi. The-
ologi nouū
condūt in-*

fuerat approbatus, arbitrato suo corrige-
 rent, & nouum interim conscriberent. Ac
 quod ad ritus quidem & cæremonias atti-
 net, de iis non magnoperè cum Christianis
 contendebant, sed plùs tamen aliquid sibi
 de Lutheri doct̃rina, quàm fuit in Interim
 illo Cæsareo permissum, reseruare conabā-
 tur. Quamobrem in hoc Imperiali libello
 subscripserunt, vt contenti docere, fide nos
 iustificari iuxta Paulum: quod erat additum
 à Luth. sola fide id reiicerent, quòd addi
 aliquid verbo Dei nefas esse iudicarent.
 Visum est & hoc Ecclesiæ, quàm diuersum
 Luth. dogma potiùs amplectendum, ad iu-
 stificationem opera esse necessaria, neque
 totam nostram iustitiam in solius Christi
 iustitia ponendam esse. De pœnitentia
 quoque receptam Ecclesiæ partitionē ad-
 miserunt, septem esse Ecclesiæ Sacramenta
 concesserunt, Missam abolitam restituerūt,
 vulgares Lutheri cantilenas fermè prorsus
 aboleuerunt, Episcoporum etiam iurisdic-
 ctioni quominùs parèrent, causam non di-
 xerunt. Hæc sunt quæ in illo Lipsico In-
 terim contineri scribit Mathias Flaccus Il-
 lyricus in quadam adhortatione sua ad Ec-
 clesias Miznicas. Porro Vvittenbergenses,
 etsi non diuersum sentire viderentur à Li-
 psensibus, quod inde colligit Flaccus, quia
 scriptum eorum non oppugnauerāt, quo-
 niam

*terim, vt
 sint secūda
 generis in-
 terimista.*

*Vvittēber-
 genses Ad
 aphorista.*

niam tamen ex eorum Schola cœperat initium Euangelium Lutheri, fuit illis religio tam ab eo subito discedere, quàmuis pridem nonnullos, Philippum præsertim, peræssum eius fuerit. Quare nondum esse tempus opportunum rati, traditum ab ipso doctrinæ genus mutare, saltem ritus novos, quos induxerat, abrogandos censuerunt, & veteres ex magna parte restituendos, iuxta formam in libello Cæsareo præscriptam.

Vocauerunt autem hæc Græco nomine ἀδιαφορα, Latine dicere possis indifferentia, vt quæ natura sua sunt eiusmodi, nihil vt ad salutem interesse videatur, seruet quis ea, nec ne. Nam & nos in his, quæ fiunt externe, summam Christianæ pietatis positam esse negamus, cum omnis gloria filix regis sit intrinsecus. Intus videt Christus, intus amat, intus alloquitur, nec vel punit, vel coronat, nisi quæ fiunt intus. Sed vbi verè Deus intus colitur, non serè fit, vt eiusmodi cultus per signa quædam & indicia se foras non proferat, & ad spectantium oculos traducat. Habent autem & hoc isti ritus externi, quòd sicubi similiter ab omnibus obseruantur, vnanimittatis cuiusdam & consensus testes sunt. In iis igitur maxima ex parte sibi Vvittembergenses cum Christianis consentiendū esse duxerunt, vt iis quasi signis à Luth. quandam ad Christum inclinationem

Quid Catholicæ sentiant de ritibus externis, & quæ sentiant cum illis Aulophoristæ.
Psal. 44.

nationem se fecisse declararent, simul spem facerent, successu temporis futurum, vt reiecta Lutherana, Christianã & Catholicam doctrinam in omnibus amplecterentur.

Odoratus est hoc Flaccus, vt est minimè mucosis naribus: itaq; summa cõtentione, ne qua mutatio fieret, obstitit. Cùmque se nihil proficere monendo, orando, obsecrãdo videret, multis malèdictis & probris etiam præceptores suos, præ cæteris autem Philippum, nunc obscuriùs, nunc apertiùs incessere veritus non est, quòd Christi, hoc est, Lutheri causam eos deserere quiriretur. Nam ille Christum alium non nouit præter eum, qui natus est Islebij, neque dubitauit eos Epicuri de grege porcos appellare, non veritatem sed ventrè respicientes, vt quorù Deus venter esset. Ad extremum, cùm neque precibus, neque conuitiis eos à cœpto deterreri posse videret, diris deuouit omnes. Cùmq; nomē eis Adiaphoristarum priùs imposuisset, hac tandē eos sententia, quasi pro tribunali sedens condēnauit. Cùm videã eos in sua impœnitētia manere, & præsentēs Adiaphoricas cõstitutio-
nes contra conscientiã promouere, & Papatui sequuturo fenestras fabricare nõ desinere, pronũcio, impœnitētes Adiaphoristas esse pro Ethnicis & Publicanis habendos: id est, neminē piũ debere cū ipsis vllam fami-

Illyricus flagellat Adiaphoristas.

Illyr. sentētia excommunicatoria in Adiaphoristas.

familiaritatem, conuersationem, amicitiam habere: & ei qui præsertim nulla iuris necessitate eis adstrictus aliter fecerit, denuncio lepræ eorū contagium, & ita haud dubiè, iram diuinam. Vides quam sibi Flaccus auctoritatem arrogat, qui non dubitat scholam Vvittenbergensem vniuersam, ex qua prodiit etiam is, quem ipse pro Christo adorat, Martinus Lutherus, anathema pronunciare, & eorū consuetudine piis omnibus interdicare. Quod interdictū vtinam valuisset, cum apud alios pios omnes, tum apud eos præsertim, qui subsunt imperio Maiestatis tuæ, minùs nūc turbarū in regno videremus. Verū quæ causa est, quòd adeò damnat istas Adiphoricas mutationes? Alia nulla, quàm quòd olfecerit per eas Papatui sequuturo fenestras fabricari. Scilicet, nefas est fabricare fenestras Papatui: fenestras fabricare Sathanismo, nefas non est? quas fabricasse Lutherum negare non potest, mutationibus istis, quas priuata sua fecit auctoritate. Nam vnde Sacramentarij, vnde nobis Anabaptistæ, vnde Suenckfeldiani, vnde prodierunt Seruetiani? nō aliunde certè, quàm ex iis mutationibus, quas Lutherus instituit. Huic debemus quòd in Eucharistiæ Sacramento non esse Christi corpus & sanguis docetur, quòd à baptismo paruuli prohibentur, quòd scripturis

Luther. Sa-
thanismus
fenestras
fabricauit.

Canonicis authoritas omnis detrahitur, quòd nec infernus, nec esse cœlū creditur, quòd Christus verus Deus Deique filius esse negatur. Fatetur hoc ipse Calvinus, fatetur & Balthasar Pacimontanus, vt in superioribus demonstrauius, quòd è Lutheri scriptis doctrinam suam hauserint.

Lutherum scribit Calvinus rudimenta posuisse, viamque commonstrasse: sed interim præpostero eum esse dicit ingenio, qui rectam ingressus viam, simulac viæ demonstrator iter suum reflectit, & in eodem loco pedem obstinatè figens vltra progredi recuset. Progressus igitur est vltra Calvinus ab illis rudimentis & incunabulis Lutheri, cœpitque fieri politior & instructior, ac esse Christū in Eucharistia præsentem negauit. Progressus est vltèriùs etiam Balthasar, qui sicut Eucharistiæ Sacramento Calvinus, sic & ipse, non sine Caluino tamen, Baptismi quoque Sacramento, præsertim quod ad infantes attinet, virtutem omnem detraxit. Progressus est longiùs adhuc Suenckfeldius, qui scripturis autoritatem abrogauit. Tandem eò quò tendebat initiò Sathanas, peruenerunt eius ministri Campanus & Seruetus, vt Christum verum esse Deum, Deique filium negarent: atque ita cui rudimenta posuerat Euangelio Lutherus, ei colophonem adderent. Sic factum est, vt

est, vt cùm aggeres validis aquis oppositos
 pauxillùm initiò Lutherus aperuisset, mox
 tota moles aquarum incumberet, ac aggere
 perrupto, latè cāpos, segetes ac pagos sub-
 uerteret. Prudenter admodùm, sicut etiam
 tu meministi Flacce, monet Aristoteles,
 quod etiam ante eum docuit Præceptor
 eius Plato lib. 7. de legibus, cauendas esse
 legum ac politiarũ labefactationes, ac præ-
 stare nonnũquam, vt errata legumlatorum
 ac magistratum tolerantur. Neque enim
 tantum vtilitatis allaturum, si quis corrigat
 aut mutet, quantum ex eo detrimenti re-
 dundat, quòd assuefiunt paulatim homines,
 non obedire magistratui. Proinde veteres
 leges nouis legibus facilè commutare, nihil
 aliud fuerit, quàm eis robur omne detra-
 here, & homines assuefacere ad mutandum
 plura maioráque: cùm quæ videntur in spe-
 ciem esse res minimæ, maximorũ causæ sint
 malorum. Quod in mutationibus per Lu-
 therum fieri cœptis, euentus ipse docuit,
 quæ fenestras huic, quem nunc in Germa-
 nia videmus, Sathanismo fabricatæ sunt.
 Contra has igitur quiritari, iis fortiter ini-
 tiò resistere oportebat. Nunc verò nihil
 erat Flacce, quòd immemor officij, tam
 acerbè, tamque contumeliose, benè de te
 merentem Præceptorem tuum acciperes,
 quòd is, quum necessarium esse videret, or-
 dinem

*Illyricum in
 epistola ad
 illustrissimũ
 D. Albertum in
 Prussia Du-
 cem.
 Aristotel.
 Polit. lib. 3.*

*Philippi cõ-
 tra Illyricũ
 defensio.*

dinem ac disciplinam in Ecclesia, quæ per Lutherum vtraque sublata fuere, pro virili sua perficere conatus est, vt pedetentim eò reditus fieret, vnde facta est discessio. Pium fuit hoc institutum hominis minimè mali, cui violentæ mutationes istæ per Lutherum factæ nunquam placuerunt, cuius tyrannide se tandem aliquândo liberatum esse non molestè ferre visus est, cùm scribens ad Carlouitium, se deformiter ei seruiuisse fateatur. Tuam verò religionem hanc pientissime REX, non possum, quin laudem, quòd cùm à te quoque nonnulli petiissent, vt mutationes aliquas in regno tuo fieri permitteres in rebus, vt quibusdam visum est, Adiphoris, nulla ratione vt id faceres, adduci potuisti, ne signum id videri posset defectionis à religione Christiana, quam à sanctis Majoribus tuis per manus tibi traditam accepisti, & inclinationis ad Sathanismum, quem nunc in multis Germaniæ locis florere, & , proh dolor, in nonnullis etiam regni tui partibus pullulare vides. Possunt alicui videri leuiora, quæ sunt petita, de quibus magnoperè pugnare non oporteret: sed vt nihil in rebus ipsis esset vitij, tamen in præcisione ab orbe reliquo Christiano tantum est crimen, vt alia omnia cum hoc vno collata, festuca sint cum trabe comparata.

Atque

*Testimoniū
Philippo de
Luthero,*

*Constātia
& pietas
Regis Pola
niæ.*

*Quam pe-
riculosum
etiam in le-
uioribus, &
veteri reli-
gione defi-
cere.*

Atque hæc est, quam petunt nonnulli: præcisionem enim petunt, non res ipsas, quas nihil ad salutem intelligunt pertinere. Quod ipse quoque Vergerius confitetur in Scholiis, quæ improbus homo scripsit in epistolam Pontificis, ad regni Consiliarios. Rectè fraudes istas Flaccus, quæ veræ pietati struuntur, cuneo similimas esse scribit, qui prima parte tenuissimus est, nec videtur in lignum impactus magnam ligni disruptionem facere: sed tamen, quantumuis prima sit acies tenuis, nihilominus aditum facit sequenti crassiciei, ita, ut cum illa prima pars recepta sit, necessariò tandem & sequentia recipiantur, donec lignum penitus discindatur. His fraudibus usum esse Sathanam videmus in Germania. Prima exitialis istius cunei acies fuit disceptatio de indulgentiis: Secunda iam erat aliquantò crassior, quando calix Laicis, vxores concessæ fuerunt Sacerdotibus. Media pars Augustanæ Confessionis approbatio: Postremò, Sathanismus hic vniuersus, de quo iam verba fecimus, quo tantam esse factam disruptionem videre licet, ut nisi Deus oculis misericordiæ suæ nos respexerit, non facilè medicina reperiri queat. Quamobrem non piè magis quàm prudèter fecisti REX optime, quòd ab isto tã exitiali cuneo tibi regnòq; tuo tam diligenter hæctenus cauisti, à quo deinceps

Quibus gradibus Sathanismus Germaniã occupauit.

deinceps etiam quantum tua tibi regni que
tui salus curæ est, tantum cauere debebis.

Habemus itaque iam tres vel quatuor
sectas Lutheranorum secundum Flaccum.
Nam & Lipsicos Interimistas vult esse du-
plices, quod vnum sit excerptum Interim,
aliud ipsum verum Interim. Erunt igitur
triplices Interimistæ, & vni Adiaphoristæ,
quibus omnibus consuetudine piorum in-
terdixit Flaccus. Quinta iam non est de A-
diaphoris, verum de rebus grauioribus.
Extiterunt enim Vvitembergæ anno ab
hinc propè vigesimo, qui sicut antea docti
fuerant à Luthero, legem operum reijcie-
bant. Contra quos ille multis disputatio-
nibus contendit, & eos probroso nomine
vocat Antinomos. Sexta est Confessionis-
istarum, qui sunt Confess. August. non de
veste linea, cuius causa tantas tragædias ex-
citauit Flacc. quam etiam esse vult primam
exitialis cunei partem, sed de summa Chri-
stianarum rerum, de eo quod Euangelicæ
doctrinæ caput esse putat Luther. in quo
pendere dicit & periclitari cognitionem sui
ipsius, cognitionem & gloriam Dei, quale
est iuxta sententiam ipsius dogma de libero
arbitrio, de quo semper ita docuit, quod
patiatur tantum, non autem agat, quod sit
res de solo titulo, vel potius figmentum in
rebus, seu titulus sine re, quia nulli est in

*Alie sectæ
Lutherano-
rum.*

*Antinomi-
Confessio-
nistæ.*

*Luth. in li.
quæ inscri-
psit, Ope-
rationes in
Psalms.
De libero
arbitrio.*

manu sua quidpiam cogitare mali aut boni, sed omnia, vt Vvicleffi articulus Constantiæ dānatus rectè docet, de necessitate absoluta eueniunt. Vnde nō dubium Sathana magistro in Ecclesiam venisse hoc nomen liberum arbitrium, ad seducēdos homines à via Dei in vias proprias: & mala, inquit, opera in impiis Deus operatur. Cuius doctrinæ subscripserat etiam Philippus Melanchthon in iis Locis communibus, quos ædedit Vvitembergæ anno vigesimo primo, non sine quadam arrogancia iuuenili minimè ferenda. Nam & de sanctis Doctōribus ausus est censuram ferre. Scripsere, inquit, de libero arbitrio Augustinus & Bernardus, & ille quidem sua posterioribus libris, quos aduersus Pelagianos ædedit, multipliciter retractauit. Bernardus non est similis sui. Sūt hac de re apud Græcos quoq; quædam, sed sparsim. Ego quando quidem non sequor hominum opiniones, & simplicissimè & planissimè rem exponā, quam ferè obscurarunt autores tam veteres quàm noui, quia sic interpretabantur scripturas, vt simul vellent tamen rationis humanę iudicio satisfieri. Parùm ciuile videbatur docere, necessariò peccare hominem, crudele videbatur reprehendi voluntatem, si non posset se à vitio ad virtutem conuertere. Ideo & plura viribus humanis, quàm par

erat

*Philippus
quàm arro-
ganter pri-
mū nega-
uit liberum
arbitriū.*

erat tribuere, & mirè variârunt, cùm rationis iudicio viderent vbique refragari scripturas. Et in hoc quidem loco cùm prorsus Christiana doctrina à Philosophia & humana ratione dissentiat, tamen sensim irrepfit philosophia in Christianismum, & receptum est impium de libero arbitrio dogma, & obscurata Christi beneficentia per profanã illam & animale[m] rationis nostræ sapientiam. Vsurpata est vox liberi arbitrii, à diuinis literis, à sensu & iudicio spiritus alienissima, qua videmus sanctos viros non rarò offensos esse. Additum est è Platonis philosophia vocabulum rationis equè perniciosum. Nam perinde atque iis posterioribus Ecclesiæ temporibus Aristotelẽ pro Christo sumus amplexi, ita statim post Ecclesiæ auspicia per Platonica[m] philosophiam Christiana doctrina labefactata est: ita factũ est, vt præter Canonicas scripturas nullæ sint in Ecclesia sincere literæ. Redolet philosophiam, quicquid omninò commentariorum extat. Et paucis interpositis, In quæstionem vocatur, sit ne libera voluntas? respondeo, quandoquidem omnia quæ eueniunt, necessariò iuxta diuinam prædestinationem eueniunt, nulla est arbitrii nostri libertas. Quid igitur inquires, Nullane est in rebus (vt istorum vocabulo utar) cõtingentia? nihil casus, nihil fortuna?

Omnia necessariò euenire scripture docet. Vallam ait Eckius, quòd scholarum sententiam de libero arbitrio confutauit, plura voluisse scire quàm didicisset. Et in fine huius loci summam colligens, dicit: Si ad prædestinationem referas humanam voluntatem, nec in externis nec in internis operibus vlla est libertas, sed eueniunt omnia iuxta prædestinationem diuinã. Si ad opera externa referas voluntatẽ, quædam videtur esse iudicio naturæ libertas, si ad affectus referas voluntatem, nulla planè libertas est, etiam naturæ iudicio. Concludit tandem: Vides lector, quantò simpliciùs de libero arbitrio scripserimus, quàm vel Bernardus, vel vlli Scholastici. Et in annotationibus in epistolam Pauli ad Romanos, explicans illum Pauli locum, iuxta prædestinationem Dei, posteaquàm confirmauit, quòd nulla est rerum contingẽtia, nec libertas arbitrii, sic tandem loquitur: Nos verò docemus, non solùm permittere Deum creaturis, vt operentur, sed ipsum omnia propriè agere, vt sicut fatentur proprium opus Dei fuisse Pauli vocationem, ita fateantur opera Dei propria esse, siue quæ media vocantur, vt comedere, bibere, communia cum brutis, siue quæ mala sunt, vt Dauidis adulterium, Manlii seueritatem animaduertentis in filium: cùm cõstet Deum omnia facere non permis-

Aliud Philippi testimonium contra liberum arbitrium.

permissiuè, sed potenter, vt Augustini verbo vtamur, vt sit eius proprium opus Iudæ proditio, sicut Pauli vocatio. Hæc Philippus in iis libellis, quos adolescens etiãnum scripsit. Quorum alterum de Locis communibus inuictum libellum esse dicit Lutherus, contra Erasinum de seruo arbitrio scribens, non solum immortalitate, sed Canone quoq; Ecclesiastico dignum, cui tuus libellus, inquit, comparatus ita mihi sorduit ac viluit, vt tibi vehementer compaterer. In alterum verò præfatus, non dubitat cum doctis. Thomæ Aquinatis Commentariis anteferre. Hieronymi autem & Origenis Comment. meras esse nugas & ineptias, si illius annotationibus comparentur. Ac parum abest, quin cum Paulo superiorem faciat, certè proximum illi esse vult. Verùm vtrumque libellum hunc toties variando Philip. ipse postea multis in locis erroris condemnauit, in hoc præsertim capite de libero arbitrio. Nam sæpè deinceps vtrūq; excudi fecit, multa detrahens, addens, mutans, corrigens, vt postremi cū primis nulla ferè in parte conueniant. In iis autem locis qui sunt impressi anno tricesimo sexto Argentorati, tricesimo octauo Vvittemberge, 46. Lipsiæ, quinquagesimo quinto Vittēbergæ, apertè recantauit ea, quæ in primis illis scripserat de libero arbitrio: sic enim

*Lutherus
quãti scri-
pta Philip-
pi etiã po-
stetã muta-
ta et corre-
cta fecerit.*

*Philippus
libros suos
variando
cõdemnat.*

*In scriptis
posteriori-
bus Philip-
pus confir-
mat liberũ
arbitrium.*

loquitur: Valla & plerique alii detrahunt voluntati hominis libertatem, ideo quia fiant omnia decernente Deo. Addit in Locis anno 46. & 55. excusis: Hęc imaginatio orta ex Stoicis disputationibus deducit eos ad tollendam contingentiam bonarum & malarum actionum, imò omnium motuum in pecudibus & elementis. Dixi autem supra, non esse in Ecclesiam inuchendas illas Stoicas opiniones, nec defendendã esse necessitatem fatalem omnium, sed aliquam contingentiam concedendam. Non necesse fuit Alexandrum interficere Clytum. Nec miscenda est disputatio de determinatione diuina quæstioni de libero arbitrio. Et iterũ in Locis anni 36. & 38. ac posterioribus: Cũ in natura hominis reliquum sit iudicium & delectus quidam rerum, quæ sunt subiectæ rationi aut sensui, reliquus est etiã delectus externorũ operũ ciuiliũ: quare voluntas humana potest suis viribus sine renouatione, aliqua externa legis opera facere. Hęc est libertas voluntatis, quam Philosophi rectè tribuũt homini. Nam & Paulus discernens iustitiam carnis à spiritali, fatetur non renatos habere delectum aliquem, manus à cæde, à raptu, à furto continere. Et hanc vocant iustitiam carnis, imò hanc disciplinam etiam non renatis præcipit Deus. Ac interiectis nonnullis: Hęc

sententia de libero arbitrio nihil habet absurdi, & est germana cum aliorum Scriptorum Ecclesiasticorum ac synodorum, tum verò etiam Augustini sententia, nec adigit ad desperationem bonas mentes, nec deterret eas quominus conentur, imò & amplificat Spiritus sancti auxilium, & acuit curam ac diligentiam nostræ voluntatis. Non probo deliramenta Manicheorû, qui prorsus nullam voluntati tribuebant actionem, nec quidem adiuuante Spiritu sancto, quasi nihil interesset inter statuum & voluntatē. Scribit etiam concurrere tres causas bonæ actionis, verbum Dei, Spiritum sanctum, & humanam voluntatem assentiētem nec repugnantem verbo Dei. Posset enim excutere, vt excutit Saul sua sponte, sed cum mēs audiens, ac se sustentans non repugnat, non indulget diffidentiae, sed adiuuante etiam Spiritu sancto conatur assentiri, in hoc certamine voluntas non est otiosa. Et iterum post pauca: Vidi multos non Epicuræos, qui cum essent in mœrore propter suos lapsus, disputabant, quomodo sperem me recipi, cum non sentiam in me trāsfundi nouam lucem & nouas virtutes? Prætereà si nihil agit liberû arbitrium, intereà donec sensero fieri illā regenerationē, de qua dicitis, indulgebo diffidētiæ & aliis vitiosis affectib⁹. Hęc Manichæa imaginatio horrible mēdacium

est, & ab hoc errore mentes abducendæ sunt, & docendæ, agere aliquid liberum arbitrium. Pharao, Saul, non coacti, sed volentes, & liberè repugnant Deo, nec fit conuersio in Dauide, vt si lapis in ficum vertetur, sed egit aliquid liberum arbitrium in Dauide, cùm audiuit obiurgationē & promissionem, volens iam & liberè fatetur delictum, & egit aliquid eius voluntas, cùm se sustentat hac voce: Dominus trāstulit peccatum tuum. Et iterum post pauca: Cùm promissio sit vniuersalis, nec sint in Deo contradictoriæ voluntates, necesse est esse in nobis aliquam discriminis causam, cur Saul abiiciatur, David recipiatur, id est, necesse est aliquam esse actionem dissimilem in iis duobus. Et in capite præcedēti, quod est de causa peccati & contingentia. Est autem hec pia & vera sententia, vtrâque manu ac veriùs toto pectore tenenda, quòd Deus non sit causa peccati, & quòd Deus nō velit peccatū, nec impellat voluntates ad peccandum, aut approbet peccatum. Sed causæ peccati sunt voluntas Diaboli, & voluntas hominis, quæ sua voluntate abuti potuit, seque à Deo auertere: quæ quidem longiùs ibi persequitur.

Ex quibus planum cuique fieri potest, quemadmodum Philip. Melanch. quicquid ab eo peruerse scriptum fuerit de libero arbitrio

arbitrio in Loc. Commun. anni 21. simul & magistri sui Mart. Luth. eadem de re sententiam, tanquam impiã & cum hæresi Manichæorũ congruentẽ condemnavit: quod pluribus etiam verbis ab eo factum est in Epitome Philosophiæ moralis, quam ædidi Argëtorati anno 38. vbi similiter damnat ingenia turbulenta, quæ multas de libero arbitrio ferunt contentiones, & Valle absurdas imaginationes, quæ propter divinam gubernationem adimunt libertatem voluntati. Sed & in Comment. in epist. ad Rom. posterioribus expungi fecit ea, quæ scripserat anno 24. quòd essent Dei propria etiam mala opera, vt Davidis adulterium, & quòd æquẽ propriũ eius opus esset Iudæ proditio, sicut Pauli vocatio. Quin enarrãs illum locum: Tradidit eos Deus in desideria cordis eorum. Nec vult, inquit, nec approbat, nec efficit peccatum Deus. Et quoniam Aug. Confess. est autor idem Philip. in ea quoque discessum est à Luth. sententia, quoad hoc doctrinæ caput, quod ille tamen ad finem vsque vitæ suæ tanta pertinacia defendit, vt mori se prius paratum ostenderet, quàm ab hac sua sententia discederet. In qua quantum positum esse putaverit, & in exordio, sicut paulò antè commemorauimus, & in fine libri, quem scripsit contra Erasmus, satis declarauit. Sic enim prope

Philippus
se Manichæum fuisse
ipse ipsa
declarat.

prope calcē eum alloquitur : In hoc te vehementer laudo , quòd solus præ omnibus rem ipsam es aggressus, hoc est, summā causæ: nec me fatigaris alienis illis causis de Patu, indulgentiis, purgatorio, ac similibus nugis potius quàm causis, in quibus me hactenus omnes venati sunt frustrà. Vnus tu & solus rerum cardinem vidisti, & ipsum iugulum petuisti. In eo igitur quod rerum cardo, quod causæ totius est iugulum, ausus est Philippus cum suis, qui Augustanæ sunt Confessionis à magistro suo Martino Luthero se palàm diuersum sentiendo segregare. Quòd quid aliud fuit, quàm eum hæreseos & impietatis cōdemnare? Et reuerà cardo Lutheranae doctrine vertitur in hoc vno dogmate de libero arbitrio, quod rucere non potest, quin simul eodem motu labefactata concidant omnia, quæ de iustificatione præsertim, de que rebus ad illā pertinentibus ab eo scripta sunt. Lutheri sententiam tuctur etiamnum Caluinus, & in ea perstat. Neque sibi prorsus eam sordere Brentius ostendit in prima pericope, quam scripsit contra venerabilem virum Petrum à Soto. Vidimus autem & Galli cuiusdam scriptum, quo grauiter infectatur præceptorem suum Philippum, quòd in hac tanta re à magistro suo Luthero dissentiat. In quo scripto Philippum etiam insimulat, quòd

Cardo Lutheranae doctrine est de libero arbitrio

quòd Calvinizet.

Habemus ergo iam huius hydræ Lutheranae sex capita, quorum sextum reuerà caput est: agitur enim de summa rei. Sed neque minoris momenti est septimum, de quo immanè quantum est inter Lutheranos dissidium? Neque enim agitur de linea veste, sed de eo, quem præcipuum doctrinae Christianae locum vocat Philippus, quem summam Euangelij continere scribit, nimirum de iustificatione. Nec à scopo multum aberrat, cum illi tantum tribuit. Interea tamen & de hoc ingens est inter eos dimicatio. Nam cum in Augustana Confessione minus dilucidè fuerit locus hic explicatus, fas sibi esse putauit Andreas Osiander, clariùs de eo aliquid differere: quod cum fecisset non relata prius re ad Philippum & eos qui Confessionis Augustanae præcipui sunt Doctores, tantæ fuerit excitatae tragediæ, ut non longè res abfuerit à seditione. Cuius criminis non est infimulatus Osiander? quæ conuictiæ & maledicta in eum lactata non sunt? Vocatus est, ut ipse scribit, Hæretic⁹, Antichristus, Iudæus, niger Diabolus, Draco, homo nefarius, consccleratus, hostis Christi. Fuit etiã de eo cõfictum, quacumq; incederet, quòd eum in specie canum duo Diaboli comitarètur, quos tamè non cuiuis videre licerèt, quòdque quo tempore cibum & potum in inferiore cum suis

*1. In Apologia Cõfes. Aug. 2. In Locis communi-
mibus.*

*Osiander, male tra-
ctatus, &
Confessionis
nisi.*

fuis hypocaufto sumebat, vbi vacare solitus erat literarum studiis, in superiore sedens in illius loco Diabolus visus fuerit scriptitare. Et alia id genus pleraque. Tum & illud sparsum de illo fuit, quod affirmaret Christi passionem & mortem nullum nobis fructum attulisse, cum tamen in scriptis illius diuersum reperiatur. In summa, tantum fuit odium homini conflatum, vt non ipse modo tanquam impius haberetur, verumetiam qui sermones eius audiebant, a communione caeterorum, qui se pios existimabant, arcerentur, ac ne sepultura quidem communi digni ducerentur. Missam fuit Vvittembergam, vt de doctrina eius iudicium fieret, damnata est per Philippum, Pomeranum, Forsterum & alios. Missum est Vvirtembergam, approbata est per Brentium, & qui sunt eiusdem sectae. Hic vides, de vna eademque doctrina, quam diuersum fuerit iudicium Vvittembergensium & Vvirtembergensium Doctorum: cum tamen inter utrosque non sit nisi vnus literae discriminem, cum prolatis etiam e Lutheri libris locis aliquot planum facere conetur Osiander, quod ipse scripserit, idem de iustificatione sensisse Lutherum, nimirum essentialem Dei iustitiam habitantem in nobis, & excitantem nos ad bene agendum esse iustificationem nostram. Caeterum contra scriptum illud,

Osiandri
doctrina
Vvitber-
ge damna-
ta, Vvir-
temberge
approbata
a Cōfessio-
nistis.

illud, quod æditum contra se fuerat, à Philippo & Collegis eius, ædedit ipse quoque scriptum cōtrarium Osiander, in quo causam adfert, cur hanc ipsius doctrinā illi non approbarint. Narrat igitur, neminem Vvittembergæ vel Theologiæ Doctorem, vel artium fieri Magistrum, nisi prius conceptis verbis iuxta formulam sibi prolatam iurauerit, se tria symbola Apostolorum, Nicænum & Athanasij retinere firmiter, ac tueri simul & defendere velle. Quòd si quid inciderit, quod in iis tribus Symbolis & Augustana Confessione satis determinatū non sit, nolle se quicquā de eo cōclusiuè (quod vulgò dicitur) dicere, nisi re prius ad seniores Doctores, qui constanter huic adhærēt Confessioni, relata, & consilio cum illis cōmunicato. Seniores autem isti cū sint Philippus & eius similes, si quid inciderit, quod in hac Augustana Confessione scriptū non sit, necesse habent, qui iurauerunt in Confessionem, nihil de illis statuere, nisi quod visum illis fuerit. Ita vt quod ipsi probauerint, id recipere sint adstricti, etiamsi diuersum aliquid in scripturis Canonicis reperiat: quādo quidem nō in sacræ scripturæ, sed in Augustanæ Confessionis vnanimi consensu se constanter esse permanentes, iurauerint. Itaque si scripturas potius sequerentur, periurij reatū non effugerent.

*Iuranda
est Vitter-
berga in
Confessio-
nem Augu-
stanam &
verba Phi-
lippi.*

*Osiander de
Confessione
Augustana.*

Con-

*Tanti autē
Cōfessionē
istam fieri
scribit Io-
ann. à Las-
co, vt non
desint in-
ter Luthe-
ranos, &
quidem nō
postremi,
qui dicant
se malle de
Pauli ipsi-
us Apostoli
quām vel
de Lutheri
vel de Con-
fessionis Au-
gustanæ
doctrina
dubitare.*

Confessionem autem hanc Philippus ipse scripsit, penes quem etiam est eam interpretandi potestas. Ex quo consequitur, quod omnes qui iurarunt in eam Confessionem, necesse habeant illam eo sensu accipere, quem Philippus attulerit, vt sic reiecta scriptura ad tria symbola tantum, & ad Philippi doctrinam sint alligati. Hæc de Philippo Osiander: qui parentes etiam diligenter monet, vt etiam atque etiam secum deliberent, num suos filios mittere Vvittembergam debeant, vt ibi Magistri vel Doctores efficiantur. Coguntur enim, inquit, abiurare verba Dei, & in Philippi verba iurare. Iurat enim, inquit, quilibet, quod de grauioribus rebus ad fidem pertinentibus, nihil velit statuere, nisi de sententia Seniorum Confessionis Augustanæ, etiamsi contrarium dicat scriptura: Quam si sequi potius voluerit, erit periurii reus. Ita secreta fit quædam, inquit, conspiratio, quæ magis hominum, quàm Dei verba respicit, atque ideo Christianæ Reipublice non parum adfert detrimenti. Philippi verbum plùs apud eos ponderis habet, quàm Dei verbum. Sex & triginta Scripturarum loca produxi, quibus habitare Deum in nobis ostendi, creditum non est. Simul vt Philippus paruam schedam scripsit, qua testatus est ita se rem habere, statim creditum est. Ac

paulò pòst: Vox audita est, inquit, de cælo Patris de Christo dicentis: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui, hunc audite. Hunc, inquit, audite, non Philippum, non alios homines, qui tibi os obturât, & volunt, vt secundum eorû consilium, non autem secûdum scripturas, pronuncies. Sic Osiander ferre non potuit, vt homines ad Confess. Augu. quod Philippi verbû est, alligarentur potiùs quàm ad Dei verbum, cùm quod ipse, non quod Philip. doceret, id esse Dei verbû credi vellet, cùm se nulla re Philippo inferiorem esse iudicaret: nulla vt causa esset, quamobrem non ipsius verbum vt Philippi verbum pro Dei verbo haberetur: cùm presertim Philippus, quemadmodum aliis plerisque in rebus, ita & in doctrina de iustificatione, nunquàm sibi satis constiterit. Viginti dicit esse diuersas opiniones de hoc vno dogmate ac Philip. discipulorûmq; eius quatuordecim enumerat in eo libello, quem contra Nicitoracem quendam scripsit. Nam simul vt, inquit, locum aliquem in Scripturis viderunt, in quo iustitiæ mentio fieret, statim nouam ex eo iustificationem sunt fabricati. Verbi gratia, legit aliquis, Credidit Abraham Deo, & reputatû est illi ad iustitiã, iam ex hoc vno loco duo collegit iustificationis genera, vnû ex verbo credidit, vt diceret

fidem

*Alligari ad
Philippi
verbum,*

*Viginti opâ
niones Cõ-
fessionistã
rû de vno
dogmate
iustifica-
tionis,*

fidem esse nostram iustitiam, alterum ex
 verbo reputatum est, vt diceret, Deum iu-
 stitiam suam nobis imputare, nos pro iustis
 habere, etiamsi non simus, atque hanc esse
 iustitiam nostram. Legit alius: Iustificati
 sumus per sanguinem eius, statim ex eo col-
 legit, quòd pretiosus Christi sanguis sit no-
 stra iustitia. Legit alius: Sicut per vnus
 inobedientiam peccatores constituti sunt
 multi, ita per vnus obedientiam iusti con-
 stituentur multi: mox docuit, Obedientia
 Christi est iustitia nostra. Legit alius, R e-
 surrexit propter iustificationem nostram:
 resurrectio, inquit, Christi est iustitia no-
 stra. Legit alius, Spiritus sanctus arguet mū-
 dum de iustitia, quia vado ad Patrem: affir-
 mauit ilicò, quòd Christi transitus ad pa-
 trem est iustitia nostra. Legit alius, Quòd
 efficimur iusti absq; meritis ex gratia Dei,
 non dubitauit affirmare, quòd gratia & mi-
 sericordia Dei sit iustitia nostra. Legit a-
 lius, Ad ostensionem iustitiæ suæ propter
 remissionem præcedentium delictorū: eue-
 stigò docuit remissionem peccatorum esse
 iustitiam nostram. Legit alius, Liuore eius
 sanati sumus: asseruit ilicò, quòd vulnera
 Christi sunt iustitia nostra. Iam igitur enu-
 merasse se scribit nouem genera iustifica-
 tionum è scripturis collecta, malè inter se
 cohærentia, neque tamen omnia se adhuc
 recen-

recensuisse. Enumerat deinceps, quæ è suo quisq; capite cõfinxit. Aliqui, inquit, dicunt, quòd iustitia sit op⁹ Dei, quod ipse in Christo operatur: alii, quòd nos Deus ad eternã vitã recipit: alii, quòd meritũ Christi: alij de media quadã iustitia loquuntur, quã tamen explicare nequeunt. Alii docent, quòd essentialis iustitia Dei creat in nobis aliã nouam creatã iustitiam. Sic Osiander quatuordecim opiniones de iustificatione recenset, & quam ipse profert, est quintadecima. Iuxta numerum autem cuius meminit in confutatione scripti, quod contra se Philippus ædiderat, erunt omnes viginti & vna.

Nunc tu vide Serenissime REX, quãdoquidem sic ipsi dissident inter se nõ de lana caprina, quod dici solet, sed quod ipsimet fatentur, de præcipuo doctrinæ Christianæ loco, qui summã Euangelij totius in se continet, quã tutum sit, de quocunq; tandem Christianæ doctrinæ capite disceptetur, à sensu & consensu totius Ecclesiæ deficere, & animam vnus alicuius istorũ fidei committere, qui nuper exortus non modò cum suæ congregationis Proceribus, sed ne secũ quidem ipse persæpè cõsentiat, sicut in hoc ipso capite de iustificatione toties est à Philippo variatũ. Certũ esse dicit argumentum Luth. quandoquidem septẽ aut octo sectas enumerauit Sacramentariorum, doctrinam

*Quam periculosum
fidere Sectarijs, tam
topere disceptanti-
bus de máximis re-
bus.*

h eorum

eorum ab autore Sathana profectam esse, quòd in ipso statim exordio sit in tot capita dissecta. Atqui nos non septem, sed bis aut ter septem Lutheranorù sectas de vno saltem iustificationis articulo, qui summam Euangelij continet, recensuimus. In vniuersum autè de rebus etiam aliis dissidètes, quater septè vna minus. Collegit ciuis quidam Hallensis homo Laicus Caspar Querchamer triginta sex loca inter se pugnancia super vno dūtaxat articulo, qui est de Cōmunionē vel vtriusque, vel alterius speciei Sacramēti Eucharistiæ. Quòd si triginta sex has opiniones ad istas viginti septem, quas enumerauimus, addendas aliquis putauerit, erunt 63. Quàm multæ sunt autem sectæ, quæ nos adhuc fugiunt? Et erit quisquam, qui dubitet, quin & hæc Lutheranorù doctrina sit ab autore Sathana profecta? Caue putes pientissime REX, Christi causam ab istis agi, aut hoc eorum esse studiū, vt verbum Dei propagare queant. Nihil est, quod eis curæ sit minori: suam vt gloriam propaget, suum vt verbum pro Dei verbo rudi populo venditet, id verò est quod eorum quisq; studet maximè. Vocauerūt, ait Propheta, nomina sua in terris. In hoc eorum cura consumitur omnis, vt sit nomē eorum in terris celebre, vt dicatur, hæc est confessio Philippi, hæc Brentij, hæc Osiádri. Nihil enim

*Triginta
sex pugnant
es opinio-
nes de com-
munionē
vtriusque
vel alteri-
us speciei.*

*Quid venē-
tur noui
sectarum
assertores.*

Psalm. 48.

enim nunc loquar de Zuinglianis, quos ipsi
 itidem vt Anabaptistas, habent pro Hære-
 ticiis : de Lutheranis tantùm loquor, quos
 illi vicissim iudicant Hæreticos : neque di-
 uersum est Christianorum omnium de illis
 iudicium . De iis igitur dico, quòd & ipsi
 quàmlibet induti sint ouium vestimēta, ta-
 men quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu
 Christi : de sua quisq;, non de Christi gloria
 sollicitus est. Quamobrem & ipsi, quamuis
 ex eadem Lutheri Schola profecti, nō ean-
 dem tamen Confessionem habent omnes.
 Constat enim, quòd Augustanam Confes-
 sionem non receperunt nisi Saxonicæ Ec-
 clesiæ . Ne in ipsa quidem Augustana ciui-
 tate, vbi Cæsari primū fuit exhibita, recepta
 est: nā ea magis in Zuinglij partē propēdere
 videtur, ac plures in ea reperiri dicūtur, qui
 Suëckfeldianę, quàm qui sint Confess. Aug.
 quam etiā causam fuisse puto, quòd cū ante
 sex annos iterū à Philippo scripta fuisset cō-
 fessio Synodo Tridentinę offerēda, sic librū
 inscripserūt: Confessio doctrinę Saxonica-
 rum Ecclesiarū . At Brentius quàmuis &
 ipse præ se ferat à Lutheri doctrina se non
 esse alienū, minimè tamen in eo voluit ac-
 quiescere, quod in illo scriptū fuit oppido,
 ex quo primū Lutheri prodiit Euāgelium.
 Verū scripsit & ipse peculiarē suā confes-
 siōnē nō sub suo, sed sub sui Principis nomine,

*In schola
 Lutheri nō
 omnibus
 placet Au-
 gustana Cō-
 fessio.*

*Confessio
 Brentij in
 eadēda no-
 ua confes-
 sione.*

quam etiã congregationi Concilij Tridentini proposuit. Est autẽ illud scitu dignum, quòd nec Brentius, nec Urb. Regius, nec Osiander in Confessionis August. verba iurauerunt. Indignum enim illis videbatur, vt præscriptam à Philippo fidei formulam sequerentur, cùm quilibet eorum de se persuasum haberet, quòd in sacris literis maiores etiã quàm Philippus, progressus fecisset: Atq; ideo se quoque non minùs idoneum quisq; iudicabat, qui peculiarem etiã suæ fidei confessionẽ conscriberet. Sic isti dum sui quisq; nominis illustrandi, quàm inuestigandæ propagandæq; veritatis est studiosior, licere sibi volunt, vt non ipsi modò à se inuicem, sed etiã à magistro suo Luth. nonnullis in rebus, etiam iis in quibus cardo Christianæ rei vertitur, dissentientes nouam sibi quisq; fidem conderent, ac singularem suam confessionem exhiberent. Vidit hoc homo quidam Hispanus Petrus à Soto, qui nullam aliam præter Catholicam fidem didicerat, quòd aliam confessionẽ Philippus, aliam proferret Brentius: mirari satis non potuit, quando quidem vterque magistrum suum esse Lutherũ profitebatur, quòd fidei suæ nihilominùs diuersas confessiones adferebant. Visum est id ei quiddam portentosi simile. Quòd si quemadmodum ante annos viginti septem factũ est, quo tempore suam

Cæsari

Petrus à Soto cur aduersus Brentij confessionem scripserit.

Cæsari Confessionem Protestantes obtulerunt, Zuingliani seorsum suã confessionem produxissent, minùs id illi mirũ accidisset. Nam sicut iam à nobis dictum est, habentur à Lutheranis pro Hereticis: quales vicissim ab illis Lutherani iudicantur. Sed cùm id fieret ab iis, qui quod à Luthero fuit inuentum, idem Euangeliũ se profiteri iactarent, id verò instar esse monstri videbatur, quòd ex eadem schola profecti, non eandẽ Confessionem adferrent. Quoniam verò magna fuit opinio, Ducẽ Vvirtembergensem, sub cuius nomine confessionem suam Brentius ædiderat, à Christiana & Orthodoxa fide non abhorrere, ab ea, inquam, fide, quam à maioribus nostris sicut ipsi ab Apostolis acceperunt, per manus nobis traditam habemus, viro pio & zelo Christiane religionis ardenti vehementer doluit, quòd eò se Brentij & Collegarum eius consiliis adduci passus est Princeps ille, qui singulari quadã suæ voluntatis in Catholicam fidem inclinatione propendere putabatur, vt singulariter suę fidei potiùs confessionem Synodo proponeret, quàm in Catholica, quam à suis maioribus accepisset, acquiesceret. Quãobrem tenere se non potuit, quin ipse quoq; suam assertionem æderet, sed non singulariter tamen suæ, verùm Catholicæ fidei.

Quem librum ita scribi curauit, vt ex vna

*ne Petrus
à Soto ser
uauerit.*

*Dux Vuir-
tembergen-
sis ne falla-
tur scripto
Brèty, qui
Confessio-
nem illius
nimine e-
didit, hu-
maniter à
Soto admo-
netur.*

facie cōcionatorum Ducis Confessionem ostēderet, ex altera Catholicā. Et doctrinæ Ducis, Catholicā doctrinam: autoritatibus scripture, autoritates nō pauciores, testimo- nijs Patrum, testimonia pariter opponeret.

Scrisserat autem in eo libro Princeps, testificari se velle corā Deo & Ecclesia stu- dium suum in excitanda & propagāda verè pia doctrina. Quæ verba Petrus in scholiis excipiens: Priùs, inquit, ea fuit agnoscenda, priùs erat statuendum, vt ea doctrina cui propagandæ datur opera, sit verè pia, ma- ximè nunc, quādo constat omnibus in du- bium verti, quæ sit verā doctrina. Non te lateat, inquit, Princeps optime, quòd sicut tui impiam doctrinam iudicant, quam Ca- tholici sequuntur, sic eam Catholici vicif- sim, cui tu propagandæ das operā. Nec sunt apud eos pauciores aut minùs fide digni testes, quàm apud vestros, vt minimū ergo, non veræ & piæ doctrinæ propagandæ das operam, sed aut impiæ, testibus Catholicis, aut certò dubiæ, necessaria ratione. Nōne igitur satiùs est ab hoc studio cessare, & vel saltem suspendere iudicium, & expectare humiliter à Deo illustrari, idque exigere piis operibus & precibus ad Deum? Sub- iunxerat Princeps: Etsi enim non ignora- mus suum esse discrimen inter politicam & Ecclesiasticam functionē, tamen cū Psal-

mus nos grauissimè hortetur, Nunc Reges, *Psalm. 2.*
 inquit, intelligite, erudimini qui iudicatis
 terram: seruite Domino in timore & tre-
 more, non debuimus celestem vocem con-
 temnere, &c. Et hæc verba Petrus exci-
 piens, Quòd verò, inquit, sit hoc discrimen,
 oportebat benè exploratum habere.

Certum est, alienum esse à Principe Kemp.
 administrante definire dubia circa fidem:
 hoc verò pertinere ad eos, qui Ecclesiam
 gubernant: ab illis oportet Principes acci-
 pere, & eorum expectare sententiam: alio-
 qui timere debent, quod sequitur post ver-
 ba hîc citata, Nequando irascatur Domi-
 nus contra eos, & pereant de via iusta: hoc
 enim comminatur Principibus, qui nō ap-
 prehendunt disciplinam. Quid verò magis
 indisciplinatum & inordinatum, quàm du-
 biam doctrinam sequi, & intrudere subdi-
 tis ante iudicium Ecclesie? E regione verò
 post alia pleraq; sic scripserat: Nihil maiore
 discretionem moderandum est, quàm zelus
 ille agnoscendæ & retinendæ veritatis, qui
 quò maior fuerit, eò in grauiora pericula &
 discrimina deducit hominem, vt testis est
 Paulus supra modū æmulator paternarum
 suarum traditionū, atq; ideo iam expertus
 correctionem verè paternam Dei, de aliis
 dicit: Testimoniū illis perhibeo, quod zelū
 Dei habent, sed non secundum scientiam.

*Non cōfun-
 denda fun-
 ctio civilis
 cum Eccle-
 siastica.*

*Non cuius
 Zelo fiden-
 dū in causa
 religionis.*

*Galat. 1.
 Rom. 10.*

Matth. 16.

Ideoque pro illis tristitiam magnam & continuum dolorem cordi suo inesse asserit. Debet igitur quisque primo gradum suum agnoscere, & iuxta illum sequi & non preire, duci & non ad se ducere Dei Spiritum & ordinationem: ne dicatur illi, Vade post me Sathana, scandalum mihi es: non enim sapis quae Dei sunt.

Brentius
quo Sotum
aggreditur.

Quid est in iis verbis non modestè, non piè, non verè, Catholicèque dictum? Et ea tamen exaggeranda sibi Brentius putauit, ac modò non caelum terrae miscendum, quòd ausus fuerit Principi dicere vir pius: Vade post me Sathana, cum tamen is nihil eiusmodi Principi dixerit, verum admonuerit tantum, ut agnoscat quisque gradum suum, ne si praere velit, & non sequi Spiritum sanctum, dicatur illi: Vade post me Sathana. Vide autem impotentiam hominis: Qui scripsit assertionem hanc fidei Catholicae contra singularè Brentij Confessionem, ei nomen est Petro, cognomen à Soto. Loci nomè id sit an familiae, mihi non satis liquet. Sed est insignis Brentij petulantiane dicam, an improbitas. Non ei dignatur cognomen suum tribuere, sed cum per contumeliam vocat A sotum. Dicuntur autem ἀσώτοι Græcè, qui Latinè decoctores, nequam homines, luxu, ganæq; studio perditæ, qui bona sua abligurierunt omnia. At cui viro probrum hoc obiicit

Brentij petulantia A sotum vocatus.

obiicit

obiicit Brentius, vt cum per summam iniuriam A sotum vocet? Ei, quo vix quẽquam hominem hæc nostra secula tulerunt sanctiorem, qui non verbis magis quàm factis pridem huic seculo nequã nũcium remisit: ac quo magis vacare pietati possit, S. Domini sequutus institutum, ante complures annos in illius, familiam transit, non aliis quàm sacrarũ literarũ studiis deditus. Cuius & doctrinæ & vitæ piæ sanctæque traductæ tanta fuit fama, vt cũ sibi præ cæteris omnibus eligeret Christianis. Imperator, cui secretiora suæ consciëntiæ vulnera detegeret, à quo sanandis illis medicinã peteret, cuius ministerio remissionem peccatorũ se consequuturum speraret. Solent aut potentiss. quiq; Reges non alios ad id munus asciscere, quàm qui sunt excellẽti doctrina vitæq; sanctimoniã cõmendati. Quò magis autem intelligas, quòd minimè sit suo de illo iudicio frustratus piẽntiss. Imperator, inter cætera hac quoq; in re integritatis suæ specimẽ de se præbuit singulare, quòd cũ vltro fuisset episcopalis illi dignitas delata, respuit, ac pauperem vitã potiùs elegit, in qua reliquum ætatis suæ tempus consumeret. Equidem vidi hominẽ, cùm abs te sereniss. REX missus ad Mai. Imperatoriam proficiscens, Dilingam ad Cardinalem Augustanũ, virum cùm præclaris à Deo multis dotibus ornatum,

*Latus Petri
à Seta.*

*Cardinalis
Augustanus
mm.*

ornatum, tum Catholicæ & Orthodoxæ fidei propugnatorem acerrimum, diuertissem. Is nunquam satis eximias & singulares hominis virtutes apud me predicare potuit. Hunc igitur talem virum audet impurus homo Afotum appellare. Quid est hoc aliud, quam lucem tenebras, bonum malum dicere? Sed vnde liceret agnoscere Lutheri discipulum è Sathanæ schola profectum, nisi mendaciis eiusmodi tam sancti hominis famam contaminarit? Quid autem ei deinceps erit credendum, qui statim in ipso limine sic impegit, vt apertè falso conuittio vti non vereretur? Neque tamen ille satis libidini suæ fecisse se existimabat, nisi quo falso probro virum summa pietate religionèq; præditum affecerat, eodem etiam vniuersum Episcoporum & Sacerdotum ordinem perstringeret, quos vocat Prælatos Afoticos. Quasi verò non plures Afotos inuenire liceat apud Lutheranos, quorum plerique tam sunt inexhausta libidine, vt ne coniux quidè illis vna sufficiat, quam apud Catholicos: præcipuè si partem istorum exiguam cum toto conferas orbe Christiano. Sed nõ possunt isti sibi temperare, quin ex qua schola sint profecti, planum omnibus faciant, & exèplo magistri sui, sannis, scommatis, dicteriis, conuittiis, calumniis parum Christianis, libros suos omnes infarciant.

*Brèsi pro-
brum in ma-
gistratus
Ecclesiasti-
cos.*

Sed audi quæso, quale sit, quàmque virtutum huius libelli proœmium? Orditur à fabula quadam de seruis, qui contra suos Dominos insurrexerint, & eos alicubi peregrè redeuntés oppresserint. Tales esse vult Episcopos Catholicos, seruos flagriones, conscelerata mancipia, qui sint ausi mouere seditionem contra suos dominos, & eos de gradu suo deturbare.

*Virulentam
libelli Brē-
tiani proœ-
mium.*

Ac vide, quàm bellè primùm eos eiusmodi seruos esse probet? Scriptum est, inquit, *Quis est Paulus? Quis Apollo? nisi ministri per quos credidistis? Nunquid aut non rectè dici potest ex aduerso: Quis est Carolus Imperator? Quis Ferdinãdus Cæsar? quis est Sigismũdus Rex, nisi ministri, per quos ius cuique suũ tribuitur? quorum ministerio fit, vt in pace & trãquillitate vitam agamus: nisi fortè de seculari quoque Principe scriptũ non est: Dei minister est tibi in bonum. Non sine causa gladiũ portat: Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit. Longè potentissimus fuit Zenacherib Rex, eum non modò ministrum, verùm etiam virgam furoris sui & baculum vocat Dominus: atqui nullum est tam vile mancipium, quod non virgæ sit & baculo præferendum. Nunquid ideo Reges & Principes subesse debent populo, non præesse? quia per eorum ministerium*

*Prima Brē-
tj proba-
tio.
1. Cor. 3.*

Rom. 13.

Esa. 10.

ius

*Secunda
probatio.*

1. Corin. 3.

*Hilarius
in libro ad
Constantiū
Augustinum*

*Tertia pro
batio.*

1. Cor. 4.

ius cuiq; suū Deus tribuit : bonos premiis, malos debitis afficit suppliciis? Profertur & alia scriptura. Omnia vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus. Quid igitur ex eo colligis? ergo Paulus, Apollo, Cephas, & mūdus vniuersus, fuit subiectus Corinthiis? Etiam Sigismundus noster est, sed nunquid tanquā qui subiectus sit nobis? Absit, sed tāquam is, qui legitimè nobis imperat Rex & dominus noster. Hic videre quilibet potest, quā verū sit, quod de Hæreticis ab Hilario scriptū est: Omnes scripturas sine sensu loquuntur. At qui talibus è scriptura petitis vocibus, classicū isti cecinerūt rusticis, quo sunt ad arma capiēda contra suos dominos excitati, cū dicerēt: Omnia vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue Reges, siue Principes, omnes sunt serui vestri: vos autē Christi, vt in ipsum Brentiū, & eius similes ea rectiūs quadrare videātur, quæ de seruis præfatur, qui contra suos dominos infurrexerint. Affertur & tertia scriptura. Nō enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum, nos autem seruos vestros. His tribus locis ex Paulo productis, probat Brentius, quod Paulus Episcopus Ecclesiæ subiicit, & facit eam dominā. Nos autem adeò non pudet seruos & ministros Ecclesiæ dici, vt qui Princeps est

Episco-

Episcoporum, & in terris Christi vicarius, hoc titulo maximè gloriatur, quòd seruorum Dei se seruū esse scribit: cū scriptum sit, Maior seruiet minori. Et est ita reuerà, quòd nulla maior est seruitus, quàm sit eorum qui præfunt in sollicitudine: qualis fuit hic ipse, cuius hæc testimonia proferuntur, qui cū liber esset, se fecit seruū omnium, vt plures lucrifaceret: qui non leuiter affligebatur animo, cū eū quotidie premeret vrgerétq; sollicitudo Ecclesiarum omniū, ita vt non posset etiam, quin exclamaret: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vrer? Tales serui quin sint Episcopi, quis est, qui velit inficias ire? Quin & ipsi Reges & Principes, nō dissimili seruitutis genere premuntur. Nam si non seruiūt utilitati subditorū, si nulla cura tanguntur salutis eorū, si voluptatibus tantum, aut suis priuatis commodis inseruiūt, certum est, quòd eiusmodi nec veri Reges, nec Episcopi veri dici merentur Episcopi. Monet Sapiens: Rectorem te posuerunt, noli extolli. Esto in illis quasi vnus ex ipsis. Curam illorū habe. Hoc igitur est seruum esse, non subiectum esse, quibus præsis, non vt eos pro dominis agnoscas, qui tibi fidei formulā præscribant, sed vt ne te propterea extollas, verū curam eorum geras, eis prodesse studeas, quib⁹ te præesse Deus voluit.

Ad hunc

Gen. 27.

Rom. 13.

1. Cor. 9.

2. Cor. 11.

Reges etiam
quodāmodo
serui.

Eccle. 32.

*Apostoli
es horum
successores
Episcopi si-
mul serui
et domini.
Actu. 20.*

Act. 13.

Ad hunc modum serui fuerunt Apostoli, & sunt etiam nunc eorum successores Episcopi, quod ita Paulus alloquitur: Attēdite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei: Regere, inquit, non regi: praeesse, non subiectum esse. Ad gregem autem iis verbis vtitur: Obedite praepositis vestris, & subiaccete eis, ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri. Nunquid, ait, regite eos? imperate eis? tanquam eorum Domini, praescribite eis docendae fidei formulam? Nihil horum. Sed obedite, inquit, subiaccete eis. Quae forte, potuitne dici planius aliquid? potuitne clarioribus verbis ostendi discrimen inter pastores & oves, quam quod illos regere, hos vult obedire & subiaccere? Et tu non reformidas Spiritui sancto repugnare, tam dilucidē sententiam suam per Paulum explicanti? Verūm videamus Brenti, qualis fuerit seruus hic, qui cum liber esset, seruum se fecit omnium, scribēs ad Corinth. quorum se seruum esse profitetur, ita loquitur: Quid vultis? in virga veniam ad vos? Scilicet in virga venire serui solent ad dominos? Ac paulō post: Auditur, inquit, inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt uxorem patris sui aliquis habeat. Et vos inflati estis, & non magis

*Qualis ser-
uus fuerit
Paulus A-
postolus.
1. Cor. 4.*

1. Cor. 5.

magis luctū habuistis, vt tolleretur de medio vestrum, qui hoc opus fecit. Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, iam iudicavi vt præsens, eū qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Iesu Christi tradere Sathanæ in interitum carnis &c.

Vides in quali virga venerit, qualē seruum se gesserit erga suos Dominos, nō hos modo, verū etiam alios quosdam, nominatim autem Alexandrum & Hymenæum, quos & ipsos Sathanæ se tradidisse scribit, vt discant nō blasphemare. Non dixit ille: Vade post me Sathana, sed quod multò durius est, Sathanæ tradidit in interitum carnis. Nūquid propterea sceleratū eum fuisse dices manipulum, qui contra suos Dominos insurrexerit? Habes iam, qualis fuerit seruus Paulus. Quid autē Petrus? Num huius dissimilis? Ananias cū Zaphira vxore sua vendiderat agrum, & fraudauit de precio agri, conscia vxore sua, & afferens partem quandam ad pedes Apostolorum posuit. Dixit autem Petrus ad Ananiam: Anania, cur tentauit Sathanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de precio agri? Nōne mans tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rē? Non es mentitus hominibus, sed Deo. Audiēs autē Ananias hæc verba, cecidit & expirauit. Introiuit & vxor eius, nesciens quod

1. Timo. 1.

Qualis ser-
uus Petrus
Apostolus.
Acto. 5.

quod factum fuerat. Dixit ei Petrus: Dic mihi, si tanti agrum vëdidisti? At illa dixit. Etiam, tanti. Petrus autem ait ad eam: Quid utiq; conuenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum, qui sepelierunt virum tuum ad ostium, & efferent te. Confestim cecidit ante pedes eius, & expirauit. Vides qualis & hic seruus fuerit, qui mortis vitæq; potestatē in suos dominos haberet. Sed & qui successerūt in Apostolorum locum, nihilo minore fuerunt, sicubi res postulabat, libertate: Scribit de quodam Euseb. (verisimile est Fabianum fuisse Pontif. Rom.) quòd cùm Philippus Imperator, qui primus Christo nomē dedit, in die qua vltimæ Paschatis vigilię celebrabātur, in precationibus Ecclesiasticæ multitudini, tanquàm cōcors adiungi vellet, admissus ab eo non fuerit, nisi priùs confiteretur, & iis qui propter peccata inquirebantur, & in pœnitentiæ loco fuerant constituti, se coniungeret: alioqui nisi hoc faceret, non ipsum admittendum fore, quòd in multis culpabilis foret. Quid autem pius Imperator? Num à seruo de gradu se deiici quiritabatur? Imò scribit Euseb. eum promptè obediuisse, syncerúmque ac religiosum animum erga Deum ipsis operibus declarasse. Non ita Constantius Imperator, qui graui persecutione Catholicos Episcopos premebat, dum

*Quales ser-
ui veteres,
Pōtiffices et
Episcopi.*

*Euseb. lib.
6. cap. 34.
Hist. Eccle.
Exemplū
de autori-
tate Pōtifi-
cis in Impe-
ratorem.*

*Constanti-
us Impera-
tor à Pon-*

bât, dum quotannis fere nouam fidei confessionē conscribi vellet, ita vt nouem sub eo fides fuisse constitutas recenseat Socrat. A deò fuit illius seculi status, nostris tēporibus iis non dissimilis. Verùm & qui tum fuerunt Episcopi, fortiter illius tyrannidi repugnabant. Incitauerat is Liberiu, quem admodum ipse scribit Athanasius, per Spadonem suū, vt contra Athanasium subscriberet, & munera pollicitus si fecisset, & supplicia comminatus, nisi paruisset. Quid ad hæc Liberius? Non ita se habet, inquit, Ecclesiasticus Canon, neque vnquam accepimus talem à Patribus traditionem. Quòd si omninò Imperator curam suam pro Ecclesiastica pace interponere querit, aut scripta à nobis pro Athanasio deleri iubet; deleantur quoque ea quæ contra eum scripta sunt, fiatque deinde Ecclesiastica synodus longè à palatio, vbi nec Imperator præsto sit, nec Comes se ingerat, nec Iudex mineatur, &c. Post hæc trahitur Liberius ad Imperatorem, quò cum peruenisset, magna & ibi libertate dicendi vsus est: Desine, inquit, persequi Christianos, ne tenta per me hereticam impietatem in Ecclesiam introducere, ad omnia potiùs sustinenda parati sumus, quàm nos Christiani eò deueniamus, vt Arriani appellemur. Ne coges nos fieri Christi perduelles, &c. Talis fuit seruus

*ificæ Libe-
rio corre-
ptus.*

*Socrat. l. 2
cap. 41. ec-
clesi. hist.*

*Athanasius
in episto-
la ad solita-
riam vii. a-
geneses.*

seruus Liberius, multos cruciatus perpeti,
 quin & in exilium abire paratior, quàm vt
 suo munere strenuè non fungeretur. Simi-
 libus & promissis & minis adortus erat
 idem Constantius Hosium Cordubensem
 Episcopum. Verùm is scriptis ad eum lite-
 ris, proposito fratris exemplo: Quid tale,
 inquit, à Constante actum est? aut quis ibi
 episcopus relegatus? aut quis ipsius Palati-
 nus vim adhibuit? Desine quæso, & me-
 mineris te mortalem esse, reformida diem
 iudicij, serua te in illam diem purum, ne te
 misceas Ecclesiasticis, neque nobis in hoc
 genere præcipe, sed potiùs à nobis ea disce.
 Tibi Deus imperium commisit, nobis quæ
 sunt Ecclesiæ concredidit. Et quemadmo-
 dum qui tuum imperium malignis oculis
 carpit, contradicit ordinationi diuinæ, ita
 & tu caue, ne quæ sunt Ecclesiæ, ad te tra-
 hens, magno crimini fias obnoxius. Date,
 scriptum est, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, &
 quæ sunt Dei, Deo. Neque dissimilis fuit
 horum Hilarius Pictauien. Episcopus. Pro-
 clamo tibi, inquit, Constanti, quòd Neroni
 loquuturus fuisset, quod ex me Decius &
 Maximianus audirèt. Contra Deũ pugnas,
 contra Ecclesiã sæuis, sanctos persecueris,
 prædicatores Christi odis, religionẽ tollis,
 tyrannus nõ iam humanorũ sed diuinorũ.
 Hæc tibi à me atq; illis socia atq; cõmunia
 sunt.

Hosius Cor-
 dubensis E-
 piscopus.
 Ibidẽ Atha-
 nasius.

Aliud ex-
 emplum.
 Hila in li.
 ad Constã.

sunt. Tu verò nūc propria tua accipe: Christianum te mentiris, Christi nouus hostis es, Antichristum præuenis, & arcanorū eius mysteria operaris. Condis fidem, contra fidem viuens, doctor prophanorum es, indoctus piorū, subrepis nomine blandienti, occidis specie religionis, impietatem peragis. Christi fidem, Christi mendax prædicator extinguis. Et aliquot paginis interiectis: Hoc nunc à te Constanti requiro, in qua tandem fide credas? ego enim nunc fidem tuam ignoro, per demutationis tuæ tempora, quibus quisquam in vnum blasphemix suæ baratrum descendens, per gradus præcipites cucurrit. Namq; post primā veræ fidei synodicem, congregato rursum Antiochiæ Concilio, fidem tibi renouas. Sed accidit tibi, quod imperitis ædificatoribus, quibus sua semper displicēt, accidere solet: vt semper destruas, quod semper ædifices. Et in sequenti libro. Certè voccs exclamātium à tua mansuetudine exaudiri decet. Catholicus sum, nolo esse Hæreticus: Christianus sum, non Arianus: & melius est mihi in hoc seculo mori, quàm alicuius priuati potentia dominante, castam veritatis virginitatem corrumpere.

Habes, quales illo tempore serui fuerint
Episcopi, Liberius, Hosius, Athanasius,
Hilarius: quàm fortiter non vnus alicuius

*Collatio
veteris Ec-
clesiæ cum
hac nostræ*

*in vindicã
da potestã-
te et doctri-
na Ecclesi-
astica.*

terræ Principis, verùm totius orbis Impe-
ratoris, impiis conatibus obstiterint: quàm
intrepidè dicere fuerit ausus vnus ex illis:
Ne te misceas Ecclesiasticis Imperator, ne-
que nobis in hoc genere præcipe, sed po-
tiùs à nobis ea disce. Tibi Deus imperium
commisit, nobis quæ sunt Ecclesiæ, con-
credidit. Quid si viuerent illi nostro hoc,
non minùs propè quàm fuit illud, infelici
seculo, si viderent, non modò Prouinciam,
verùm etiam ciuitatem ferè vnamquamque
singularem fidei suæ confessionem adferre,
ac synodo faciendâ decernendâq; præscri-
bere, quid eos facturos fuisse putas? Dice-
rent procul dubio eadem illa, quæ tum ab
eis dicta sunt: Catholici sumus, non Hæ-
retici: Christiani sumus, non Lutherani,
non Brentiani. Melius est nobis in hoc se-
culo mori, quàm alicuius priuati potentia
dominante, castam veritatis virginitatem
corrumpere. Nunquid autem aliter se post
hos in simili causa gessit Ambrosius? Va-
lentinianus Imperator iunior, Iustinæ ma-
tris impulsu, cùm puer adhuc esset, prope-
modum sibi de fide iudicium vsurpare co-
natus est. Quid ad hæc Ambrosius: Dal-
matus (inquit) me Tribunus & Notarius
mandato, vt allegauit, clementiæ conuenit-
tæ postulans, vt ipse iudices legerem, sicut
legisset Auxentius. Nec tamen expressit
eorum

*Exemplũ
Ambrosii.
Amb. lib. 5.
epist. 32.*

eorum nomina, qui fuerant postulati, sed id addidit, quòd in consistorio esset futura contentio, arbitro pietatis iudicio tuæ.

Cui respondeo, vt arbitror, competenter, nec quisquam contumacẽ iudicare me debet, cùm hoc asseram, quòd augustæ memoriæ pater tuus, non solùm sermone respondit, sed etiam legibus sanxit suis. In causa fidei vel Ecclesiastici alicuius ordinis, iudicare eum debere, qui nec munere impar sit, nec iure dissimilis. Hæc enim verba rescripti sunt: Hoc est, Sacerdotes de Sacerdotibus voluit iudicare. Quinetiã si aliàs quoque argueretur Episcopus, & morum esset examinanda causa, etiam hanc voluit ad episcopale iudicium pertinere. Quis igitur contumaciter respondet clementiæ tuæ, ille qui te patri similem esse desiderat, an qui vult esse dissimilẽ? Nisi fortè vilis quibusdam tanti Imperatoris existimatur sententia, cuius & fides confessionis constantia probata est, & sapientia melioratæ Reipublicæ profectibus prædicatur. Quando audisti, clementissime Imperator, in causa fidei Laicos de Episcopo iudicasse? Ita ergo quadam adulatione curuamur, vt sacerdotalis iuris simus immemores, & quòd Deus donauit mihi, hoc ipse aliis putem esse credendũ? Si docendus est Episcopus à Laico, quid sequitur? Laicus

ergo disputet, & Episcopus audiat, Episcopus discat à Laico. At certè si vel scripturarum seriem diuinarũ, vel vetera tempora retractemus, quis est qui abnuat, in causa fidei, in causa, inquam, fidei Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non Imperatores de Episcopis iudicare? Eris, Deo fauente, etiam senectutis maturitate prouectior, & tunc de hoc censebis, qualis ille Episcopus sit, qui Laicis ius sacerdotale subternit. Pater tuus, Deo fauente, vir maturioris æui dicebat, non est meum iudicare inter Episcopos. Tua nunc dicit clementia: Ego debeo iudicare. Neq; verò scripsit hæc modò, verũ & dixit Ambro. quemadmodum ad sororẽ scribẽs ipse narrat: Noli te grauare (inquit) Imperator, vt putes te in ea, quæ diuina sunt, imperiale aliquod ius habere. Noli te extollere: Esto Deo subiectus. Scriptũ est: Quæ Dei Deo, quæ Cæsaris Cæsari. Ad Imperatorem palacia pertinẽt, ad sacerdotem Ecclesiæ. Publicorum tibi mœnium ius commissum est, non sacrorum. Num & is aliud, quàm quod Petrus à Soto dixisse videtur: Vade post me Sathana? Neq; id per epistolã tantũ, quæ minùs erubescit, verũ etiam præsentem coràm. Quàmuis autem æquè

Caluinus. Caluinus infestus ordini nostro sit atque tu Brenti, singularem tamen hanc sancti huius

Ambrosius
epist. 33.

Matt. 22.

Caluinus.

huius hominis moderationem ac prudentiam, cum animi magnitudine fiduciaq; cōiunctam vehementer commendat. Negat, inquit, Imperatorem idoneum esse cognitorem tantæ controuersiæ, id quod illius temporis necessitas postulabat, & ipsa etiã perpetua rei natura. Perpetuã rei naturam postulare dicit Calvinus, vt ne causarũ Ecclesiasticarum, fidei præsertim, iudex esset Imperator. Nec erga Valentinianum solum se talem gessit, verũ & Theodosium Imperatorem, post cædem Thessaloniciæ patratam, ingressu templi prohibuit: deinde iam reconciliatum, cancellos egredi iussit, intra quos mysteria peragebantur, quòd ea solis patere Sacerdotibus diceret. Purpuram autem Imperatores facere, Sacerdotes non facere. Quod eius factum adeò patienter tulit Imperator, vt diceret etiam postea, neminem se posse, qui sciret Episcopum agere, præter vnum Ambrosium. Fecit autem hæc Ambrosius nihil exemplum veritus, quod antea fuit ab Imperatore quodam æditum in martyrem Babilam à Ioan. Chrysof. celebratum, quẽ cum ille tanquã vile quoddam & nullius pretij mancipiũ, sic è Dei templo exegisset, sicut pastor scabiosam & morbidam ouẽ excludit ab ouili, capitis luit supplicium. Cuius vestigiis incessit etiã vnicũ in gente nostra

Cal. cap. 8.
instit. suo.

Theodore-
tus li. 5. ca.
8. Ecclesi.
historia.

207 x 60

*D. Stanislaus Cracouien-
sis Episcopus
martyr.*

singularéq; sanctitatis exemplar Stanislaus Cracouien. Episco. qui cùm impio tyrãno Boleslao propter multa flagitia designata, sacris interdixisset, gloriosam pro Christi nomine mortem oppetere non dubitauit.

*Collatio Ec-
clesiastica
in Episcopis
et ciuilibus
potestatis in
Principibus*

Hós ne tu omnes, quorum laus in vniuersa celebratur Ecclesia, quos cùm Christo nunc in cælis beatam vitam agere nemo pius dubitat, hos, inquã, tu & eorum similes alios, quos longum esset omnes commemorare, scelerata mancipia vocabis? quæ seditionem cõtra suos Dominos mouere, quæ de gradu suo eos deicere minimè ve- reantur: dum aut eos, propter patrata scelera, Sathanæ tradunt, aut non patiuntur, vt in ea se, quæ sui muneris non sunt, ingerant, modò non eadem ista verba proferentes: Vade post me Sathana. Serui quidem sunt Episcopi, sed de quibus scriptum est, Constitues eos Principes super omnem terram.

Psalm. 44.

*Chryso-
st. lib. 3. de sa-
cerdotio, et
de verbis
Esaiæ ho-
mil. 4.*

Qui eorũ principatus tantò est omni regno excellentior, sicut & à Chrysofostomo, & à Gregorio Nazianzeno in oratione, quam habuit de Hieremiæ dictis præsentem Imperatorem, scriptum legimus, quãtum inter spiritum & carnem, inter cælum & terrã, inter diuina & humana discrimen & interuallum esse potest. Sed audi, quo loco illos habeat sanctissimus ille martyr Ignatius. Scriptum est, inquit, Honora fili Deum & Regem.

*Ignatius
epist. 7. ad
Smirneses.*

Ego

Ego autem dico, Honorate quidem Deum
 vt autorem omniũ & Dominum, Episco-
 pum autem tanquam Principem Sacerdo-
 tum, imaginem Dei ferentem, principatum
 quidem secundum Deum, sacerdotiũ verò
 secundum Christum. Et post hunc hono-
 rare oportet etiam regẽ. Nemo enim po-
 tior est Deo, neq; similis ei, neque Episco-
 po honorabilior in Ecclesia, sacerdotium
 Deo gerenti pro mundi salute, neque Regi
 qui similis est in exercitu pacem & bene-
 uolentiam omnibus Principibus cogitanti.
 Qui enim honorat Episcopum, honorabi-
 tur à Deo, & qui inhonorauerit eum, à Deo
 inhonorabitur. Quoties autẽ inculcat ille,
 vt obediatur Episcopo? vt in nullo ei cõ-
 tradicatur? terribile enim esse tali contra-
 dicere. Non enim istũ visibilem quis sper-
 nit, sed illum inuisibilem in eo contemnit,
 qui non potest à quoquam contemni: hic
 enim nõ ab homine, sed à Deo habet pro-
 motionem: dicit enim Deus Samueli de
 contemptoribus eius. Non te spreuerunt,
 sed me. Et Moses populo aduersus se mur-
 muranti: Non aduersus nos murmurastis,
 sed aduersus Dominum Deum. Proponit
 pœnas, quas dederunt Chore, Dathan, &
 Abiron: quin & Osiã & Saul Reges, dum
 sibi sacerdotium vsurparent. Itaque nulla
 fuit vnquam gens tam barbara, quæ Sacer-
 dotes

1. Reg. 8.

Exodi 16.

dotes suos & Episcopos non summo honore prosequendos putaret. Sacerdotium Iudæorum umbra fuit cū nostro Christianorum sacerdotio comparatum: tanta fuit nihilominus Episcoporū in eo reuerentia, vt non ipsi modò Iudæi, verum & gentiles nonnulli summa eos veneratione prosequerentur. Scribit Ioseph. repetit Orig. & ex iis etiam nonnulli, qui res gestas Alexandri conscripserunt, quòd Alexander Macedonum Rex, cū quæ petiuerat ab Iaiado Pontifice Iudæorum, non obtinuisset, iratus ei vehementer, Hierosolymam cum exercitu profectus erat, ciuitatem euerfurus, in ipsum verò Pontificem omne crudelitatis genus exprompturus. Cui cū vltro Pontifex sacra stola indutus cum agmine Sacerdotū & populi progressus fuisset obuiam, ecce rex qui venerat iratus, simul vt Pontificem conspicatus est, compresso furore, magno cum circumstantium stupore propius ad Pontificem accedēs, eum adorauit. Cūque postea Rex à Parmemone fuisset interrogatus, cur cū ipse adoraretur ab omnibus, nūc ipse adoraret Pontificem Iudæorum? Non eū se respondit adorasse, verūm Deo, cuius pontifex esset, honorem hunc habuisse. Quid autem? an huic simile non est, quod de barbaro Rege Attila scribitur, qui cū bonam Italiæ partem occupasset,

Exēplū de Alexandro. Ioseph. lib. ii. ca. 8. de antiquitatibus Iudæorum. Orig. contra Celsum lib. 5.

Attila Rex barbarus Leonē Pontificem reueretur.

passet, & omnia cæde, rapinis, incendiis vastasset, nec vllum in quemquam crudelitatis genus prætermisisset, cum non ita procul ab vrbe iam abesset, itidē illi sanctissimus Pontifex Leo processit obuiam, ac ne progredretur vlteriùs, petiuit. Homo ferus alioqui, crudelis & atrox, qui ne Germano quidem fratri pepercisset, quē cum regni confortem ferre non posset, obrūcauerat, non modò magnā Pontifici, sicut scribit Paulus Diaconus, reuerentiā adhibuit, verūmetiam ad omnia, quæ sibi imperasset, obtēperauit.

*Paul. li. 15.
verū Rom.*

Vide per Deum immortalem, quale sit hoc? quibus etiam Barbari Reges, iidem & hostes infestissimi tantum honorē habendum esse putauerūt, vt haud aliter quàm si pro suis Dominis ipsos agnoscerent, ipsorū imperata facerēt, hos Brētius, qui, si Diis placet, videri vult Euāgelicus, nō honestioris tamen alicuius serui, sed mancipij loco vult haberi. Nūquid hic extremè barbaros, barbarie sua longo post se interuallo nō relinquit? Possem hīc commemorare de Petro à Cornelio adorato, de diuinis honoribus Paulo & Barnabē habitis, sed ego tibi concedā, quod vis Brēti, serui sumus Episcopi: neq; seruorū genus vilū est, quod grauiores labores exātlet, quod maiores ærūnas perferat. Quibus enim curis & sollicitudinibus non excutiantur Episcopi, dum peruigilant pro

Acto. 10.

*Acto 14.
Episcopi secundū officij sui rationem maxime serui.*

3. Reg. 20. pro animabus fidei suę concreditis, de qui-
 bus rationem se Deo reddituros sciūt, cūm
 istum, qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro
 anima eius. Tum & illud apud Ezech. Fili
 hominis, speculatorē dedi te domui Israel:
 Si dicente me ad impium, morte morieris,
 non annunciaueris ei, vt auertatur à via sua
 impia, ipse impius in iniquitate sua morietur,
 sanguinem autem eius de manu tua re-
 quiram. Hęc & alia, quæ per eundem Pro-
 phetam terribiliter Deus malis Pastoribus
 comminatur, cūm Episcopi non ignorent,
 ingens reuerà labor eorum, & maior quàm
 credi queat, cordis est afflictio, cum fore
 quisque sciat, vt ei dicatur aliquando: Vbi
 est grex, qui datus est tibi, pecus inclytum
 tuum? Quid dices, cum te visitauerit? Tu
 enim doces aduersum te, & erudis in caput
 tuum. Nunquid non dolores apprehendēt
 te, quasi mulierem parturientem? Crede
 mihi Brenti, quando pius hęc secum Pon-
 tifex reputat, de sua suorūque salute sol-
 licitus, quòd incredibiles animi cruciatus
 perfert: hoc præsertim tempore, quò vos
 multò grauissimam seruitutem hanc no-
 stram effecistis, dum vnus vestrum dicit:
 Matth. 24. Ecce hic est Christus: alius, ecce ibi: ter-
 tius, ecce in penetralibus: quartus, ecce in
 deserto. Quibus vestris vocibus ita miseras

oues dementastis, vt iam vbi sit Christus, multis in locis ignorent, præcipuè posteaquam à vobis edoctæ sunt, contra clarum & apertum Dei verbum non obedire Præpositis suis. Ex quo factum est, vt eò iam audaciæ atq; amentie nōnulli proruperint, vt dicant seipso animarum suarū Episcopos & Pastores esse, se pro illis nō Episcopos suos rationē Deo reddituros. Ita facti sunt ipsi sibi Doctores, Pastores, Episcopi, Concilia: ipsi ligant, ipsi soluunt conscientias suas arbitrato suo, & quoniam per vos de doctrina iudicandi potestas eis conceditur, in qualem quisq; libellum inciderit, talem fidem sequitur. Hic est Confess. August. alius Brétianæ, alius Osiandrinæ, alius Tigurinæ, alius Anabaptistarum siue Monasteriensis, alius Suenckfeldianæ, alius fratrum Vvaldensium, siue Picardorum, alius Seruetianæ. In summa, quod de suo seculo scribit Hilarius, hoc de nostro quoq; rectè dici possit. Tot nunc fides existunt, quot voluntates: tot doctrine, quot mores: tot causæ blasphemiarum pullulant, quot vitia sunt, dum aut ita fides scribuntur, vt volumus, aut ita vt volumus, intelliguntur. Et cum secundum vnum Deum & vnum Dominum, & vnum baptisma, fides etiam vna sit, excedimus ab ea fide, quæ sola est: & dum plures fiunt, ad id cœperunt esse, ne vlla sit.

*Quantam
vulgò licē-
tiā sectarij
acculerint.*

*Hilarius ad
Constantiū
lib. vltimo*

vlla sit. Huc vos rem perduxistis Brēti, dum
 suam quisque peculiarem Confessionē ad-
 ferre studetis : hūc tam periculosum, tamq;
 miserabilem Ecclesiae statum perfecistis: &
 si qua premebantur antehac Episcopi ser-
 uitate, multis eam accessionibus auxistis.
 Sed quantò grauior seruitus, quantò labor
 corū est maior, tantò plus eis honoris me-
 ritò debetur. Semper itaq; sicut sub impiis
 tyrannis, siue qui Christū apertè perseque-
 bantur, siue qui Christi fidem Christi men-
 daces prædicatores extinguebant, non alio
 quàm seruorum numero sunt habiti, & iis-
 dem quibus nequissimi serui ac maioribus
 etiam suppliciis miserādum in modum ex-
 cruciati, sic quotquot fuerunt pij Reges &
 Imperatores, modò non diuinis honoribus
 eos prosequuti sunt : quemadmodum
 cum ab aliis, tum à Constantino
 illo verè Magno factita-
 tum esse legimus.

F I N I S.

L O V A N I I,
 Apud Bartholomæum Grauium.
 Anno M. D. LIX.